

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Miroslav Hochel

**Stanovení státní hranice
Československa s Polskem**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Ladislav Soukup, CSc.

Katedra právních dějin

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 26. 6. 2020

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 226 230 znaků včetně mezer.

Miroslav Hochel

V Praze dne 26. 6. 2020

Obsah

Úvod.....	- 6 -
1 Vznik československého a polského státu, Pařížská mírová konference	- 8 -
1.1 Vznik československého státu	- 8 -
1.1.1 Koncepce československých hranic	- 8 -
1.1.2 Československé státní území bezprostředně po vzniku státu	- 10 -
1.2 Vznik polského státu	- 12 -
1.3 Pařížská mírová konference.....	- 13 -
1.3.1 Přednesení československých požadavků	- 14 -
1.3.2 Jednání o československých požadavcích.....	- 16 -
1.4 Shrnutí	- 17 -
2 Problematika Těšínska	- 18 -
2.1 Územní požadavky Československa a Polska	- 19 -
2.2 Ujednání ze dne 5. 11. 1918	- 20 -
2.3 Sedmidenní válka	- 22 -
2.3.1 Důvody pro vojenskou intervenci	- 22 -
2.3.2 Vojenská intervence	- 24 -
2.4 Úmluva ze dne 3. 2. 1919	- 25 -
2.5 Bilaterální jednání.....	- 28 -
2.5.1 Krakovská jednání.....	- 30 -
2.6 Diplomatická jednání a plánované referendum	- 31 -
2.6.1 Československá a polská propaganda	- 36 -
2.6.2 Situace po příjezdu mezinárodní komise.....	- 37 -
2.7 Plánovaná arbitráž	- 38 -
2.8 Rozhodnutí konference velvyslanců.....	- 40 -
2.8.1 Právní povaha rozhodnutí.....	- 44 -
2.8.2 Pohled veřejného mínění	- 45 -
2.8.3 Pohled judikatury	- 46 -
2.9 Shrnutí	- 49 -
3 Problematika Oravy a Spiše.....	- 51 -
3.1 Poválečný vývoj	- 52 -

3.2	Diplomatická jednání a plánované referendum	- 53 -
3.2.1	Vztah k maďarské problematice a slovenské iredentě	- 53 -
3.2.2	Krakovská jednání	- 55 -
3.2.3	Plánované referendum	- 56 -
3.3	Rozhodnutí konference velvyslanců	- 58 -
3.3.1	Vztah ke svrchovanosti Uher	- 59 -
3.3.2	Pohled veřejného mínění	- 60 -
3.4	Shrnutí	- 60 -
4	Ostatní úseky státní hranice a Hraniční smlouva ze Sévres	- 62 -
4.1	Trojmezí Československa, Polska a Německa	- 62 -
4.2	Problematika Hlubčicka a Ratibořska	- 63 -
4.3	Trojmezí Československa, Polska a Rumunska	- 64 -
4.4	Hraniční smlouva ze Sévres	- 64 -
4.5	Shrnutí	- 66 -
5	Delimitace a demarkace státní hranice	- 68 -
5.1	Výměna území	- 70 -
5.2	Problematika Javoriny	- 71 -
5.2.1	Bilaterální jednání	- 72 -
5.2.2	Plánovaná výměna území	- 73 -
5.2.3	Posudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti	- 75 -
5.2.4	Rozhraničení v oblasti Javoriny	- 78 -
5.3	Vnitrostátní úprava rozhraničení	- 79 -
5.4	Úprava právních vztahů v souvislosti s rozhraničením	- 80 -
5.5	Shrnutí	- 83 -
	Závěr	- 85 -
	Seznam zkratk	- 86 -
	Seznam použitých zdrojů a literatury	- 87 -
	Literatura	- 87 -
	Periodika	- 89 -
	Právní předpisy	- 90 -
	Vnitrostátní právo	- 90 -
	Mezinárodní právo	- 91 -
	Judikatura	- 91 -
	Archivní zdroje	- 92 -
	Ostatní zdroje	- 95 -

Seznam příloh.....	- 97 -
Příloha č. 1 – Hranice v oblasti Těšínska	- 98 -
Příloha č. 2 – Hranice v oblasti Oravy.....	- 99 -
Příloha č. 3 – Hranice v oblasti Spiše.....	- 100 -
Stanovení státní hranice Československa s Polskem	- 101 -
Abstrakt	- 101 -
Klíčová slova.....	- 101 -
Determination of the state border between Czechoslovakia and Poland	- 102 -
Abstract	- 102 -
Key words	- 102 -

Úvod

Toto pojednání se zabývá problematikou stanovení státní hranice republiky Československé (dále jen Československo) s Polskou republikou (dále jen Polsko). Jedná se o poměrně širokou otázku, která je v první řadě ohraničena časem. Proces stanovení československých státních hranic totiž pochopitelně začal nejdříve dnem, kdy samostatný stát československý vstoupil v život, tzn. 28. 10. 1918, a skončil nejpozději dnem rozpuštění rozhraničovací komise, tedy 16. 10. 1927. V širším smyslu bychom pak období stanovení státních hranic mohli uzavřít dnem 1. 1. 1938, kdy na základě nařízení vlády došlo k ukončení doby provádění rozhraničovacích ustanovení mezinárodních smluv.

Přesto se však v rámci předkládaného textu nelze vyvarovat určitých přesahů, zejména do předcházejícího období, které jsou nezbytné pro doplnění patřičného kontextu dané věci. Zároveň se sluší zmínit, že tato práce se nezaobírá vývojem státní hranice a změnami, k nimž došlo v letech následujících po jejím stanovení.

Dále se jedná o ohraničení věcné, tzn. předmětem pojednání je výlučně problematika stanovení státní hranice Československa s Polskem. Předmětem naopak není stanovení státních hranic mezi Československem a jinými státy, přesto však nelze zcela opomenout zmínit se o souvislostech mezi státní hranicí československo-polskou a státní hranicí s dalšími státy, zejména Německou říší (dále jen Německo) a Rumunským královstvím (dále jen Rumunsko). Právě s těmito dvěma státy totiž bylo dáno hraniční trojmezí československo-polské státní hranice.

Z hlediska použitých metod není zřejmě překvapivé, že předkládaný text je založen na metodě deskriptivní, která spočívá v popisu historického vývoje stanovení státní hranice mezi Československem a Polskem. Přitom jsou v souladu se základním principem práce historika *Ad fontes* přednostně používány primární prameny, ať už z tuzemských či zahraničních archivů. Vzhledem k tomu, že tato práce je předkládána na právnické fakultě, lze konstatovat, že neméně významným zdrojem jsou rovněž relevantní prameny práva ve formálním smyslu, zvláště tedy právní předpisy.

Pojednání však spočívá rovněž na sekundárních literárních pramenech, které jsou zastoupeny odbornou literaturou z oblasti právní vědy, jakož i z oblasti historické vědy a částečně též z dalších oborů vědeckého bádání. V této souvislosti nelze přehlédnout některé z významných autorů, jejichž díla se stanou podkladem pro tento text. Za všechny alespoň Jaroslava Sovinského, Čenka Kadlece, Jozefa Klimka, ale třeba též Lubomíra Kubíka. Ze starších autorů je namístě uvést například Fedora Houdka, z novějších autorů například Petra Jelínka a řadu dalších.

Vedle deskriptivní metody je však použita rovněž metoda analytická, zejména pokud jde o rozbor dobové judikatury vysokých vnitrostátních soudů, především Nejvyššího správního soudu, doplnkově též Nejvyššího soudu. Vedle toho je však věnována rozsáhlá pozornost rovněž analýze závěrů mezinárodních institucí, především Pařížské mírové konference a Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti, okrajově se pak práce dotýká i činnosti Společnosti národů. Vedle toho se lze setkat i s dalšími metodami, zejména užitím logické argumentace.

Z hlediska cíle předkládané práce je na místě uvést, že záměrem není jen popis historického vývoje stanovení státní hranice mezi Československem a Polskem, nýbrž též snaha předložit čtenáři komplexní pohled na tuto problematiku, který zahrnuje nejen právní, ale též mezinárodněpolitické, či vnitropolitické aspekty. V klíčových otázkách je zohledňován rovněž pohled veřejného mínění na otázky, o nichž je pojednáváno. Měly by zde tak být promítnuty alespoň některé prvky interdisciplinárního přístupu spočívajícího přinejmenším v propojení sociologie, politologie a právní vědy, jakož i jednotlivých oblastí právní vědy navzájem, především ústavního práva, správního práva a mezinárodního práva veřejného.

Systematicky se toto pojednání dělí do pěti částí. První část se poměrně obsírně zabývá vznikem československého i polského státu a koncepcemi československých hranic. Rozebírá československé požadavky vznesené na Pařížské mírové konferenci a samotné jednání jmenované mírové konference.

Druhá a třetí část se pak zaměřují na otázku alokace státní hranice ve třech specifických úsecích státní hranice Československa s Polskem, tzn. na Těšínsku, Oravě a Spiši. Přitom zvláštní pozornost je přikládána právním aktům, které byly základem pro stanovení státní hranice v těchto úsecích. Čtvrtá část tohoto textu pak věnuje pozornost ostatním úsekům státní hranice. V této souvislosti rovněž pojednává o jejich zakotvení v neratifikované Hraniční smlouvě ze Sévres a o souvisejících otázkách.

Konečně v rámci páté části se tato práce zaobírá dalšími dvěma etapami procesu stanovení státní hranice, a to sice její delimitací a demarkací. Je zde zkoumána činnost rozhraničovací komise a její výsledky, ale též vnitrostátní úprava výkonu veřejné správy při rozhraničovacích pracích a související povinnosti vztahující se především na vlastníky dotčených pozemků.

Zvláštní pozornost je pak přikládána otázce rozhraničení v oblasti Javoriny, která svým významem přesáhla hranice Československa. Na závěr je též krátce popsána úprava některých právních vztahů v souvislosti s rozhraničením.

1 Vznik československého a polského státu, Pařížská mírová konference

1.1 Vznik československého státu

Pro vznik samostatného Československa byla rozhodující první světová válka, která byla tehdy označována jako Velká válka. Před touto válkou si totiž téměř nikdo nedokázal představit, že by mělo Československo existovat jako nezávislý stát. V rámci české politické reprezentace se spíše uvažovalo o zachování Rakouska-Uherska,¹ které by však bylo nově založeno na trialistickém principu s respektem k historickému českému státnímu právu. Tato koncepce je pak přinejmenším částí politické reprezentace zachovávána i na počátku světové války.

Například Josef Pekař ve svém článku pro Český časopis historický z roku 1930 uvádí: „*Jaké úmysly a plány zaměstnávaly v té době české poslance [...] víme dosud jen nedokonale, rozdílly byly jistě nemalé, v celku lze snad však říci, že velká většina nepochybovala o tom, že budoucnost česká je spojena s Rakouskem.*“³

1.1.1 Koncepce československých hranic

Až v průběhu světové války se začíná ve větším rozsahu prosazovat myšlenka vzniku samostatného státu, proto je třeba řešit i problematiku jeho státních hranic. V tomto směru byl aktivní i Tomáš Garrigue Masaryk, který vypracoval roku 1915 návrh hranic státu označeného jako United States of Bohemia, o němž píše ve svém pojednání Světová válka a naše revoluce Edvard Beneš. Hranice tohoto státu vycházely z historických hranic Čech, Moravy a části Slezska, jež by navíc zahrnovaly Lužici, Valticko, Vitorazsko, Kladsko a Ratibořsko. Zajímavou myšlenkou pak bylo vytvoření územního koridoru, který by spojoval Československo se slovanským obyvatelstvem v jihovýchodní Evropě.⁴

Pokud jde o problematiku Slovenska, Masaryk se postupně přihlásil k myšlence přirozeného práva na sebeurčení národů. Ostatně ve svém díle Světová revoluce konstatuje: „*Můj politický program byl sloučením českých tužeb, jak byly formulovány programem státoprávním, historickým a přirozenoprávním; myslil jsem stále na připojení Slovenska.*“⁵ Česká politická reprezentace se

¹ I před světovou válkou však existovaly názorové proudy požadující vznik samostatného českého státu, například Česká strana radikálně pokroková.

² Jednalo se o rok 1916.

³ PEKAŘ, Josef. K českému boji státoprávnímu za války. *Český časopis historický*. Praha: Historický klub, 1930, roč. 36, č. 1, s. 531-532.

⁴ BENEŠ, Edvard. *Světová válka a naše revoluce*. Praha: Orbis, 1935, s. 246.

⁵ MASARYK, Tomáš. *Světová revoluce*. Praha: Orbis, 1936, s. 34.

pak s myšlenkou připojení Slovenska ztotožnila ve své většině v roce 1917.⁶ Definitivně pak byla potvrzena tzv. Tříkrálovou deklarací ze dne 6. 1. 1918.

Vedle koncepce Tomáše Masaryka existovala i koncepce Karla Kramáře z roku 1914, podle níž měla vzniknout jistá „*federace Slovanských států, která by zahrnovala Rusko, Polsko, Čechy a jižní Slovanstvo. [...] Ve své politické koncepci byl přitom Kramář v naprosté dohodě s koncepcí ruského ministra zahraničí Sazonova.*“⁷ Přitom by Těšínsko podle návrhu Kramáře připadlo Polsku a jen západní část dřívějšího Rakouského Slezska by připadla českým zemím.⁸

Pokud jde o koncepci státní hranice mezi československým státem a polským státem, bylo důležité nalezení shody s polskou exilovou politickou reprezentací. Navzdory diplomatickým jednáním však nebyla do konce světové války taková shoda nalezena. V této věci Tomáš Masaryk uvádí: „*S Poláky, a zvláště s Dmowským,⁹ jednali jsme často a podrobně o poměru svých národů po válce. Dmowski sám byl pro poměr intimní, často přímo mluvil pro federaci. Uvažovali jsme o Slezsku. V polských kruzích se už tenkrát žádalo připojení polského Slezska, a také Dmowski o věci mluvil, ale nikterak výbojně. Navrhoval jsem, abychom se napřed dohodli na textu nějaké česko-polské dohody [...] Navrhl jsem Dmowskému, aby takové prohlášení sám formuloval; sám jsem si vymíňoval hospodářské požadavky, dráhu přes Těšín, dostatek uhlí. Upozorňoval jsem, že právě Poláci nemají proti nám vyzdvihovat program čistě národnostní (jazykový), když kladou tak silný důraz na program historický. Viděl jsem v té nesouměrnosti a nesouladnosti pro Poláky jistě nebezpečí.¹⁰ Oběma nám bylo jasno, že předmět sporu je poměrně nepatrný a že se urovnat musí bez nepřátelství. Návrh řečeného prohlášení Dmowski nevypracoval. Jednotlivci na obou stranách, naši i Poláci, způsobovali různice; častěji jsem musel zakročovat, aby nepřišlo k sporům veřejným.*“¹¹

Edvard Beneš pak zmiňuje svou koncepci, podle níž by se Československo vzdalo veškerých nároků v nejspornější oblasti Těšínska na území za řekou Vislou, která by se stala hraniční řekou mezi Československem a Polskem. V důsledku tohoto postupu by Československo opustilo princip historických hranic ve prospěch Polska.

⁶ Viz k této otázce KLIMKO, Jozef. *Vývoj územia Slovenska a utváranie jeho hraníc*. Bratislava: Obzor, 1980, s. 78-79.

⁷ ČERVINKA, Vincenc. *Karel Kramář*. Praha: Obchodní tiskárna Merkur, 1930, s. 26.

⁸ JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009, s. 13. ISBN 978-80-86887-12-8.

⁹ Roman Dmowski byl později představitelem polského Národního výboru v Paříži, v roce 1923 se stal nakrátko též ministrem zahraničních věcí Polska. V literatuře je někdy spojován rovněž s antisemitskými názory.

¹⁰ Tomáš Masaryk má pravděpodobně na mysli rozdíl mezi požadavky na polské hranice na západní a východní straně polského státu. Přitom však opomíná, že sám požaduje v zásadě respektování historických hranic zemí Koruny české na západě a vytvoření hranic podle národnostního principu zejména na jižní straně Slovenska.

¹¹ MASARYK, Tomáš. *Světová revoluce*. Praha: Orbis, 1936, s. 276.

Polská strana přesto takový návrh odmítla s odůvodněním, že stále ponechává značnou část obyvatel polské národnosti na československém území. I navzdory výše uvedenému názorovému nesouladu byla otázka Těšínska stále považována za méně významnou.¹²

Další jednání probíhala též v Praze, kde 16.–17. 5. 1918 jednali v tajnosti zástupci české a polské politické reprezentace, zejména Karel Kramář a Stanislaw Glabiński.¹³ O tomto jednání píše Ferdinand Peroutka ve své publikaci *Budování státu*. Podle něj zde Kramář opustil svou dřívější koncepci a prosazoval umístění státní hranice na řeku Visla a Glabiński požadoval, aby ve věci rozhodla komise složená ze zástupců obou států. Výsledkem jednání byla dohoda, že až do rozhodnutí mírové konference se na stávajících poměrech nic nezmění.¹⁴

1.1.2 Československé státní území bezprostředně po vzniku státu

Když 28. 10. 1918¹⁵ vstoupil v život samostatný stát československý, nebylo o jeho státních hranicích s Polskem zdaleka jasno. Z hlediska rozsahu státního území, a tedy i průběhu státní hranice, je možné vyjít ze dvou předpokladů. Podle prvního z nich již v okamžiku vzniku státu patřila do rámce jeho svrchovanosti všechna území nacházející se v rámci hranic, které byly později Československu přiznány. V tomto případě bychom tedy museli tvrdit, že například právní předpisy vydané s působností pro celé území států třeba již v listopadu 1918 byly od okamžiku své účinnosti závazné také v oblastech, které byly později přiznány Československu,¹⁶ a to v oblastech Těšínska, Oravy a Spiše.

Podle druhého předpokladu se rozsah československého státního území vyvíjel v závislosti na rozšiřování působnosti státní moci nad tímto územím. V historických zemích Koruny české, tedy nejprve v Čechách a později i na Moravě a v Rakouském Slezsku s výjimkou dřívějšího Těšínského knížectví, se státní moc prosadila velmi rychle, judikatura dokonce konstatuje, že již

¹² BENEŠ, Edvard. *Světová válka a naše revoluce*. Praha: Orbis, 1935, s. 97.

¹³ Poslanec zemského sněmu ve Lvově, pozdější ministr zahraničních věcí a místopředseda vlády Polska.

¹⁴ PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu*. Vyd. 4., Reprint 3. vyd. Praha: Academia, 2003, s. 147. ISBN 80-200-1095-5.

¹⁵ V literatuře se však lze setkat i s názory, že československý stát vznikl dříve, zejména v souvislosti s tzv. Washingtonskou deklarací ze dne 18. 10. 1918. Objevují se též názory o pozdějším vzniku státu, především ve spojitosti s prohlášením Karla Kramáře o ztrátě všech nároků rodu habsbursko-lotrinského na český trůn ze dne 14. 11. 1918, nebo dokonce až v souvislosti s ratifikací pařížských mírových smluv. Viz PEŠKA, Zdeněk. *Československá ústava a zákony s ní související*. První vydání. Praha: Československý kompas, 1935, s. 6 a n.

¹⁶ §1 odst. 1 ústavního zákona č. 236/1920 Sb. z. a n. tak praví, že státní občanství československé vzniká v případě osob, které mají od roku 1910 nepřetržitě až do 28. 10. 1918 domovské právo v území dřívějšího Rakouska-Uherska, které nyní náleží Československu, tímto dnem, tzn. 28. 10. 1918. Z toho lze dovozovat, že příslušné ustanovení se vztahuje též na dřívější obce uherské, které se staly obcemi československými také tímto dnem.

dnem 28. 10. 1918 tvořila tato oblast československé státní území.¹⁷ V případě dřívějšího Těšínského knížectví byla situace poněkud komplikovanější vzhledem k polským nárokům, proto je této otázce věnována zvláštní pozornost v následující části tohoto pojednání.

Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi byl proces o něco složitější. Judikatura Nejvyššího správního soudu zde zpravidla za rozhodující považuje okamžik, kdy Československo začalo vykonávat státní moc v příslušné župě prostřednictvím župana, který se ujal úřadu.¹⁸ Proto by byl tento okamžik stanoven rozdílně pro jednotlivé části Slovenska a Podkarpatské Rusi. Z hlediska polské hranice má význam počátek výkonu úřadu československým županem v Trenčianské župě dne 19. 12. 1918, v Oravské župě dne 19. 12. 1918 (s výjimkou území nárokovaného Polskem), v Liptovské župě dne 19. 12. 1918, v Šarišské župě dne 3. 1. 1919, v Nitranské župě dne 4. 1. 1919, ve Spišské župě dne 8. 1. 1919 (s výjimkou území nárokovaného Polskem) a v Zemplínské župě dne 3. 2. 1919. Na Podkarpatské Rusi potom jde o Užskou župu, která částečně zasahovala i na území Slovenska, kde se župan ujal úřadu dne 17. 2. 1919, v Mukačevské župě dne 17. 5. 1919, v Berežské župě dne 27. 11. 1919 a v župě Marmarošské dne 6. 7. 1920.¹⁹ Specifická situace byla dána v oblastech Oravy a Spiše nárokovaných Polskem. V judikatuře tohoto soudu²⁰ se však lze spíše ve starších nálezech setkat i s názorem, že celé Slovensko náleželo k československému státu již ode dne 28. 10. 1918.

Po výše rozebraném přechodu těchto území pod svrchovanost Československa byla státní hranice s Polskem tvořena historickou státní hranicí mezi Rakouskem-Uherskem a Německem, jakož i historickou hranicí²¹ mezi součástmi Rakouska-Uherska, tzn. Haličsko-Vladiměřským

¹⁷ Nejvyšší správní soud konstatoval toto. Národní výbor podrobiv sobě 28. 10. 1918 veškeré tyto ústřední úřady zemské, uchopil se tím státní moci na celém území bývalého království Českého. Viz Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 10. 1920, spis. zn. 10170/20 (Boh. adm. 568). Obdobně i další nálezy, např. Boh. fin. 443.

¹⁸ Nejvyšší správní soud konstatoval toto. Platnost zákonů republiky Československé v území, které republice připadlo od státu uherského, řídí se dobou, kdy v tom kterém území okupace byla provedena, tj. kdy tam byla zavedena ústřední správa, župan byl jmenován a nastoupil úřad. Viz Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 11. 1923, spis. zn. 19052/23 (Boh. adm. 2863). Obdobně i další nálezy, např. Boh. adm. 4253.

¹⁹ KALOUSEK, Vratislav. Státní území. In: HÁCHA, Emil, Antonín HOBZA, Jirí HOETZEL, Karel LAŠTOVKA a František WEYR. *Slovník veřejného práva československého*. První vydání. Brno: Polygrafia, 1938, s. 655.

²⁰ Nejvyšší správní soud konstatoval toto. Utvoření státu československého bylo aktem jednotným a vznikla státní moc republiky Československé fakticky již státním převratem dne 28. října 1918 [...] Tímto státoprvním aktem přestalo být město Bratislava součástí území bývalé říše rakousko-uherské nebo země uherské právě tak jako ostatní Slovensko, tvořící součást republiky Československé. Viz Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 4. 1921, spis. zn. 4372/21 (Boh. adm. 823). Obdobně i další nálezy, např. Boh. adm. 1056.

²¹ O právní povaze této hranice lze z posudku Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti ve věci Javoriny spíše dovozovat, že se jedná o státní hranici. Obdobně i Jan Krčmář ve svém díle uvádí, že tato hranice byla hranicí státní. Viz KRČMÁŘ, Jan. *Javorina před Stálým dvorem mezinárodní spravedlnosti v Haagu a před radou Společnosti národů v Paříži*. První vydání. Praha: Orbis, 1924, s. 27. Pro účely tohoto pojednání se tedy vychází z pojetí vnitrostátního práva, podle něhož bylo Uherské království samostatným státem v rámci Rakousko-Uherské federace. Mezinárodní právo veřejné však vychází spíše z předpokladu, že federativní stát je pouze jako celek subjektem mezinárodního práva, pročež pouze jeho vnější hranice mají povahu státních hranic.

královstvím (dále jen Halič) a Uherským královstvím (dále jen Uhry), nebo mezi Vévodstvím Horní a Dolní Slezsko (dále jen Rakouské Slezsko) a Uhrami. Ve své většině byla nesporná, problematická byla jen oblast Těšínska a také oblast Oravy a Spiše. V širším smyslu bychom do rámce problematických otázek mohli zařadit též požadavek na připojení území okolo obcí Hlubčice (dnes Głubczyce), Ratiboř (dnes Racibórz) a Rybníky (dnes Rybnik) k Československu, případně též polský požadavek na území v okolí slovenského města Čadca.

1.2 Vznik polského státu

Zatímco v případě československého státu lze o jeho vzniku, respektive obnovení, hovořit až na samém konci první světové války, v případě polského státu bylo rozhodující už dřívější období. Již dne 5. 11. 1916 se totiž na základě ujednání mezi německým císařem Vilémem II. a rakouským císařem Františkem Josefem I. ustavil polský stát, který v zásadě zahrnoval území dřívějšího Polského království (také Kongresové Polsko), které bylo formálně, nikoli však fakticky, nezávislým státem v personální unii s Ruským impériem, následně bylo za první světové války obsazeno rakouským a německým vojskem. Mezinárodní postavení tohoto nového státu hodnotí Jindřich Dejmek jako „*selbständig, nikoliv ale unabhängig*.“²² Polský stát pak pod vedením právníka Jana Kucharzewského začal vytvářet ústřední správní úřady a další mocenské orgány.

Z pohledu centrálních mocností však byla jistou komplikací skutečnost, že polští důstojníci pod vedením Józefa Pilsudského dne 9. 7. 1917 odmítli složit přísahu věrnosti německému císaři. Pilsudský byl následně uvězněn v Magdeburgu, odkud byl propuštěn teprve dne 10. 11. 1918. Po svém návratu se stane nejvyšším velitelem ozbrojených sil a 16. 11. 1918 vyhláší vznik nezávislého polského státu, následně se na základě vlastního dekretu prohlásil dočasným náčelníkem polského státu.²³

Třetím důležitým aspektem je skutečnost, že se v Paříži ustavil exilový orgán polské politické reprezentace, tzn. Polský národní výbor, pod vedením Romana Dmowského. Tento orgán byl následně uznán jako představitel Polska dohodovými státy. Tyto státy zároveň otevřeně deklarovaly své úsilí o obnovu polského království v zásadě v hranicích z roku 1815, které by případně byly na východě rozšířeny o část Haliče.²⁴

²² DEJMEK, Jindřich. Politické proměny ve východní a severovýchodní Evropě v letech 1916-1921. In: DEJMEK, Jindřich. *Zrod nové Evropy*. První vydání. Praha: Historický ústav, 2011, s. 181. ISBN 978-80-7286-188-0.

²³ JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009, s. 15. ISBN 978-80-86887-12-8.

²⁴ DEJMEK, Jindřich. Politické proměny ve východní a severovýchodní Evropě v letech 1916-1921. In: DEJMEK, Jindřich. *Zrod nové Evropy*. První vydání. Praha: Historický ústav, 2011, s. 184. ISBN 978-80-7286-188-0.

Vedle těchto mocenských center se vytvořila též tzv. likvidační komise v Krakově, která se pokoušela postupně ovládnout celé území dřívějšího Rakouska-Uherska náležející podle jejího názoru k Polsku. V čele této komise stál Wincenty Witos. Dále se ve městě Poznaň vytvořila tzv. Nejvyšší lidová rada se spíše pravicovou orientací za předsednictví Wojciecha Korfantyho. A konečně v Lublinu se vytvořila vláda v čele s Ignacem Daszyńskim, která byla do značné míry levicově orientovaná.²⁵

Úloha těchto mocenských center při formování polského státu byla různorodá, obecně však lze říci, že nejednotnost vedení vznikajícímu polskému státu příliš nepomohla. Nakonec však došlo k dohodě mezi Romanem Dmowskim a Józefem Pilsudským, jejímž obsahem bylo uznání role Pilsudského ve Varšavě, a naopak uznání Dmowského jako zástupce Polska na Pařížské mírové konferenci.²⁶ Další důležitou otázkou pro nově vzniklý stát bylo vyjasnění vztahu s Německem na straně jedné a s Ruskem na straně druhé.

1.3 Pařížská mírová konference

Pařížská mírová konference představovala mírovou konferenci, která probíhala v hlavním městě Francouzské republiky (dále jen Francie) ve dnech 18. 1. 1919 – 21. 1. 1920. Jejím hlavním cílem bylo právně zakotvit nové uspořádání Evropy a světa, jakož i zabránit opakování světové války.

Konference se účastnilo 27 států, jež byly nazývány jako mocnosti spojené i sdružené, jednotlivé státy pak reprezentoval určitý počet delegátů stanovený jednacím řádem, například čelné mocnosti spojené i sdružené měly pět delegátů, Čína, Polsko, Rumunsko nebo Československo měly dva delegáty, jednoho delegáta měla třeba Kuba nebo Nový Zéland.

Jen pět nejvýznamnějších mocností,²⁷ tzv. čelné mocnosti spojené i sdružené, disponovalo obecnými zájmy, proto se mohly účastnit veškerých jednání. Vítězné státy světové války (s výjimkou čelných mocností spojených i sdružených) se pak mohly účastnit jen těch jednání, která se dotýkala jejich zvláštních zájmů. Právě do této skupiny náleželo i Československo a Polsko. Dále byla na konferenci zastoupena specifická skupina států, které sice nebyly vítěznými

²⁵ JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009, s. 15. ISBN 978-80-86887-12-8.

²⁶ DEJMEK, Jindřich. Politické proměny ve východní a severovýchodní Evropě v letech 1916-1921. In: DEJMEK, Jindřich. *Zrod nové Evropy*. První vydání. Praha: Historický ústav, 2011, s. 194. ISBN 978-80-7286-188-0.

²⁷ Spojené státy americké, Britské impérium (dále jen Velká Británie), Francie, Italské království (dále jen Itálie) a Japonské císařství (dále jen Japonsko).

státy světové války, ale se státy poraženými přerušily diplomatické styky, např. Peru. Naopak vůbec nebyly zastoupeny státy ve světové válce poražené.

Čelné mocnosti spojené i sdružené pak vytvořily v rámci mezinárodní konference orgán označovaný jako Nejvyšší rada, v jeho působnosti bylo především závěrečné rozhodnutí konference. Přitom rozhodnutí ostatních orgánů konference měla pouze doporučující povahu.²⁸

Vzhledem k tomu, že zúčastněné státy vyslovily souhlas s jednacím řádem, který toto oprávnění Nejvyšší rady upravoval, je nutno konstatovat, že takový postup nebyl v rozporu s mezinárodním právem veřejným, přesněji s principem svrchovanosti států. Tentýž názor lze nalézt rovněž v odborné literatuře, např. „*Účastnické státy při schválení jednacího řádu konference totiž s takovým způsobem hlasování souhlasily, neučinily tak bezdůvodně, nýbrž patrně s vědomím, že jde o vhodnou a dělnou metodu [...]*“²⁹ Zároveň se lze setkat i s názorem, že vzhledem k předchozímu jednání specializovaných orgánů konference byl vliv menších států na konečné rozhodnutí o jejich hranicích poměrně značný.³⁰

Naopak ve starší literatuře se objevuje názor, že „*jednání na mírové konferenci v podstatě představovalo mocenský boj s cílem kodifikace vojenských výsledků a nikoli platformu spravedlivého rozdělení Evropy [...]*“³¹

Po skončení Pařížské mírové konference bylo provádění jejích rozhodnutí svěřeno nově zřízenému orgánu, který byl označen jako konference velvyslanců se sídlem v Paříži. Přitom se konference velvyslanců stala jakousi druhou instancí ve vztahu k rozhraničovací komisi, avšak, jak připomíná Vladimír Vochoč, nebylo toto postavení rozhraničovací komise zakotveno v žádné z mírových smluv, ani jiné normě mezinárodního práva veřejného.³²

1.3.1 Přednesení československých požadavků

Delegáti Československa společně s početným doprovodem dorazili do Paříže několika zvláštními vlaky, aby zde již dne 5. 2. 1919 přednesli velmi rozsáhlé požadavky v souvislosti se

²⁸ FERENČUHOVÁ, Bohumila. Mírová konferencia, mierové zmluvy a nový európsky systém. In: DEJMEK, Jindřich. *Zrod nové Evropy*. První vydání. Praha: Historický ústav, 2011, s. 32. ISBN 978-80-7286-188-0.

²⁹ POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné*. 6., dopl. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011, s. 280. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-398-1.

³⁰ FERENČUHOVÁ, Bohumila. Mírová konferencia, mierové zmluvy a nový európsky systém. In: DEJMEK, Jindřich. *Zrod nové Evropy*. První vydání. Praha: Historický ústav, 2011, s. 32. ISBN 978-80-7286-188-0.

³¹ KLIMKO, Jozef. *Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky (1918-1939)*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1986, s. 71.

³² VOCHOČ, Vladimír. Delimitační komise. In: HÁCHA, Emil, Antonín HOBZA, Jiří HOETZEL, Karel LAŠTOVKA a František WEYR. *Slovník veřejného práva československého*. První vydání. Brno: Polygrafia, 1929, s. 330.

stanovením státních hranic nového státu. V čele uvedené delegace stál ministerský předseda Karel Kramář, přitom měl však důležitou roli zejména ministr zahraničních věcí Edvard Beneš a diplomat Štefan Osuský. Sluší se též podotknout, že jejich vzájemné vztahy již v této době nebyly zdaleka ideální.³³

V obsáhlém odůvodnění těchto požadavků přednáší ministr Beneš před Nejvyšší radou mj. následující. „*Nový pořádek ve střední Evropě vyžaduje strategicky hájitelné a hospodářsky silné Československo, jež pomůže Spojencům nahradit německý a rakouský vliv v této oblasti. [...] Československo jako země pořádku a demokracie vytváří bariéru proti šíření bolševismu do střední Evropy, a proto by mělo požívat podpory Západu.*“³⁴

Výčet předložených požadavků je primárně založen na principu historických státních hranic, ale též historických správních hranic s některými dílčími navrhovanými změnami, které pak byly odůvodněny kritériem národnostním nebo hospodářským.

Z hlediska státní hranice Československa s Polskem stojí za zmínku především požadavek na respektování historických hranic zemí Koruny české s některými dílčími změnami. Tento požadavek je odůvodněn historickou tradicí, neboť „*Čechy, Morava, Slezsko, Slovensko a Lužice tvořily základ prvního československého státu.*“³⁵ To však lze zejména v případě Slovenska považovat za dosti sporné, rovněž zmínka o dříve existujícím československém státu je velmi problematická.³⁶

Uvedený požadavek je modifikován předneseným nárokem na část historického území Slezska,³⁷ přesněji hranici vedoucí od osoblazského výběžku nad obcemi Hlubčice (dnes Głubczyce), Ratiboř (dnes Racibórz) a Rybníky (dnes Rybnik) včetně pravého břehu řeky Odry, který však byl vznesen primárně vůči Německu.³⁸

³³ Například dne 3. 2. 1919 píše ministr Beneš prezidentovi Tomáši Masarykovi mj. následující: Kramář naprosto nemožný. Dělá zde zle, nemá smyslu pro význam náš [...] Je deprimován, poněvadž myslil, jak mu budou dělat honneury, jak bude vším točit [...] Sám dělá veliké chyby. [...] Má mentalitu Vídně, není člověk světový, ani ne evropský [...] Viz ŠOLLE, Zdenko. *Masaryk a Beneš ve svých dopisech z doby pařížských mírových jednání*. Praha: Archiv AV ČR, 1993-1994, s. 177. Práce z dějin Akademie věd, sv. 5-6. ISSN 0323-1313.

³⁴ KALVODA, Josef. *Genese Československa*. Praha: Panevropa, 1998, s. 415. ISBN 80-85846-09-8.

³⁵ KALVODA, Josef. *Genese Československa*. Praha: Panevropa, 1998, s. 406. ISBN 80-85846-09-8.

³⁶ Zajímavostí je, že tezi o obnově Československého státu vyslovil též Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti ve svém posudku ve věci Javoriny. V anglickém originále: When, as a result of the European War and the dissolution of the Austro-Hungarian Monarchy, Poland and Czechoslovakia were reestablished as independent States [...] Viz Publications of The Permanent Court of International Justice, Collection of Advisory Opinions, Series B, No. 8, December 6th, 1923, Question of Jaworzina, s. 20.

³⁷ Celé Slezsko bylo součástí zemí Koruny české až do roku 1742, následně došlo k jeho rozdělení mezi Rakouské mocnářství a Pruské království (viz níže v souvislosti s Těšínskem).

³⁸ Vzhledem k dalšímu osudu Horního Slezska má však význam i pro státní hranici s Polskem (viz níže).

Dále se sluší zmínit i požadavek na připojení Slovenska, jehož severní hranice měla být tvořena dřívější hranicí mezi Uhrami a Rakouským Slezskem, jakož i mezi Uhrami a Haličí. Další požadavky se nedotýkaly státní hranice s Polskem, proto o nich zde není pojednáno.

1.3.2 Jednání o československých požadavcích

Výše zmíněné požadavky nejprve ve dnech 27. – 28. 2. 1919 projednávala tzv. teritoriální komise jako specializovaný orgán mezinárodní konference, v jejímž čele stál francouzský diplomat Jules Cambon. Pro československé požadavky bylo jmenování francouzského zástupce do čela komise velmi důležité. Tak se v rámci této komise podařilo do značné míry potlačit názor Spojených států amerických, který upřednostňoval národnostní princip při stanovení československé státní hranice, naopak byl zdůrazněn princip hospodářský a strategický.³⁹

Ve většině případů tak komise československým požadavkům vyhověla. Z hlediska státní hranice s Polskem stojí za zmínku, že bylo rozhodnuto o připojení Hlubčicka a Hlučínska k Československu. Dále bylo rozhodnuto o připojení Těšínska až po Vislu, protože již v tomto okamžiku bylo zřejmé, že území Těšínska bude pravděpodobně rozděleno. Tím tak nebyl zcela naplněn požadavek na respektování historických hranic zemí Koruny české.⁴⁰ Závěry jednání jmenované komise byly následně předloženy ministrům zahraničních věcí čelných mocností spojených i sdružených, kteří s nimi vyjádřili souhlas.

Jak však uvádím výše, z hlediska závěrů mírové konference bylo zcela klíčové rozhodnutí Nejvyšší rady, které již pro Československo zdaleka tak příznivé nebylo. Dotčené rozhodnutí bylo učiněno Nejvyšší radou Pařížské mírové konference dne 17. 5. 1919. Nejvyšší rada se bez delšího zvažování rozhodla, že nejjednodušším řešením bude zachování historických hranic.⁴¹ Později však přeci jen byly připuštěny některé změny historických hranic, mj. právě v oblasti Těšínska Oravy a Spiše.⁴²

Ministr Beneš komentoval rozhodnutí Nejvyšší rady v interview poskytnutém deníku Agrární strany Venkov takto: „Byly nám ponechány historické naše hranice, což československý národ

³⁹ KLIMKO, Jozef. *Politické a právne dejiny hraníc predmnichovskej republiky (1918-1939)*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1986, s. 75.

⁴⁰ NETÍK, Josef. Hranice státní. In: HÁCHA, Emil, Antonín HOBZA, Jiří HOETZEL, Karel LAŠTOVKA a František WEYR. *Slovník veřejného práva československého*. První vydání. Brno: Polygrafia, 1929, s. 796-797.

⁴¹ KLIMKO, Jozef. *Politické a právne dejiny hraníc predmnichovskej republiky (1918-1939)*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1986, s. 77.

⁴² KADLEC, Čeněk. *Hry o hranice*. Vyd. 1. B.m.: Čeněk M. Kadlec, 2001, s. 644. ISBN 8023885820.

přijal s velkým zadostiučiněním, tím více, protože nikdy nežádali jsme příliš mnoho a sledovali jsme politiku ve smyslu francouzském. ⁴³

1.4 Shrnutí

Teprve až se československá politická reprezentace začala v průběhu světové války reálně zaobírat myšlenkou vzniku samostatného státu zahrnujícího též Slovensko, musela také řešit problematiku státních hranic. Nejvýznamnější byla koncepce Tomáše Masaryka, která navrhuje pro dřívější země Koruny české princip historických hranic, zatímco pro Slovensko navrhuje respektování historické severní hranice a stanovení národnostně určené hranice na jihu.

Po vzniku československého státu se jeho státní území v souladu s judikaturou Nejvyššího správního soudu vyvíjelo tak, že již ode dne 28. 10. 1918 zahrnovalo zásadně celé území historických zemí Koruny české. Území Slovenska se pak stalo československým státním územím postupně v souvislosti s dosazením československé správy do jednotlivých žup, obdobně jako v Podkarpatské Rusi. Specifická situace byla dána na Těšínsku, Oravě a Spiši.

Vznik polského státu byl naopak poněkud komplikovanější, střetávaly se zde různé mezinárodněpolitické i vnitropolitické zájmy, které byly později jen obtížně uváděny do souladu. Celou věc rovněž komplikovala existence hned několika mocenských center, z nichž však největší význam měl Józef Pilsudský ve Varšavě a Roman Dmowski v Paříži. Později se však mezi nimi podařilo dosáhnout dohody, která usnadnila jednání na Pařížské mírové konferenci.

Nejdůležitější diplomatická jednání o československo-polské hranici probíhala na mezinárodní úrovni na Pařížské mírové konferenci a později na konferenci velvyslanců. Československo zde předneslo územní požadavky, které byly primárně založeny na principu historických hranic s jistými modifikacemi v oblasti obcí Hlubčice, Ratiboř a Rybníky.

Československým zástupcům se zde podařilo prosadit zachování historických hranic, přičemž v souvislosti s přijetím Versailleské mírové smlouvy bylo rozhodnuto o nepodmíněné modifikaci spočívající v připojení části Ratibořska, tzn. Hlučínska a podmíněné modifikaci spočívající v připojení části Hlubčicka za předpokladu, že toto území bude odloučeno od Německa (viz kapitola 4.2).

⁴³ Ministr dr. Beneš o hranicích naší republiky. *Venkov*. Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské v Praze, 1919, roč. 14, č. 116, s. 4.

2 Problematika Těšínska

Historická pouta Těšínska jako součásti Slezska se zeměmi Koruny české sahají daleko do historie, avšak rozhodující je zejména ujednání polského krále Kazimíra III. Velikého s českým králem Janem Lucemburským ze dne 12. 11. 1335, podle kterého se polský král i jeho následovníci vzdávají požadavků na Slezsko ve prospěch zemí Koruny české. Toto ujednání následně potvrzuje i český král Karel IV. dne 7. 4. 1348 a opakovaně pak i dne 9. 10. 1355.

Ve válkách o dědictví rakouské potom Marie Terezie definitivně ztrácí většinu Slezska včetně hlavního města Vratislavi (dnes Wrocław). Po skončení těchto válek je dne 28. 6. 1742 v Berlíně uzavřena definitivní mírová smlouva mezi králem pruským a královnou uherskou a českou, která potvrzuje ztrátu slezských území ve prospěch Pruského království.

Přesný průběh státní hranice pak vymezuje Hraniční reces slezský, který byl podepsán v Ratiboři (dnes Racibórz) dne 6. 12. 1742.⁴⁴ Součástí Rakouského mocnářství pak nadále zůstává pouze celé Těšínské knížectví, jakož i části knížectví Niského, Krnovského a Opavského včetně některých panství jako Albrechtice, Bílsko, Bohumín, Bruntál, Frýdek, Fryštát, Německá Lutyně, Ráj, Petrovice, Rychvald a město Opava.⁴⁵

Po vzniku Československa se jako problematická ukázala právě otázka dřívějšího Těšínského knížectví z důvodu početnosti zdejšího polského obyvatelstva. Polská politická reprezentace neváhala této skutečnosti využít a uplatňovat územní požadavky, které se opíraly o národnostní kritérium. To bylo zvláště zajímavé, protože na východních hranicích uplatňovala požadavky opírající se spíše o kritérium historických hranic.⁴⁶

Výsledky posledního sčítání lidu z roku 1910 ukazovaly, že tuto oblast obývá 434 821 obyvatel, přičemž 54 % hovořilo⁴⁷ jazykem polským, 27 % jazykem českým a 18 % jazykem německým, tehdejší pravidla sčítání lidu nepřipouštěla uvedení jazyka jidiš nebo jazyka slezského.⁴⁸ Jan Krčmář pak komentoval národnostní situaci na Těšínsku tak, že Poláci dovedli

⁴⁴ NETÍK, Josef. Hranice státní. In: HÁCHA, Emil, Antonín HOBZA, Jiří HOETZEL, Karel LAŠTOVKA a František WEYR. *Slovník veřejného práva československého*. První vydání. Brno: Polygrafia, 1929, s. 798.

⁴⁵ BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVÁČKA. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 1999, s. 24. ISBN 80-7185-384-4.

⁴⁶ První pokus o připojení Těšínska se uskutečnil již 5. 11. 1916 v souvislosti s proklamací dvou císařů, kterou bylo zřízeno Polské království, tehdy totiž tzv. Komise nezávislosti za předsednictví Ignacyho Daszyńskiego požadovala připojení Těšínska k Haliči, případně vytvoření samostatné korunní země. Viz JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009, s. 15. ISBN 978-80-86887-12-8.

⁴⁷ Tento pojem vycházel z tzv. obcovacího jazyka (v německém originále die Umgangssprache), který dotčený obyvatel užíval pro komunikaci v úředním styku.

⁴⁸ WITTELS, Krzysztof. *Přes hranici. Poláci-Češi na stránkách „Karty“*. První vydání. Varšava: Ośrodek KARTA, 2016, s. 17. ISBN 978-83-64476-77-8.

vzbudit přesvědčení, že Těšínsko je obýváno na větším díle Poláky, a opíraly svoje nároky i o citáty našich národopisců. „*Já sám, jak se pamatuji, jsem vykládal, že je truchlivé pro stát, jehož prezidentem je jeden z nejslavnějších sociologů, že se mohlo vyskytnout mínění jakoby elementy jazykové, a to ještě jen některé, určovaly národnost.*“⁴⁹

Závěrem se sluší podotknout, že národnostní identifikace zdejšího obyvatelstva byla vpravdě dosti problematická, místní obyvatelé jen málokdy ovládali jazyk český nebo jazyk polský v jeho spisovné podobě, spíše používali regionální dialekt.⁵⁰ Vzhledem k této skutečnosti se v oblasti Těšínska a Slezska vytvořila skupina Slezanů, někdy nazývaných jako tzv. Šlonzáci, která byla od roku 1908 zastoupena Slezskou lidovou stranou pod vedením Josefa Koždoně.⁵¹

Již v době světové války (na začátku roku 1918) proběhla ve městě Lvov jednání mezi zástupci Čechů a Poláků na Těšínsku, jejichž výsledkem bylo, že rozhodnutí o Těšínsku nemá být ponecháno místním představitelům, nýbrž o něm mají rozhodnout v budoucnu vzniklé státy na ústřední úrovni nebo mírová konference. Do té doby se nemá nic měnit na dosavadním stavu věci.⁵² Ve skutečnosti však tato dohoda nebyla respektována a důležitou úlohu v procesu stanovení státní hranice vskutku sehrávaly místní orgány.

2.1 Územní požadavky Československa a Polska

Dne 19. 10. 1918 se v Těšíně ustavila Národní rada knížectví Těšínského (v polském originále Rada Narodowa Ksiestwa Cieszyńskiego, dále jen Národní rada), pod předsednictvím Tadeusze Regeera, která však reprezentovala pouze polské obyvatelstvo.⁵³ Dne 29. 10. 1918 pak tato Národní rada vydává prohlášení Lide slezský (v polském originále Ludzie śląscy), kterým prohlašuje celé Těšínské knížectví za součást Polska. Představitelé této rady následně sdělili zemskému prezidentovi⁵⁴ ve Slezsku, který sídlil v Opavě, požadavek na podřízení okresních hejtmanství výše uvedené Národní radě. Tento požadavek však byl odmítnut. Zemský prezident pouze jmenoval polského nominanta okresním hejtmanem ve Fryštátě.⁵⁵

⁴⁹ KRČMÁŘ, Jan, Luboš VELEK, ed. a Jana ČECHUROVÁ, ed., Jan KUKLÍK, ed. *Paměti*. Vydání první. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v.v.i. a Nová tiskárna Pelhřimov, 2007-2017, s. 39. ISBN 978-80-86559-83-4.

⁵⁰ Tento dialekt je někdy považován za samostatný jazyk slezský. Tak činí například Knihovna Kongresu Spojených států amerických.

⁵¹ Viz k této otázce PALLAS, Ladislav. *Jazyková otázka a podmínky vytváření národního vědomí ve Slezsku*. První vydání. Opava: Profil, 1970, s. 49 - 53.

⁵² PELC, Ferdinand. *O Těšínsko*. První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928, s. 33-34.

⁵³ Avšak ani v případě polského obyvatelstva nelze hovořit o úplné reprezentaci, například Slezská lidová strana pod vedením Josefa Koždoně zastoupena nebyla pro údajnou kolaboraci s Němci.

⁵⁴ Jednalo se o obdobu místodržícího.

⁵⁵ KUBÍK, Lubomír. *Těšínský konflikt*. V Olomouci: Votobia, 2001, s. 16. ISBN 80-7198-458-2.

Teprve téhož dne byl v Opavě vytvořen Národní výbor pro Slezsko, který byl dne 30. 10. 1918 nahrazen Zemským národním výborem pro Slezsko (dále jen Zemský národní výbor) se sídlem v Ostravě.⁵⁶ Tento výbor měl reprezentovat české, respektive československé obyvatelstvo, dne 31. 10. 1918 potom vydává oběžník, kterým oznamuje, že se ujímá vlády nad Slezskem (včetně celého dřívějšího Těšínského knížectví).⁵⁷ V této souvislosti se uvádí, že Národní výbor v Praze nejdříve spekuloval o možné dohodě mezi reprezentanty československé a polské emigrace ve věci státní hranice v oblasti Slezska, proto teprve 3. 11. 1918 Zemskému národnímu výboru doporučuje, aby jednal s polskou stranou o prozatímní společné správě na Těšínsku, přitom však dodává, že Zemský národní výbor není pražským Národním výborem řádně aprobován.⁵⁸

Jak již uvádím výše, polský požadavek byl podpořen především národnostním (etnografickým) aspektem, československý požadavek se opíral spíše o aspekt historický a hospodářský. Polské nároky na území byly nepochybně podpořeny také tím, že Polsko bylo na rozdíl od Německa, Rakouska a Maďarska považováno za vítěze světové války, což zmiňuje i pamětník tehdejších událostí Ferdinand Pelc:⁵⁹ „*Jestliže pak nám v těch dnech nebylo možno proniknouti proti Němcům a Maďarům, tudíž národům ve světové válce poraženým, jak jsme se toho mohli odvážiti proti Polákům, spojencům a chráněncům Dohody.*“⁶⁰

2.2 Ujednání ze dne 5. 11. 1918

K prvnímu bezvýslednému jednání mezi Zemským národním výborem pro Slezsko a Národní radou došlo už 2. 11. 1918 v Orlové. 5. 11. 1918 je pak v Ostravě již úspěšně ujednána dohoda, v jejímž důsledku došlo k faktickému rozdělení území. Touto dohodou byl politický okres Frýdek převeden pod správu Zemského národního výboru, naopak politický okres Těšín a Bílsko pod správu Národní rady. Politický okres Fryštát byl potom uveden pod společnou správu, Zemský národní výbor měl v tomto politickém okrese spravovat obce s českou obecní samosprávou.

V daném území tak byl v zásadě rozdělen výkon veřejné správy mezi oba státy.⁶¹ Ostravský uhelný inspektorát měl nadále vykonávat správu nad všemi doly v oblasti, z nichž však

⁵⁶ Došlo totiž ke spojení zmiňovaného Národního výboru pro Slezsko a místních národních výborů v Ostravě, Fryštátu, Těšíně a Orlové. Nicméně existence Zemského národního výboru byla v Československu unikátem, Národní výbor v Praze ji nikdy neuznal, což bylo později dosti významné. Viz JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009, s. 18. ISBN 978-80-86887-12-8.

⁵⁷ PELC, Ferdinand. *O Těšínsko*. První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928, s. 41.

⁵⁸ Zemský archiv v Opavě, archivní fond Zemský Národní výbor pro Slezsko 1918-1919, kartón 2, č. 37.

⁵⁹ Zastával úřad místopředsedy Zemského národního výboru, úřad předsedy zastával Zikmund Witt.

⁶⁰ PELC, Ferdinand. *O Těšínsko*. První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928, s. 45.

⁶¹ Avšak například v obcích, kde zastupitelstvo bylo jiné národnosti než většina obyvatel podle posledního sčítání lidu, měl být přibrán důvěrník této národnosti ke spolurozhodování.

Československu náleželo dvacet šest a Polsku pouze deset. Z územního hlediska však byla tato dohoda výhodnější pro Polsko, které získalo víc než tři čtvrtiny sporného území Těšínska, zároveň došlo k uvedení některých spíše českých obcí (například Dobratice nebo Šebišovice) pod polskou správu.⁶²

Sluší se podotknout, že v rámci tohoto ujednání bylo obsaženo ustanovení, podle něhož má dohoda povahu prozatímní a v ničem neprejudikuje konečnému teritoriálnímu rozhraničení, které se ponechává v celku k rozhodnutí povoláním činitelům. Tento prozatímní charakter ujednání byl také základním rozdílem mezi výsledkem jednání ze dne 2. 11. 1918, podle něhož měla být budoucí dohoda závislá na schválení dotčených vlád.⁶³

Podle Ferdinanda Pelce Národní výbor v Praze tuto dohodu schválil svou depeší ze dne 15. 11. 1918 vydanou v reakci na zprávy, které tvrdily, že byla tato dohoda zrušena. V depeši se mj. uvádí: „[...] *Úmluva trvá tak, jak byla smluvena Národním výborem českým s Radou Narodowou v Těšíně.*“⁶⁴

Prozatímní charakter výše uvedeného ujednání však ve skutečnosti z polské strany nebyl příliš respektován. Jako příklad lze uvést sdělení vedoucího pracovníka v těžebním průmyslu v obci Dolní Suchá Aloise Holáně. „*Přišli ke mně dva delegáti a dva dělníci v čele s polským delegátem Ludwikem Szeligou, kteří prohlásili, že Rada Narodowa ujala se vlády nad Slezskem [...]. Prohlásil jsem, že jako úředník nepřijímám politických prohlášení od svých dělníků a [...] že podléhám uhelnému inspektorátu v Moravské Ostravě.*“⁶⁵

Obdobně i polská strana důrazně kritizovala postup Československa, například: „*Přes uzavřenou dohodu, posílali [Češi] pušky a munici všem Čechům bydlícím na území ovládaném Národní radou, shromažďovali ve Slezsku stále nové oddíly vojska a vypouštěli do světa stále nové verze o příslušnosti Těšínska k Čechám, jen aby oslabili ducha polského obyvatelstva a připravili si půdu k jeho násilnému převzetí.*“⁶⁶

Výše uvedené ujednání se nesetkalo s přílišným pochopením ani v Národním výboru v Praze, například Karel Kramář vytýká Zemskému Národnímu výboru překročení jeho kompetencí.

⁶² JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009, s. 23. ISBN 978-80-86887-12-8.

⁶³ PELC, Ferdinand. *O Těšínsko*. První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928, s. 52.

⁶⁴ PELC, Ferdinand. *O Těšínsko*. První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928, s. 57. Jiní autoři však uvádějí, že téhož dne byla Zemskému Národnímu výboru doručena informace o odmítnutí této dohody pražským Národním výborem. Viz JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009, s. 25. ISBN 978-80-86887-12-8.

⁶⁵ Zemský archiv v Opavě. Archivní fond Zemský národní výbor pro Slezsko 1918-1919, kartón 12, č. 19/1.

⁶⁶ MATUSIAK, Klemens. *Walki o Ziemię Cieszyńską w latach 1914–1920*. Cieszyn: Pamiętniki, 1930. Citován je český překlad podle WITTELS, Krzysztof. *Přes hranici. Poláci-Češi na stránkách „Karty“*. První vydání. Varšava: Ósrodek KARTA, 2016, s. 24. ISBN 978-83-64476-77-8.

„[...] Ostravská Národní rada se skutečně dopustila neprozřetelnosti, že bez dohody s Prahou uzavřela na svou pěst zmíněnou již úmluvu o administraci Slezska.“⁶⁷ Prezident Tomáš Masaryk na adresu Polska dne 28. 12. 1918 uvádí v dopise ministru Benešovi: „*Polákům tafka by neškodila, naopak prospěla by, zchladila by nebezpečné šovinisty.*“⁶⁸

Polská vláda se rozhodla vyslat do Prahy delegaci pod vedením Stanislawa Gutowského, která jednala s ministerským předsedou Karlem Kramářem v prosinci roku 1918 v Praze. Delegace se dověděla, že ujednání z 5. 11. 1918 je neplatné, neboť nebylo uzavřeno vládou v Praze, nýbrž pouze Zemským národním výborem a že Československo vznáší nárok na celé území dřívějšího Těšínského knížectví, neboť má značný hospodářský význam. Zajímavostí je, že Kramář se v tomto rozhovoru nezaměřil jen na problematiku Těšínska, nýbrž Polsku rovněž vytýkal politiku ve východních oblastech, což patrně souviselo s jeho obecně známou láskou k východu. Po návratu polské delegace do Varšavy byl Karel Kramář jejími členy označen za nepřítele Polska.⁶⁹

V této době na regionální úrovni probíhají jednání o možné jednostranné vojenské intervenci menšího rozsahu, jejímž cílem mělo být zejména obsazení železnice z Bohumína do Košic. O této věci jednal Ferdinand Pelc s majorem Běhalem, který už předtím úspěšně zajistil vojenské obsazení města Opavy. To bylo však vládou odmítnuto z důvodu, že zde chyběla podpora vítězných mocností světové války.⁷⁰

O nebezpečí vojenského konfliktu referuje také major britské armády Crossfield, jenž byl do Těšína vyslán vítěznými mocnostmi světové války, aby zhodnotil zdejší situaci. Svůj referát předává italskému generálu Piccioemu, tedy vojenskému přidělení těchto mocností v Československu, který sídlil v Kroměříži. V jeho referátu se uvádí, že má pochybnosti, zda bude možné zajistit dodávky uhlí z Těšínska pro vojska bojující proti bolševismu. Rovněž má obavy ve věci možného ohrožení Pařížské mírové konference, jestliže by dva její účastnické státy byly spolu ve válce.⁷¹

2.3 Sedmidenní válka

2.3.1 Důvody pro vojenskou intervenci

Pro rozhodnutí československé vlády o vojenské operaci bylo významných hned několik faktorů. Klíčovou roli sehrál dekret dočasného náčelníka polského státu Józefa Pilsudského ze dne

⁶⁷ ČERVINKA, Vincenc. *Karel Kramář*. Praha: Obchodní tiskárna Merkur, 1930, s. 45.

⁶⁸ ŠOLLE, Zdenko. *Masaryk a Beneš ve svých dopisech z doby pařížských mírových jednání*. Praha: Archiv AV ČR, 1993-1994, s. 145. Práce z dějin Akademie věd, sv. 5-6. ISSN 0323-1313.

⁶⁹ KUBÍK, Lubomír. *Těšínský konflikt*. V Olomouci: Votobia, 2001, s. 18-19. ISBN 80-7198-458-2.

⁷⁰ PELC, Ferdinand. *O Těšínsko*. První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928, s. 71.

⁷¹ KUBÍK, Lubomír. *Těšínský konflikt*. V Olomouci: Votobia, 2001, s. 27-28. ISBN 80-7198-458-2.

22. 11. 1918 o vyhlášení voleb do polského parlamentu na den 26. 1. 1919.⁷² Volby se pak měly konat na územích, která zahrnovala oblasti uvedené podle dohody ze dne 5. 11. 1918 pod polskou správou, ale rovněž na některých územích uvedených pod správu československou. Konání takových voleb by znamenalo jednoznačné zpochybnění dočasné povahy ujednání ze dne 5. 11. 1918 a vlastně i ujednání samotného.⁷³ V této souvislosti československý diplomatický zástupce v Krakově Karel Locher v telegramu uvádí: „*Je nutno za každou cenu zabrániti provedení voleb na Těšínském Slezsku a Slovensku. Rozhodnutí musí býti co nejdříve.*“⁷⁴

Další argumentem bylo jednání mezi zástupci Slezska a prezidentem Masarykem, které se uskutečnilo v polovině ledna roku 1919. Zde byl Masaryk výslovně požádán o vojenskou intervenci na Těšínsku z důvodu porušování ujednání ze dne 5. 11. 1918, jakož i nebezpečí anarchie, které se šířilo z oblastí kontrolovaných Polskem. Tato delegace následně jednala rovněž s ministrem vnitra Antonínem Švehlou, který zastupoval premiéra Karla Kramáře, a přednesla zde obdobné požadavky.⁷⁵

Masaryk následně jedná s ministerským předsedou Kramářem o možnosti vojenské intervence, přičemž výsledkem schůzky je pokyn pro ministerského předsedu, aby o této alternativě vyrozuměl francouzského vyslance Clément-Simona a snažil se pro tuto věc získat souhlasu Francie. Kramář jej pak zřejmě informoval o tom, že Francie s vojenskou operací souhlasí.⁷⁶

V neposlední řadě se jednalo o telegram určený vládě a prezidentu republiky ze dne 11. 1. 1919, kde mj. i zástupci německého obyvatelstva požadují obsazení Těšínska jako jediné pomoci proti chaosu a anarchii, které zavládly zejména v polské části kraje.⁷⁷ Představitelé německého obyvatelstva v této oblasti tak poprvé jednoznačně odmítají připojení k Polsku.

Právním základem se pak měla stát tzv. Pichonova nota ze dne 20. 12. 1918. Ve které francouzský ministr zahraničí Stephen Pichon uvádí, že československý stát jako uznaná vládní moc považuje za své hranice, alespoň do rozhodnutí mírové konference, hranice historických zemí

⁷² Termín voleb byl stanoven až dalším dekretem ze dne 6. 12. 1918.

⁷³ Vzhledem k tomu, že volby měly probíhat i v oblastech, které byly v souladu s tímto ujednáním uvedeny pod správu Československa, například v samotném městě Frýdek.

⁷⁴ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1918-1919, telegram ze dne 11. 1. 1919, č. 19.

⁷⁵ PELC, Ferdinand. *O Těšínsko*. První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928, s. 76-77.

⁷⁶ To vyplývá ze sdělení, které Masaryk učinil na mimořádném jednání vlády dne 17. 1. 1919. Přitom Kramář zřejmě informaci francouzského vyslance poskytl zkresleně, nebo později došlo k výrazné změně francouzského stanoviska. Viz Dokument 73 DEJMEK, Jindřich, ed., František KOLÁŘ, ed. a Jan NĚMEČEK, ed. *Československo na pařížské mírové konferenci 1918-1920*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2001-2011, s. 166. Dokumenty československé zahraniční politiky. ISBN 80-86506-02-9.

⁷⁷ PELC, Ferdinand. *O Těšínsko*. První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928, s. 77.

Čech, Moravy a Slezska nehledě ku Slovensku.⁷⁸ Je však třeba uvést, že tato nota byla reakcí na požadavek připojení rozsáhlých oblastí v těchto historických zemích k Německému Rakousku, nevztahovala se tedy a priori k problematice Polska.

Československá strana se pro vojenskou intervenci snažila získat přímou podporu vítězných mocností světové války, za tím účelem se obrátila na francouzského maršála Ferdinanda Focha se žádostí o vydání přímého rozkazu československé branné moci k obsazení Těšínska. Maršál Foch však na tuto iniciativu nikterak nereagoval.⁷⁹

2.3.2 Vojenská intervence

Na mimořádném zasedání vlády, které se konalo dne 17. 1. 1919, byl jednomyslně⁸⁰ schválen návrh, aby byl v oblasti Těšínska proveden vojenský zásah, přičemž byl stanoven termín takového zásahu nejpozději na 23. 1. 1919. Polská vláda měla být o této vojenské operaci vyrozuměna dva dny předem.⁸¹ Ministr národní obrany Václav Klobučák proto vydal ve stejném dni přísně tajný rozkaz k dislokaci dvou pluků legionářů pro obsazení Těšínska. Tento rozkaz však byl vzápětí zrušen, neboť ve Varšavě byla předchozího dne jmenována nová vláda pod vedením Ignáce Paderewského, od které si zejména Tomáš Masaryk sliboval možnou změnu polského stanoviska ve věci voleb na Těšínsku.⁸² Vzhledem k tomu, že k takové změně nedošlo, bylo dne 20. 1. 1919 rozhodnuto o tom, že vojenská operace bude provedena podle původních propozic. O tom byl později informován rovněž ministr Beneš telegramem ministra vnitra Antonína Švehly.⁸³

Nota ze dne 21. 1. 1919 zasláná polské vládě⁸⁴ v souvislosti s vojenskou operací mj. uvádí: „*Okupace Těšínského Slezska se strany polské přivodila v této části státu československého poměry, které hluboce rozrušily, ne-li vůbec odstranily veškerou veřejnou administrativu, a které*

⁷⁸ KALVODA, Josef. *Genese Československa*. Praha: Panevropa, 1998, s. 402. ISBN 80-85846-09-8.

⁷⁹ KLIMKO, Jozef. *Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky (1918-1939)*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1986, s. 37.

⁸⁰ Ministr zahraničních věcí Edvard Beneš však patrně v daném okamžiku nebyl o plánu informován. V této době totiž pobýval v Paříži.

⁸¹ Dokument 73 DEJMEK, Jindřich, ed., František KOLÁŘ, ed. a Jan NĚMEČEK, ed. *Československo na pařížské mírové konferenci 1918-1920*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2001-2011, s. 166. Dokumenty československé zahraniční politiky. ISBN 80-86506-02-9.

⁸² KUBÍK, Lubomír. *Těšínský konflikt*. V Olomouci: Votobia, 2001, s. 34-35. ISBN 80-7198-458-2.

⁸³ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1918-1919, telegram ze dne 24. 1. 1919, č. 43.

⁸⁴ Doručením této note byl pověřen československý diplomatický zástupce v Krakově Karel Locher, který však byl během cesty do Varšavy zadržen pro podezření ze špionáže, pročež polská strana uvedenou notu obdržela až dne 26. 1. 1919. To bylo později ostře kritizováno z polské strany jako vedení války bez jejího vyhlášení. Viz ŠNEJDÁREK, Josef. *Co jsem prožil*. První vydání. Praha: Melantrich, 1939, s. 205-206.

pro svou nebezpečnost řádnému životu státnímu nemohou býti vládou, vědomou si za dnešních neklidných dob všech povinnosti vůči národu svému i spojencům, udržovány a trpěny [...]“⁸⁵

Vedením československého vojska v této operaci byl dne 16. 1. 1919 pověřen tehdejší podplukovník (později armádní generál) Josef Šnejdárek,⁸⁶ který ještě před zahájením vojenských operací dne 21. 1. 1919 na vlastní odpovědnost neúspěšně zkusil lstí⁸⁷ přimět velitele polských jednotek plukovníka Franciszka Latinika k vyklizení oblasti.

Po zahájení útoku československá branná moc úspěšně postupovala vpřed proti polskému vojsku, které bylo spíše druhořadé, neboť lepší vojenské jednotky byly soustředěny k bojům na východních hranicích. Československé vojsko postoupilo dne 31. 1. 1919 až k obci Skočov (dnes Skoczów), čímž bylo dosaženo břehu řeky Visly.⁸⁸ V polské správě tak zůstal v zásadě jen dřívější politický okres Bílsko.

Zde se jeho postup zastavil na základě rozkazu ministra národní obrany Václava Klofáče a ministra vnitra Antonína Švehly, který byl vydán v souvislosti s nátlakem vítězných mocností světové války, o kterém je vyznamenal ministr Beneš. Ve svém sdělení ze dne 27. 1. 1919 totiž mj. uvádí: „*Obsazení Slezska vyvolalo zde zlý dojem. M. Clement Simon telegrafoval věci nám velmi nepříjemné. Je nutno ho přesně informovat. Pokládám za naprosto nezbytné zarazit další postup a čekat na další zprávy od nás. Francie dá nám o tom písemnou nótu, je v té věci proti nám.*“⁸⁹

2.4 Úmluva ze dne 3. 2. 1919

Vítězné mocnosti totiž předpokládaly, že by se Polsko a Československo mohly společně účastnit vojenské intervence na podporu vojsk admirála Kolčaka v bojích proti bolševickému nebezpečí, na což upozorňoval také polský zástupce na Pařížské mírové konferenci Roman Dmowski.⁹⁰ Další pokračování války s Československem by Polsko přinutilo posílit vojenské jednotky v této oblasti, čímž by naopak bylo oslabeno vojsko bojující s bolševickým nebezpečím na východních hranicích Polska. Případná porážka Polska by mohla znamenat vytvoření společné

⁸⁵ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1918-1919, telegram ze dne 24. 1. 1919, č. 43.

⁸⁶ Původním záměrem ministra Klofáče bylo, aby se velitelem stal francouzský důstojník Gillain, který tuto alternativu odmítl s tím, že Francie s Polskem válku nevede.

⁸⁷ Do sídla polského štábu na zámku v Těšíně se dostavil společně s delegací vojáků ze všech států Dohody, kteří sloužili v československém vojsku, což mělo vyvolat dojem, že se jedná o vojenskou operaci Dohody.

⁸⁸ ŠNEJDÁREK, Josef. *Co jsem prožil*. První vydání. Praha: Melantrich, 1939, s. 210.

⁸⁹ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1918-1919, telegram ze dne 28. 1. 1919, č. 47.

⁹⁰ KUBÍK, Lubomír. *Těšínský konflikt*. V Olomouci: Votobia, 2001, s. 53. ISBN 80-7198-458-2.

hranice mezi bolševickým Ruskem a Německem, kde se v této době objevovaly silné bolševické tendence,⁹¹ a hrozilo, že by celé Německo mohlo propadnout bolševismu.

Přítom odvetný útok Polska proti Československu nebyl vůbec vyloučen. Vladimír Radimský ve své zprávě z Varšavy mj. uvádí: „*Noviny, které možno považovati přece za hlas národa, štvou docela otevřeně proti Čechům, ženou vodu na mlýn vojenské straně, která touží po odvetné válce proti Čechům.*“⁹²

Československá delegace na Pařížské mírové konferenci odůvodňovala vojenskou operaci především historickým českým státním právem, které se vztahovalo také na celé dřívější Těšínské knížectví. Ministerský předseda Kramář v této souvislosti uvádí: „*Seděli jsme v konferenci, která se zabývala naším obsazením Těšínska. Již to, že jsme obsadili své Těšínsko, které jsme drželi 600 let bylo v očích Dohody hříchem. [...] Ti, kdo měli o tom souditi, naprosto nerozuměli jedné věci: totiž historickému právu.*“⁹³

Na jednání Nejvyšší rady Pařížské mírové konference, kde došlo ke konfrontaci výše uvedených stanovisek, podpořil československé stanovisko ministerský předseda Francie George Clemenceau. Další zástupci čelných mocností spojených i sdružených, zejména ministerský předseda Velké Británie Lloyd George, však stáli spíše na straně Polska, především kvůli výše pojednané chybějící nótě o vypovězení války. Ministr Beneš ve svém sdělení prezidentovi Tomáši Masarykovi v této souvislosti mj. uvádí: „*Musím doznati, že neměli jsme úspěch úplný. [...] Instinktivní hnutí všech v prvním momentě bylo proti těm, kteří útočili, tj. proti nám.*“⁹⁴ Nejvyšší rada pak tuto záležitost přikázala specializované komisi, která se zabývala otázkami polských hranic.

Tato komise následně vypracovala návrh, který je zpravidla označován jako Pařížská úmluva (v literatuře se lze setkat i s označením Protokol o prozatímní úpravě poměrů na Těšínsku). Polský zástupce Roman Dmowski s ním vyslovil souhlas již dne 1. 2. 1919, československý zástupce Edvard Beneš až 3. 2. 1919.⁹⁵

Ministr Beneš měl totiž obavy, zda by podpis uvedeného protokolu nemohl de facto potvrdit ujednání ze dne 5. 11. 1918, pročež by došlo ke ztrátě většiny Těšínska a odsouzení jeho osoby

⁹¹ Například vznik Bavorské sovětské republiky.

⁹² Archiv ministerstva zahraničních věcí v Praze, archivní fond Politické zpravodajství zastupitelských úřadů, zastupitelský úřad Varšava 1919, č. 12/a, s. 4.

⁹³ ČERVINKA, Vincenc. *Karel Kramář*. Praha: Obchodní tiskárna Merkur, 1930, s. 45.

⁹⁴ ŠOLLE, Zdenko. *Masaryk a Beneš ve svých dopisech z doby pařížských mírových jednání*. Praha: Archiv AV ČR, 1993-1994, s. 174. Práce z dějin Akademie věd, sv. 5-6. ISSN 0323-1313.

⁹⁵ Vedoucí československé delegace Karel Kramář podpis odmítl s poukazem na skutečnost, že popírá princip historických hranic. Viz KLIMKO, Jozef. *Politické a právní dějiny hranic predmníchovskej republiky (1918-1939)*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1986, s. 38.

československým národem. Podpis protokolu dále spojil i s konstatováním, že se nejedná o předlohu pro vytyčení hranic. V této věci také informoval ministerstvo zahraničních věcí v Praze svým telegramem.⁹⁶

Obsahem protokolu byly čtyři základní body. Prvně se jednalo o stanovení nové demarkační linie, která procházela severně od města Těšín na východní straně železnice mezi Bohumínem a Košicemi, naopak jižně a západně od města procházela po západní straně jmenované železnice. Dále šlo o odkaz na ujednání ze dne 5. 11. 1918 ve věci výkonu veřejné správy. Konečně bylo obsahem také ustanovení o tom, že vítěznými mocnostmi světové války bude jmenována komise,⁹⁷ která bude dozírat na těžbu uhlí, dále bude předcházet sporům mezi oběma státy a vypracuje materiály pro rozhodnutí o průběhu státní hranice pro účely Pařížské mírové konference. V neposlední řadě byl na nátlak Spojených států zapracován též závazek Československa umožnit přepravu vojenského materiálu do Polska a rovněž dodávat Polsku část uhlí z karvinského uhelného revíru.⁹⁸

Mezinárodní komise pod vedením francouzského diplomata Basile Grenarda navštívila nejprve dne 11. 2. 1919 prezidenta Tomáše Masaryka v Praze a následně odcestovala do Těšína. Podle názoru Ferdinanda Pelce „*byla tato komise podřadnějšího rázu, a to jak svým složením, tak i svým úkolem.*“⁹⁹

Zde nejprve vydala provolání k obyvatelům, kde nabádala ke klidu a zachování pořádku. Úkolem komise bylo především provést zmíněnou úmluvu ze dne 3. 2. 1919. Československá strana si svůj úkol vykládala tak, že musí co nejvíce oddálit okamžik odvelení československého vojska od řeky Visly zpět do vnitrozemí. Přitom bylo deklarováno, že československá armáda odejde potom, co oblast obsadí vojsko vítězných mocností světové války. Avšak po příjezdu francouzského generála Henri-Alberta Niessela bylo zřejmé, že vojsko bude muset odejít.

Josef Šnejdárk se k tomu vyjádřil takto: „*Mezitím totiž, co jsem byl ve vlaku na cestě z dobytého Těšína do Varšavy, poslala mezispojenecká komise francouzského generála Niessela na Těšínsko. [...] Generál Niessel si počínal – jak mi bylo potom hlášeno – přímo výhrůžně a prosadil také ústup československých vojsk až na čáru, kterou vlastnoručně tužkou naznačil na mapě. Aniž se ohlížel na to, že čára přetíná vesnice a dělí bohumínské nádraží na dva díly. Praha se k jeho*

⁹⁶Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1918-1919, telegram ze dne 3. 2. 1919, č. 65.

⁹⁷ V literatuře je zpravidla označována jako mezinárodní komise kontrolní.

⁹⁸ Úmluva pařížská ze dne 3. 2. 1919, citováno podle Přílohy č. 7 k publikaci PELC, Ferdinand. *O Těšínsko*. První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928.

⁹⁹ PELC, Ferdinand. *O Těšínsko*. První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928, s. 88.

*propozicím připojila ve formě rozkazu.*¹⁰⁰ V této souvislosti je namístě podotknout, že Josefu Šnejdárkovi bylo francouzským generálem vyčítáno mj. výše pojednané užití lsti, přesto však opakovaně odmítal přistoupit na vznesené požadavky. Až po konzultaci s ministrem Kľofáčem Šnejdárek souhlasil se stažením na výše uvedenou linii.

Polský velitel Franciszek Latinik pak komentoval situaci takto: „*Česká armáda se neřídila ustanovením klidu zbraní ani později uzavřeného příměří. [...] 24. února proběhla výměna zajatců. [...] Významnou událostí toho dne byl příjezd dohodové delegace z Varšavy do Skočova. [...] Delegace přijela proto, že Kontrolní komise, přestože v Těšíně pracovala již dvanáct dní, nedokázala přinutit Čechy, aby přistoupili na smlouvu uzavřenou 3. února v Paříži, a především – nedokázala Čechy přimět k tomu, aby opustili Těšín. Delegaci jsem informoval o nevhodném chování Čechů během klidu zbraní a neopomenul jsem upozornit na nedávno navrácené zajatce, jejichž vzhled nejlépe svědčil o nelidském zacházení, jaké museli podstoupit.*“¹⁰¹

Z hlediska postoje generála Niessela je zajímavé, že při svém návratu z Těšína do Francie navštívil rovněž prezidenta Tomáše Masaryka v Praze, kde se ospravedlnil za svůj postup. Přitom však podotkl, že je nevyhnutelné dodržet úmluvu zvláště se zřetelem na mezinárodní situaci a bolševické nebezpečí v Evropě, které může být ještě vyšší, bude-li docházet ke konfliktům mezi nástupnickými státy. Masaryk však nebyl s takovým stanoviskem spokojen a své rozhořčení sdělil též francouzskému ministerskému předsedovi Clémenceauovi.¹⁰²

2.5 Bilaterální jednání

Mezinárodní komise se k situaci na Těšínsku vyjádřila dne 14. 4. 1919 na Pařížské mírové konferenci v rámci referátu nového předsedy komise majora Coulsona, který uvádí, že se v zásadě přiklání k požadavkům Československa na respektování historických hranic. Přitom zmiňuje také stanovisko významného těšínského průmyslníka německé národnosti Jana Larische-Mönnicha, který poukazuje na nebezpečí ztráty uhelného revíru pro hutní výrobu v Československu. Dále rovněž podotkl, že Poláci nejsou příliš spolehliví zejména v souvislosti s vývojem na západní Ukrajině, kde Polsko usilovalo spíše o územní zisky než o porážku bolševického nebezpečí. Jako

¹⁰⁰ ŠNEJDÁREK, Josef. *Co jsem prožil*. První vydání. Praha: Melantrich, 1939, s. 212.

¹⁰¹ LATINIK, Franciszek. *Walka o Śląsk Cieszyński w r. 1919*. Cieszyn, 1934. Citován je český překlad podle WITTELS, Krzysztof. *Přes hranici. Poláci-Češi na stránkách „Karty“*. První vydání. Varšava: Ośrodek KARTA, 2016, s. 37. ISBN 978-83-64476-77-8.

¹⁰² KUBÍK, Lubomír. *Těšínský konflikt*. V Olomouci: Votobia, 2001, s. 64-65. ISBN 80-7198-458-2.

alternativu připojení k Československu pak vidí vytvoření oblasti pod mezinárodní správou, která by zahrnovala nejen území Těšínska, ale též oblast Horního Slezska.¹⁰³

V československé politické reprezentaci se v této době objevovalo ostré odsouzení jakýchkoli polských nároků v oblasti Těšínska. Například rezoluce Národní jednoty slezské ze dne 14. 4. 1919 mj. uvádí: „*Jsou tedy nároky Poláků, nositelů nepořádku, výrazem imperialistického smýšlení a vědomým překrucováním pravdy.*“¹⁰⁴

Avšak jednání na Pařížské mírové konferenci se vyvíjí poněkud jiným směrem, například Lidové noviny dne 15. 4. 1919 referují o stanovisku francouzského ministra zahraničních věcí Pichona k jednáním o Těšínsku. „*Na otázku, mohl-li by se dozvědět, jakým směrem dobrozdání této komise kráčí, odpověděl Pichon: Nikoli. Mohu jen říci, že komise je Polákům velmi nakloněna, ba je Polákům nakloněna dokonce nadšeně.*“¹⁰⁵

V Paříži mezitím docházelo také k jednání ministra Beneše s polským premiérem Ignácem Paderewskim za zprostředkování státního tajemníka Spojených států amerických Roberta Lansinga. Zde československý ministr předkládá další návrh své vlády, který předpokládá, že Polsko formálně potvrdí svrchovanost Československa nad celým Těšínskem, avšak následně mu Československo odstoupí území s převahou polských obyvatel při zachování železnice z Bohumína do Košic i uhelného revíru na československém území. Přitom se počítalo s tím, že by Československo mohlo výměnou podpořit požadavek Polska na přiznání města Gdaňsk a získání přístupu k Baltskému moři. Dne 18. 4. 1919 však byla tato jednání bezvýsledně ukončena, přičemž v tento den polský ministerský předseda prvně navrhuje konání lidového hlasování (dále jen referendum)¹⁰⁶ o osudu Těšínska.¹⁰⁷

23. 4. 1919 jsou oba politikové předvoláni před Nejvyšší radu Pařížské mírové konference, která jim sdělí, že se přiklání k polskému návrhu založenému na kritériu národnostním. Podle tohoto návrhu má státní hranice vypadat takto. „*Hranice vedla by na západ v blízkosti Bohumína, Záblatí, Poruby, nechávajíc na teritoriu přiznaném Polsku Karvín, zároveň s 10 uhelnými jamami,*

¹⁰³ Myšlenka neutrality oblasti Těšínska, které by bylo uvedeno pod mandát některé z vítězných mocností, byla podporována nejen místním německým obyvatelstvem, ale též zdejšími Šlonzáky. Eventuálně se uvažovalo rovněž o spojení s územím Horního Slezska. Viz JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matices slezská, 2009, s. 76-77. ISBN 978-80-86887-12-8.

¹⁰⁴ Nároky Poláků výrazem imperialismu. *Lidové noviny*. Brno: Lidová tiskárna v Brně, 1919, roč. 27, č. 105, s. 1.

¹⁰⁵ Francouzský ministr zahraničí o Těšínsku. *Lidové noviny*. Brno: Lidová tiskárna v Brně, 1919, roč. 27, č. 105, s. 1.

¹⁰⁶ Zejména ve starší literatuře se však takové lidové hlasování obvykle označuje jako plebiscit.

¹⁰⁷ KUBÍK, Lubomír. *Těšínský konflikt*. V Olomouci: Votobia, 2001, s. 70-71. ISBN 80-7198-458-2.

Albrechtice, Koniakov, Horní Žukov, Ropice, Třinec, Lešnou, odkud by hranice splynula s hranicí politického okresu bílského.“¹⁰⁸ Československá strana však toto řešení odmítne.

Dne 29. 4. 1919 proběhlo další bilaterální jednání mezi ministrem Benešem a premiérem Paderewskim, kde polská strana předložila návrh na výměnu Těšínska za část Horního Slezska. To však ministr Beneš opět odmítl, přičemž o příčinách jeho kroku lze jen spekulovat. Patrně neměl zájem o vznik možného konfliktu s Německem. Karel Kramář by naopak s touto výměnou souhlasil, rovněž však poukazoval na nebezpečí sporu s Německem.¹⁰⁹

25. 5. 1919 pak dojde k přímému jednání mezi polským premiérem a prezidentem Tomášem Masarykem v Praze. „*Nejbližším politickým důsledkem schůzky je, že se sejde česko-polská komise, aby těšínská otázka byla v celém rozsahu prodiskutována. [...] Místem pro schůzku zvolen Krakov.*“¹¹⁰ Zároveň přineslo toto jednání další důležitý výsledek spočívající ve vzájemném uznání obou států a zřízení diplomatického zastoupení v Praze a ve Varšavě, což bylo realizováno dne 30. 5. 1919. Polským diplomatickým zástupcem v Praze se stal Alfred Wysocki a československým diplomatickým zástupcem ve Varšavě byl zvolen Vladimír Radimský. Podle vlastních slov se Vladimíru Radimskému dostalo ve Varšavě neočekávaně srdečného uvítání.¹¹¹

2.5.1 Krakovská jednání

Ve dnech 22.–28. 7. 1919 probíhají v Krakově bilaterální jednání mezi československou delegací, v jejímž čele stojí Bedřich Štěpánek,¹¹² a polskou delegací, kterou vede Ignac Daszyński. Stalo se tak kvůli rozhodnutí Nejvyšší rady Pařížské mírové konference ze dne 12. 7. 1919, kterým stanoví jako konečný termín pro bilaterální dohodu den 25. 7. 1919, jinak ve věci rozhodne samostatně nehledě na bilaterální jednání.¹¹³

Zástupci Československa dostali od ministra zahraničních věcí pokyn, aby neochvějně trvali na požadavku přidělení železnice z Bohumína do Košic a celého uhelného revíru Československu,

¹⁰⁸ Zpráva kontrolní komise těšínské Nejvyšší radě v Paříži, citováno podle Přílohy č. 9 k publikaci PELC, Ferdinand. *O Těšínsko*. První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928.

¹⁰⁹ Dopis č. 222 MASARYK, Tomáš a Karel KRAMÁŘ, Jan BÍLEK, ed. *Korespondence T.G. Masaryk - Karel Kramář*. 1. vyd. Praha: Masarykův ústav, 2005, s. 358. ISBN 80-86495-33-7.

¹¹⁰ Porady Paderewského s prezidentem Masarykem. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1919, roč. 59, č. 118, s. 1.

¹¹¹ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Politické zpravodajství zastupitelských úřadů, zastupitelský úřad Varšava 1919, č. 31.

¹¹² Ministerský rada v ministerstvu zahraničních věcí.

¹¹³ VALENTA, Jaroslav. *Česko-polské vztahy v letech 1918-1920 a Těšínské Slezsko*. První vydání. Ostrava: Krajské nakladatelství Ostrava, 1961, s. 150.

naopak směli přistoupit na rozdělení dřívějšího Těšínského knížectví, čímž by byl popřen argument zachování historických hranic.¹¹⁴

Polská strana naopak požadovala, aby v některých oblastech Těšínska¹¹⁵ proběhlo referendum, které rozhodne o jejich příslušnosti k Československu nebo Polsku. Přitom po provedeném hlasování se mělo přistoupit k mezivládnímu jednání o stanovení státních hranic, přičemž měl být zohledněn nejen výsledek referenda, ale též zeměpisné a hospodářské poměry obou států.¹¹⁶ Polsko dále poukazovalo i na význam zdejšího uhelného revíru pro potřeby svého národního hospodářství, zvláště s vědomím, že velká část sporného území Horního Slezska, kde se rovněž nacházel těžební průmysl, zřejmě připadne Německu. Československá strana však v tomto okamžiku ještě referendum odmítla s poukazem na důvody státoprávní, geografické i etnografické.¹¹⁷

Jednání probíhalo ve značně formální atmosféře, strany předkládaly své návrhy pouze písemně a rovněž na ně obdržely vždy jen písemnou odpověď. Ani závěrečný pokus o dosažení shody na ústním jednání mezi užší československou a polskou delegací nevedl k žádnému výsledku. Jednání bylo ukončeno společným prohlášením, že dále se bude jednat na mezivládní úrovni.¹¹⁸ Přitom bylo Československo v polských nacionalistických kruzích podezříváno, že „*mu nešlo o opravdovou dohodu, [...] nýbrž jen o to, aby vyhovělo Dohodě.*“¹¹⁹

2.6 Diplomatická jednání a plánované referendum

Za těchto okolností ministr zahraničních věcí Edvard Beneš usuzoval, že konání referenda na celém Těšínsku se může stát nezbytností. Ve věci jednal také s Karlem Kramářem a společně dospěli k závěru, že si v případně neústupnosti vítězných mocností světové války nechají referendum vnutit, ačkoli Kramář stále trval na historické hranici. Beneš byl toho názoru, že referendum může být paradoxně pro Československo poměrně výhodné, neboť lid Těšínska si uvědomuje hospodářské výhody, které by připojení k Československu znamenalo. Což opíral

¹¹⁴ Ostatně obdobné minimální požadavky v podstatě sdělil i Tomáš Masaryk v rozhovoru s polským politikem Zygmuntem Lasockým již dne 27. 4. 1919.

¹¹⁵ Mělo se jednat o politický okres Fryštát (dnes Karviná) a Těšín, naopak politický okres Bílsko měl bez referenda připadnout Polsku a politický okres Frýdek zase Československu.

¹¹⁶ Požadavky polské strany však byly v rozporu s instrukcemi, které obdržela od vlastního ministerstva zahraničních věcí, podle nichž měla ve sporných oblastech rozhodnout arbitráž. Viz VALENTA, Jaroslav. *Česko-polské vztahy v letech 1918-1920 a Těšínské Slezsko*. První vydání. Ostrava: Krajské nakladatelství Ostrava, 1961, s. 155.

¹¹⁷ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1918-1919, telegram ze dne 24. 7. 1919, č. 1854.

¹¹⁸ PELC, Ferdinand. *O Těšínsko*. První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928, s. 96.

¹¹⁹ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Politické zpravodajství zastupitelských úřadů, zastupitelský úřad Varšava 1919, č. 67.

zejména o názor tamních Němců a Židů, jakož i místních obyvatel, kteří se hlásili ke slezské národnosti pod vedením Josefa Koždoně.¹²⁰

Československý diplomatický zástupce ve Varšavě Vladimír Radimský byl rovněž poměrně optimistický, když poukazoval na zprávy v polských sdělovacích prostředcích, které podle jeho názoru předznamenávaly možnou ochotu Polska ustoupit ze svých požadavků, zejména se zřetelem na hrozící vojenské střetnutí s Německem v oblasti Horního Slezska.¹²¹

Zajímavé je, že rovněž na polské straně se objevovaly názory, že výsledek referenda nemusí být ve prospěch Polska. Čeněk Kadlec ve svém díle cituje stanovisko zástupce polského ministerstva zahraničních věcí v Těšíně dr. Güntera ze dne 13. 5. 1919, kde uvádí: „*Kdyby měl být plebiscit, prohrajeme všechno.*“¹²² Ve světle těchto skutečností se polský požadavek na uskutečnění referenda jeví spíše jako pouhý taktický krok, jehož skutečným účelem uskutečnění referenda nebylo. Ostatně obdobný názor měl také člen československé delegace při jednání v Krakově, poslanec František Udržal.¹²³

Na Pařížské mírové konferenci je dne 22. 8. 1919 přednesen návrh¹²⁴ na rozdělení Těšínska podle tzv. Larischovského linie.¹²⁵ Tato linie předpokládá, že na polské straně hranice zůstane Bohumín, Karvín (dnes Karviná) s deseti jámami, Stonava, Chotěbuz, Dolní Žukov, Ropice a Třinec, naopak na československé straně zůstane Jablunkov.¹²⁶ Tato linie by uspokojila československý požadavek na železniční spojení se Slovenskem po železniční trati Ostrava, Frýdek (dnes Frýdek-Místek), Vendryně a Jablunkov, která však nevyhovovala požadavkům intenzivnější dopravy. Nebyl však respektován princip národnostní, neboť v oblasti Jablunkova byla většina obyvatel polské národnosti.

Podle názoru ministra Beneše se situace na Pařížské mírové konferenci počala obracet v neprospěch Československa zejména z důvodu stanoviska Spojených států. V dopise do Prahy uvádí, že Spojené státy americké podporují pouze národnostní princip a zcela opustily myšlenku

¹²⁰ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1918-1919, telegram ze dne 2. 8. 1919, č. 1089.

¹²¹ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Politické zpravodajství zastupitelských úřadů, zastupitelský úřad Varšava 1919, č. 159.

¹²² KADLEC, Čeněk. *Hry o hranice*. Vyd. 1. B.m.: Čeněk M. Kadlec, 2001, s. 67. ISBN 8023885820.

¹²³ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1918-1919, telegram ze dne 24. 7. 1919, č. 1860.

¹²⁴ Tento návrh byl zpracován již v dubnu roku 1919 komisí vyslanou na Těšínskou podle Úmluvy ze dne 3. 2. 1919, pokud o něm byla polská strana informována v průběhu bilaterálních jednání v Krakově, nelze se podívat nad jejich výsledkem.

¹²⁵ Název je odvozen od jména fryštátského podnikatele Larische, jehož majetek byl touto linií ponechán v jednom státě. V literatuře lze nalézt rovněž označení Tissiho linie, podle jména člena komise, který ji navrhl.

¹²⁶ PELC, Ferdinand. *O Těšínsko*. První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928, s. 98.

historických hranic. Přičemž rovněž francouzský ministerský předseda nakonec zřejmě nátlaku ustoupí a bude souhlasit.¹²⁷ Proto se Beneš nyní už s konečnou platností přiklání k myšlence uspořádání referenda o pouhém konzultativním charakteru.¹²⁸ V krajním případě byl však ochoten přistoupit i na návrh rozdělení Těšínska ze dne 22. 8. 1919.¹²⁹ Jeho stanovisko bylo dále podpořeno rovněž usnesením Zemského národního výboru: „*doporučiti ministru Benešovi, aby raději přistoupil na plebiscit než na navrhované řešení.*“¹³⁰ Toto usnesení pak Benešovi sdělila deputace vyslaná do Paříže. Tato delegace přivezla rovněž „*osnovu plebiscitního statutu,*“ která byla po formální stránce dále upravena Janem Krčmářem na „*pařížské manýry.*“¹³¹

Prezident Tomáš Masaryk byl však stále poněkud jiného názoru, který projevil, když obyvatelé Těšínska vyslali deputaci na Pražský hrad. O stanovisku prezidenta Masaryka je ministr Beneš informován telegramem Bedřicha Štěpánka ze dne 2. 9. 1919. „*Prezident Republiky přijal dnes odpoledne deputaci obyvatel Těšínského Slezska vedenou členem národního shromáždění praporníkem Špačkem [...] Deputace vylíčila náladu obyvatelstva slezského vyvolanou zprávami o chystaném odtržení části Těšínska od ČSR a tlumočila rozhodný protest proti takovému rozhodnutí. President republiky odpověděl deputaci: [...] My na Slezsko máme plné právo a právo se nemění agitací a hlasováním. My můžeme část svého území odstoupiti, my se můžeme o změně území dohodnouti, ale my nemůžeme o svém právním přesvědčení dát hlasovat.*“¹³²

Jak vyplývá z paměti Jana Krčmáře, měla československá delegace na mírové konferenci ve věci Těšínska různé představy. Sám Krčmář navrhoval přiznat městu Karviná autonomní postavení vzhledem ke zdejšímu většinově polskému obyvatelstvu, Hugo Vavrečka navrhoval poskytnout Polsku kompenzace za připojení části území Těšínska k Československu apod. O přípravách na jednání Nejvyšší rady pak Krčmář uvádí, že „*snahou naší tehdy bylo zachrániti Košicko-bohumínskou dráhu a kus území východně od ní, aby nebyla na samých hranicích.*“¹³³

¹²⁷ ŠOLLE, Zdenko. *Masaryk a Beneš ve svých dopisech z doby pařížských mírových jednání.* Praha: Archiv AV ČR, 1993-1994, s. 161. Práce z dějin Akademie věd, sv. 5-6. ISSN 0323-1313.

¹²⁸ JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924.* Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009, s. 96. ISBN 978-80-86887-12-8.

¹²⁹ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1918-1919, telegram ze dne 26. 8. 1919, č. 2289.

¹³⁰ PELC, Ferdinand. *O Těšínsko.* První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928, s. 99.

¹³¹ KRČMÁŘ, Jan, Luboš VELEK, ed. a Jana ČECHUROVÁ, ed., Jan KUKLÍK, ed. *Paměti.* Vydání první. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v.v.i. a Nová tiskárna Pelhřimov, 2007-2017, s. 40. ISBN 978-80-86559-83-4.

¹³² Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1918-1919, telegram ze dne 3. 9. 1919, č. 2409.

¹³³ KRČMÁŘ, Jan, Luboš VELEK, ed. a Jana ČECHUROVÁ, ed., Jan KUKLÍK, ed. *Paměti.* Vydání první. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v.v.i. a Nová tiskárna Pelhřimov, 2007-2017, s. 39. ISBN 978-80-86559-83-4.

Dne 10. 9. 1919 delegovala Nejvyšší rada Pařížské mírové konference jednání o Těšínsku na specializovanou komisi pod vedením francouzského diplomata Julesa Cambona. Československo mělo v daném okamžiku v zásadě na své straně pouze Francii. Přítom rozhodujícím důvodem zřejmě byla kvalita polského vojska, které bylo pokládáno za vhodnější k nasazení v bojích proti bolševickému nebezpečí na východě než vojsko československé, které v tomto období spíše neúspěšně bojovalo proti Maďarské sovětské republice.¹³⁴ Ostatně i ministr Beneš ve svém telegramu uvádí: „[...] počítá se pro okamžik se spojením Polsko-Rumunským nežli s námi, poněvadž naše materiální síla je nyní slabší [...]“¹³⁵ Na samotném Těšínsku se v této době rovněž objevovaly jisté bolševické tendence, o kterých je Beneš informován telegramem ministra vnitra.¹³⁶

Na jednání zmíněné specializované komise dne 10. 9. 1919 poprvé československá delegace oficiálně přednesla požadavek na uspořádání referenda na celém území Těšínska, kterému bylo v zásadě vyhověno.¹³⁷ Vedle toho však bylo rovněž žádáno, aby bylo obyvatelům části Horního Slezska umožněno hlasovat rovněž pro připojení k Československu, nejen k Polsku nebo Německu. Polská delegace pak požadovala, aby se referendum konalo pouze v politických okresech Fryštát a Těšín.¹³⁸

Téhož dne probíhala v Praze též schůze Národního shromáždění československého, které jednalo o problematice Těšínska. Zde předsedající František Tomášek ve svém úvodním projevu mj. uvádí: „[...] Národní shromáždění vyjadřuje jednomyslnou vůli celého národa, prohlašujíc, že Těšínsko, jako integrující součást republiky československé, musí s ní zůstatí organicky a trvale spojeno. Kdyby přes veškerá naše práva přirozená i historická bylo snad rozhodnuto jinak, Národní shromáždění československé nemohlo by svoliti, aby takový akt podepsali zástupcové republiky československé. [...]“¹³⁹

¹³⁴ KUBÍK, Lubomír. *Těšínský konflikt*. V Olomouci: Votobia, 2001, s. 80-81. ISBN 80-7198-458-2.

¹³⁵ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1918-1919, telegram ze dne 8. 9. 1919, č. 1447.

¹³⁶ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1918-1919, telegram ze dne 1. 9. 1919, č. 2379.

¹³⁷ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1918-1919, telegram ze dne 11. 9. 1919, č. 1479.

¹³⁸ VALENTA, Jaroslav. *Česko-polské vztahy v letech 1918-1920 a Těšínské Slezsko*. První vydání. Ostrava: Krajské nakladatelství Ostrava, 1961, s. 97.

¹³⁹ Stenoprotokol ze 70. schůze Národního shromáždění československého ze dne 10. 9. 1919 (projev předsedajícího Františka Tomáška).

Přesto však byla pravidla referenda určena dne 27. 9. 1919 rozhodnutím Nejvyšší rady Pařížské mírové konference, jimž nařízen byl plebiscit.¹⁴⁰ Významná byla zejména skutečnost, že referendum mělo proběhnout na celém území dřívějšího Těšínského knížectví, čímž nebylo vyhověno polskému požadavku, aby se referendum konalo jen v jeho vybraných částech. Předpokládalo se totiž, že připojení k Československu podpoří obyvatelstvo politického okresu Bílsko. Dále bylo rovněž hlasovací právo přiznáno pouze osobám, které měly na území Těšínského knížectví domovské právo¹⁴¹ nebo bydliště nejpozději ke dni 1. 8. 1914. Taková podmínka rovněž vyhovovala Československu, neboť neumožňovala účast v referendu polským imigrantům zejména z oblasti Haliče. Hlasování se pak mělo uskutečnit do tří měsíců,¹⁴² přičemž volebními obvody měly být jednotlivé obce.

Komise pověřená organizací referenda¹⁴³ měla na základě jeho výsledku navrhnout státní hranici, přitom měla zohlednit nejen výsledek referenda, ale též aspekty hospodářské a zeměpisné. V rukou této komise bude také svrchovaná moc na území Těšínska,¹⁴⁴ zástupce Československa a Polska bude disponovat jen poradním hlasem.¹⁴⁵ Těšínsko mělo mít až do výsledku referenda povahu neutrálního území, které nenáleželo ani jednomu ze států.¹⁴⁶

Předsedou komise se dvěma hlasy byl jmenován francouzský zástupce hrabě de Maneville,¹⁴⁷ dále se účastnil rovněž zástupce Itálie a Japonska, naopak zástupce Spojených států amerických nebyl součástí komise.¹⁴⁸ Členové komise se však do oblasti Těšínska dostavili teprve dne 30. 1. 1920.

¹⁴⁰ Citováno podle Přílohy č. 11 k publikaci PELC, Ferdinand. *O Těšínsko*. První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928.

¹⁴¹ Pojem domovské právo však nebyl francouzské právní terminologii znám, proto bylo v rozhodném francouzském znění uvedeno domicilés, což pak vedlo k dalším sporům o výklad tohoto termínu. Československá strana prosazovala úzké pojetí domovského práva podle rakouské právní vědy, naopak polská strana se přikláněla k co nejširšímu pojetí.

¹⁴² Tato podmínka byla později pozměněna tak, že se referendum uskuteční do tří měsíců od zahájení činnosti komise.

¹⁴³ V literatuře je obvykle označována jako mezinárodní komise plebiscitní.

¹⁴⁴ Značná specifika byla dána v oblasti moci soudní, jak ve věci místní, tak i věcné příslušnosti dotčených soudů.

¹⁴⁵ Zástupcem Československa byl jmenován dr. Matouš, zástupcem Polska poslanec Zamorski, později Franciszek Latinik.

¹⁴⁶ PELC, Ferdinand. *O Těšínsko*. První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928, s. 104.

¹⁴⁷ Předseda komise byl z polské strany později důrazně kritizován pro údajnou podjatost ve prospěch československé strany. Sám se totiž účastnil sjednání prodeje třineckých železáren francouzskému koncernu, který rovněž vlastnil rozhodující podíl ve Škodových závodech v Plzni. Viz JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009, s. 110. ISBN 978-80-86887-12-8.

¹⁴⁸ Spojené státy totiž nevyslaly zástupce, neboť měly výhrady k Versailleské mírové smlouvě ze dne 28. 6. 1919. Přitom se původně předpokládalo, že zástupce Spojených států se stane předsedou komise, pročež se nakonec předsedou komise musel stal francouzský zástupce, což bylo opět výhodné pro Československo. Spojené státy se totiž přikláněly spíše k národnostnímu principu a nikoli historickému principu požadovanému Československem v této oblasti. Zástupcem Spojených států byl až v roce 1920 jmenován dřívější diplomatický zástupce v Berlíně Frederic Rusel Dolbeare, který prosazoval neutralizaci celého Těšínska.

2.6.1 Československá a polská propaganda

Mezitím už byla na československé straně dne 28. 9. 1919 ustavena další komise, jejímž účelem mělo být zejména vedení československé propagandy. Na schůzce na radnici ve Slezské Ostravě totiž informoval ministr Antonín Švehla představitele slezské politické reprezentace o organizaci této komise, jakož i o jejím předsedovi, kterým se stal ministerský rada Josef Šrámek. Vedle této ústřední komise, byly dále zřízeny též komise okresní a obecní. Po rezignaci Josefa Šrámka se předsedou krátce stal okresní hejtman Michálek, následně Ferdinand Pelc.¹⁴⁹

Československá strana se obdobně jako polská zaměřila zejména na zdejší obyvatelstvo národnosti německé a slezské. Hlavním argumentem byla slabá ekonomická úroveň Polska ve srovnání s Československem. Vzhledem k významné finanční pomoci od československé vlády se jí to celkem dařilo.¹⁵⁰ Například v listopadu 1919 byly zdvojnásobeny přiděly tabáku, sklad textilní továrny v Opavě byl komisí za dva miliony korun vykoupen a prodán s 20–40% slevou spotřebitelům v oblasti Těšínska. Jen na nižší ceny masa doplácelo Československo milion korun měsíčně. Distribuce zboží byla plošně plánována pro celé Těšínsko.

Rovněž na polské straně byl zřízen Hlavní plebiscitní výbor, který však neměl k dispozici takové prostředky jako československá komise. Proto se zaměřil spíše na ovlivňování emocí zdejšího obyvatelstva ve prospěch Polska.

Polská propaganda se výrazně věnovala slovenské otázce, zdůrazňovala, že československý stát se brzy rozpadne, že Slováci se odtrhnou, že Češi nemohou dlouho ovládat zbylé národnosti, že se jedná o druhé, zmenšené Rakousko a jako takové nemá budoucnost. Samozřejmou notorií byl poukaz na proticírkevní postoje Čechů, kteří budou šířit antikaticismus, tak jako prý činí na Slovensku.¹⁵¹

Na polské straně se rovněž objevovala snaha získat podporu místních obyvatel německé národnosti. Za tímto účelem byl učiněn pokus o kooperaci s Rakouskem, od kterého si Polsko slibovalo neoficiální pomoc při plebiscitu. Tento plán však byl rakouským kancléřem Karlem Rennerem odmítnut s odkazem na závislost Rakouska na Československu při dodávkách papíru.¹⁵²

¹⁴⁹ PELC, Ferdinand. *O Těšínsko*. První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928, s. 106-107.

¹⁵⁰ Slezská lidová strana Josefa Koždoně se v této době už jednoznačně hlásila k Československu.

¹⁵¹ NOVOTNÝ, Lubomír. *Metody plebiscitní kampaně na Těšínském Slezsku v letech 1919-1920*. Olomouc: Vědecká knihovna, 2012, s. 222.

¹⁵² JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009, s. 104. ISBN 978-80-86887-12-8.

2.6.2 Situace po příjezdu mezinárodní komise

Po příjezdu mezinárodní komise do Těšína bylo dne 3. 2. 1920 vydáno svolání, kterým komise vyzývá obyvatelstvo ke klidu. Ve skutečnosti se však situace velmi radikalizovala, přestože již dne 2. 2. 1920 se do této oblasti dostavilo francouzské a italské vojsko, československé a polské jednotky naopak území opustily. Území bylo též rozděleno na dvě prefektury, tzn. československou a polskou. Specifické postavení měl karvinský uhelný revír, který podléhal přímo vojenské správě.¹⁵³

Místní obyvatelstvo začalo za podpory národních orgánů vytvářet různé ozbrojené milice. K masivním sročením lidu a násilným akcím docházelo pravidelně. Například dne 11. 12. 1919 se polské gymnázium v Orlové obrací na policejní ředitelství v Moravské Ostravě s žádostí o ochranu žáků a pedagogů, kde mj. uvádí: „*V pondělí [...] přepadlo na hlavní silnici u polské školy v Orlové šest česky hovořících osob ředitele reálného gymnázia v Orlové Piotra Felixe s manželkou a profesora téhož gymnázia Józefa Haydukiewicze vracejících se domů a oběma bolestivě poranili hlavu. Pouze útěk je uchránil před smrtí, kterou si útočníci zjevně přáli, jelikož jejich údery byly namířeny pouze do hlavy. [...]*“¹⁵⁴

Rovněž z polské strany docházelo k četným útokům proti českému obyvatelstvu, například dne 15. 5. 1920 došlo k dalším násilnostem, mj. byl proveden neúspěšný atentát na Josefa Šnejdárka, který pobýval ve vile správce spořitelny v Orlové. Lidové noviny v této souvislosti mj. uvádí: „*Polští teroristé spáchali dnes v noci tři nové útoky na české obce na Těšíně. [...] Útok většího rozsahu byl podniknut v Orlové. [...] Když hlídky spěchaly směrem střelby, byl podniknut pumový útok na vilu správce obecní spořitelny Mezery. [...] Vila Mezerova je úplně demolována. Mezera sám je těžce zraněn, jeho paní rovněž. Služka a dítě byly pohřbeny sutinami, byly však později vyhrabány. Služka utrpěla četné vnitřní poranění, děcko šťastnou náhodou zůstalo bez pohromy.*“¹⁵⁵

Těmto násilnostem se mezinárodní komise pokusila dne 19. 5. 1920 zabránit vyhlášením výjimečného stavu, což však k uklidnění situace nevedlo. Československý generální štáb se v daném okamžiku obával možné přeměny těchto násilností v regulérní válku proti Polsku, kde by

¹⁵³ PELC, Ferdinand. *O Těšínsko*. První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928, s. 109-110.

¹⁵⁴ Zemský archiv v Opavě. Archivní fond Policejní ředitelství Moravská Ostrava, kartón 624, č. 42.

¹⁵⁵ Nové polské útoky v plebiscitním území. Lidové noviny. Brno: Lidová tiskárna v Brně, 1920, roč. 28, č. 244, s. 1.

bylo Polsko podpořeno rovněž maďarským útokem na jižní Slovensko. Proto byly připravovány obranné koncepce.¹⁵⁶

Mezitím proběhly v Československu ve dnech 18. 4. 1920 a 25. 4. 1920 volby do Národního shromáždění, přitom území Těšínska tvořilo podle článku I. volebního řádu do poslanecké sněmovny¹⁵⁷ samostatný volební kraj dvacátý druhý, který zahrnoval celé území dřívějšího Těšínského knížectví. Ve smyslu článku II. odst. 1 jmenovaného právního předpisu byl však tento volební kraj vyloučen z prvních voleb v roce 1920. Odst. 2 dále stanoví, že obyvatelé území vyloučených z prvních voleb si dodatečně zvolí své poslance na první volební období způsobem, který stanoví podzákoný právní předpis. Volby do senátu byly upraveny odkazem na obdobné užití volebního řádu do poslanecké sněmovny.¹⁵⁸ Rovněž zde bylo dáno zvláštní ustanovení o vyloučení dotčeného volebního kraje z prvních voleb a doplňovacích volbách podle podzákoného právního předpisu. Ve skutečnosti však k doplňovacím volbám na Těšínsku nedošlo a celý volební kraj byl zrušen v souvislosti s novelizací dotčených zákonů v roce 1925 pro poslaneckou sněmovnu¹⁵⁹ i senát.¹⁶⁰

2.7 Plánovaná arbitráž

Polská strana si začala čím dál více uvědomovat, že referendum by zřejmě nedopadlo v její prospěch. Počala se tak přiklánět k politice oddalování uskutečnění referenda. Proto dne 6. 4. 1920 Polsko prohlásilo, že nesvolí, aby se referendum uskutečnilo dříve, než budou vyřízeny polské stížnosti na chování československé strany a rozdělení mezi zmíněné prefektury se navrátí k linii stanovené dne 5. 11. 1918. Vzhledem k průtahům, které byly spojeny s neposkytnutím součinnosti polskou stranou při sestavování seznamu voličů, se mezinárodní komise rozhodla požádat konferenci velvyslanců o prodloužení termínu pro uskutečnění referenda až do 12. 7. 1920. Této žádosti konference velvyslanců dne 4. 5. 1920 vyhověla.¹⁶¹

Rovněž situace na východě v bojích proti bolševickému nebezpečí byla na jaře roku 1920 spojena s významnými obtížemi, bolševici mj. obsadili Litvu a oblast Volyně. Za této situace

¹⁵⁶ JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009, s. 114. ISBN 978-80-86887-12-8.

¹⁵⁷ Zákon č. 123/1920 Sb. z. a n., kterým vydává se řád volení do poslanecké sněmovny.

¹⁵⁸ §2 zákona č. 124/1920 Sb. z. a n., o složení a pravomoci senátu.

¹⁵⁹ Zákon č. 205/1925 Sb. z. a n., kterým se mění řád volení do poslanecké sněmovny ze dne 29. února 1920.

¹⁶⁰ Zákon č. 206/1925 Sb. z. a n., kterým se mění některá ustanovení zákona ze dne 29. února 1920 o složení a pravomoci senátu.

¹⁶¹ VALENTA, Jaroslav. *Česko-polské vztahy v letech 1918-1920 a Těšínské Slezsko*. První vydání. Ostrava: Krajské nakladatelství Ostrava, 1961, s. 238.

dospěla polská vláda k závěru, že je třeba situaci na Těšínsku co nejrychleji vyřešit, přes neklidnou oblast Těšínska totiž mj. projížděly železniční transporty s vojenskou pomocí posílanou vítěznými mocnostmi světové války Polsku v boji proti bolševismu.¹⁶² Jejímu rozhodnutí dozajista napomohlo také jednání ministra zahraničních věcí Beneše s diplomatickým zástupcem bolševického Ruska v Londýně Leonidem Borisovičem Krasinem.¹⁶³ Tomuto jednání pak předcházela též schůzka s britským ministrem zahraničních věcí Georgem Curzonem, kde se mj. jednalo o problematice arbitráže v oblasti Těšínska.¹⁶⁴

Také československá strana si byla vědoma, že uskutečnění referenda za situace, která panovala na Těšínsku, by bylo velmi problematická. Například v telegramu ministerstva zahraničních věcí adresovaném ministru Benešovi ze dne 18. 5. 1920 se mj. uvádí: „*Dnes odpoledne třinecké bandy přepadly Slezský dům Těšín, vyházely spisy na ulici. Teprve potom sjednalo francouzské vojsko pořádek. [...] Dr. Matouš žádá [...] -tertio- dát konferenci najevo, že nemůže plebiscit za těchto poměrů, kdy je bezpečnost každého na Těšínsku ohrožena, být skutečným projevem vůle obyvatelstva.*“¹⁶⁵

V květnu roku 1920 tak polský diplomatický zástupce na Pařížské mírové konferenci Erazim Piltz kuloárně nabízí, že se věc Těšínska rozhodne arbitrážně, přičemž arbitrem má být belgický panovník Albert I, alternativně potom papež Benedikt XV. Jmenovaný návrh pak převezme rovněž francouzská vláda, která jej dne 4. 6. 1920 oficiálně sdělí polské vládě a československé vládě zastoupené ministrem Benešem, ten o něm pak telegramem informuje prezidenta Tomáše Masaryka s dodatkem, že není proti tomu.¹⁶⁶

Přitom zřejmě vycházel též z informací poskytnutých československým diplomatem v Bruselu Karlem Mečířem, podle nichž oporu Československu mohou poskytnout hlavně socialisté, naopak klerikové i liberálové jsou nakloněni spíše Polsku. Přitom zdůrazňoval možnost vhodně působit na belgickou delegaci na VII. Vsesokolském sletu v Praze.¹⁶⁷

¹⁶² Vzhledem k násilnostem, kterých se dopouštěly polské milice, vstoupili českoslovenští drážní zaměstnanci dne 6. 7. 1920 do stávk, v důsledku čehož byl zablokován průjezd těchto železničních transportů. Polsko v reakci zase zastavilo dodávky pohonných hmot do Československa. Viz Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1920, telegram ze dne 10. 7. 1920, č. 3632.

¹⁶³ Politika vítězných mocností vůči bolševickému Rusku byla totiž velmi nejednotná, vítězné mocnosti sice vojenským materiálem podporovaly Polsko v boji proti Rusku, avšak Nejvyšší rada Pařížské mírové konference rozhodla 16. 1. 1920 o zrušení hospodářského embarga vůči bolševickému Rusku.

¹⁶⁴ JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009, s. 117. ISBN 978-80-86887-12-8.

¹⁶⁵ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1920, telegram ze dne 18. 5. 1920, č. 3403 a 3404.

¹⁶⁶ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1920, telegram ze dne 24. 5. 1920, č. 2293.

¹⁶⁷ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé, telegram ze dne 3. 6. 1920, č. 2319.

Otázka případné arbitráže byla projednávána též v Národním shromáždění, zde ministerský předseda Vlastimil Tusar poukazuje na nutnost vyslovit s arbitráží souhlas, zejména kvůli nebezpečí propadnutí celého Polska bolševismu. Přitom však zdůraznil, že nebudou obětovány zájmy loajálních obyvatel Těšínska ani hospodářské zájmy státu. Na toto prohlášení pak ostře reagoval poslanec (dřívější ministerský předseda) Karel Kramář, který tvrdě kritizuje možnost arbitrážního řešení této věci z důvodu pravděpodobných územních ztrát. Poukazuje také na skutečnost, že pokud by byla provedena jím podporovaná vojenská intervence proti bolševismu, nemuselo k takovému ohrožení Polska bolševismem vůbec dojít.¹⁶⁸

Ministr zahraničních věcí Edvard Beneš mezitím odcestoval opět do Paříže, kde 23. 6. 1920 Nejvyšší rada Pařížské mírové konference vydala rozhodnutí, že pokud do 15. 7. 1920 vysloví obě strany souhlas s arbitrážním řešením věci i osobou arbitra, bude rozhodnuto arbitrážně. Jinak bude nejpozději 25. 7. 1920 uskutečněno referendum.¹⁶⁹

Na lokální úrovni došlo též k jednání mezi Ferdinandem Pelcem a předsedou mezinárodní komise hrabětem de Maneville, o jehož obsahu byl ministr Beneš informován dopisem ze dne 2. 7. 1920. Podle tohoto dopisu je hrabě de Maneville zklamán ze stanoviska československé strany, která podle něj trvá na referendu. Je toho názoru, že „*bude tedy nejlépe, když Dohoda sama spor rozhodne.*“¹⁷⁰

2.8 Rozhodnutí konference velvyslanců

Konference v belgickém městě Spa, jejímž hlavním cílem bylo rozhodnout o některých otázkách souvisejících s územními nároky Francie v oblasti Alsaska a Lotrinska, se stala rovněž místem, kde došlo ke klíčovému rozhodnutí v otázce Těšínska. Polská delegace pod vedením ministerského předsedy Wladyslaw Grabského zde přednesla primárně „*úspěšnou prosbu*“¹⁷¹ o vojenskou pomoc v boji na východní hranici, neboť bolševické vojsko v té době stálo před Varšavou. Nicméně polská delegace zde čelila ostré kritice zejména ze strany britského ministerského předsedy Lloyda George kvůli politice Polska ve vztahu k sousedním státům, mj. i Československu. Proto polská delegace dne 10. 7. 1920 podepsala závazek, že požádá

¹⁶⁸ Stenoprotokol z 5. schůze Poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé ze dne 10. 6. 1920 (projev ministerského předsedy Tusara a poslance Kramáře).

¹⁶⁹ VALENTA, Jaroslav. *Česko-polské vztahy v letech 1918-1920 a Těšínské Slezsko*. První vydání. Ostrava: Krajské nakladatelství Ostrava, 1961, s. 254.

¹⁷⁰ PELC, Ferdinand. *O Těšínsko*. První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928, s. 162.

¹⁷¹ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1920, telegram ze dne 9. 7. 1920, č. 2478.

bolševická vojska o uzavření příměří na tzv. Curzonově linii, nazvané podle britského ministra zahraničních věcí George Curzona.¹⁷²

Téhož dne proběhlo jednání mezi ministrem Benešem a premiérem Grabským, kde Beneš předložil návrh na to, aby obě strany přistoupily na řešení sporu o Těšínsko rozhodnutím čelných mocností spojených i sdružených, a rovněž nastínil svou povšechnou představu o budoucím vymezení státní hranice ve sporné oblasti. Následujícího dne vyslovila polská delegace s tímto návrhem souhlas. O tom informuje ministr Beneš prezidenta Tomáše Masaryka svým telegramem z téhož dne, kde uvádí, že věc je definitivně dojednána, avšak tato skutečnost se až do jeho příjezdu musí držet v nejpřísnější důvěrnosti.¹⁷³

Ministr Beneš trval na nejpřísnější důvěrnosti, neboť dobře věděl, že ústup československé vlády od referenda se setká s nepochopením v tisku. Ostatně Národní listy již dne 14. 7. 1920 uvádí: „*Co máme říci dnes, po krutých těžko uvěřitelných zprávách o konferenci nejvyšší rady ve Spa, jež bolestně dotkne se všeho dobrého lidu slezského [...] Můžeme jen znovu prohlásiti, že trváme na provedení plebiscitu.*“¹⁷⁴

V Paříži o této věci jednala konference velvyslanců již dne 17. 7. 1920 na základě pověření Nejvyšší rady Pařížské mírové konference ze dne 11. 7. 1919. V rámci této diskuse byla probírána mapa státní hranice, která byla Benešem předložena polské delegaci již dne 10. 7. 1920. Výsledkem jednání bylo očekávání jen drobných úprav takto navrženého vedení státní hranice ze strany ministra Beneše. Naopak polská delegace doufala, že by mohlo dojít k rozhodnutí o neutralizaci celého Těšínska pod správou Společnosti národů, k čemuž se přikláněla rovněž delegace Spojených států.¹⁷⁵ Pozice Polska však byla v daném okamžiku dosti slabá, čelné mocnosti spojené i sdružené totiž předpokládaly obsazení Varšavy bolševickými vojsky, přičemž Československo mělo tvořit ústupový prostor.¹⁷⁶ Již před rozhodnutím konference velvyslanců se proto polská delegace kuloárně dověděla, že rozhodnutí o rozdělení Těšínska bude respektovat minimální požadavky Československa.¹⁷⁷

¹⁷² KUBÍK, Lubomír. *Těšínský konflikt*. V Olomouci: Votobia, 2001, s. 109-110. ISBN 80-7198-458-2.

¹⁷³ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1920, telegram ze dne 11. 7. 1920, č. 2489.

¹⁷⁴ O Těšínsku rozhodne konference velvyslanců. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1920, roč. 60, č. 192, s. 1.

¹⁷⁵ KUBÍK, Lubomír. *Těšínský konflikt*. V Olomouci: Votobia, 2001, s. 117-118. ISBN 80-7198-458-2.

¹⁷⁶ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1920, telegram ze dne 23. 7. 1920, č. 2550.

¹⁷⁷ VALENTA, Jaroslav. *Česko-polské vztahy v letech 1918-1920 a Těšínské Slezsko*. První vydání. Ostrava: Krajské nakladatelství Ostrava, 1961, s. 446.

Konference velvyslanců na základě pověření čelných mocností spojených i sdružených dne 28. 7. 1920 skutečně rozhodla o rozdělení území Těšínska a též sporného území Oravy a Spiše.¹⁷⁸ Výsledné rozhodnutí závazně určilo, že celé území dřívějšího Těšínského knížectví připadá Československu s výjimkou politického okresu Bílsko, části politického okresu Těšín a Fryštát.

Součástí Československa se tak stala celá železnice z Bohumína do Košic, jakož i celý uhelný revír. Bylo též rozhodnuto o rozdělení města Těšín na dvě části. Tímto rozhodnutím získalo Československo mj. též město Třinec, kde se nacházel závod významné francouzské společnosti Schneider-Creuzit. Rovněž došlo k připojení dolů v Petrovicích u Karviné, které byly ve vlastnictví významného průmyslníka Larische.¹⁷⁹

Bližší vymezení státní hranice na Těšínsku vycházelo z dikce článku I. bodu 1 uvedeného rozhodnutí, který je uvozen rubrikou V krajině těšínské, podle něhož je státní hranice určena na západě tzv. prstenským bodem¹⁸⁰ a tzv. bukovecko-javořínským bodem¹⁸¹ na východě. Mezi těmito body prochází státní hranice linií, která je určena několika způsoby. Prvně jde o čáru, která bude určena až činností rozhraničovací komise na místě. Uvedená čára respektuje určenou příslušnost hraničních obcí k oběma státům. Dále se jedná o čáru, která bude opět určena až činností rozhraničovací komise na místě s tím, že uvedená čára respektuje horské hřbety a také určenou příslušnost hraničních obcí k oběma státům, jakož i hranice politického okresu Bílsko a průběh toku řeky Olše.

První článek tohoto rozhodnutí ve druhém a třetím bodě vymezuje státní hranici s Polskem v oblasti Oravy a Spiše, přičemž v závěru konstatuje následující. „*V důsledku toho Spojené státy americké, Britská říše, Francie, Itálie a Japonsko tímto rozhodují a prohlašují dnešním dnem jednak svrchovanost Polska, jednak svrchovanost Československa na územích, ležících na jedné a druhé straně výše popsané hraniční čáry.*“ Sluší se rovněž uvést, že Spojené státy americké příslušné rozhodnutí nepodepsaly, ačkoli jsou zde uvedeny jako stát, který ve věci rozhodl.¹⁸²

¹⁷⁸ Publikována jako Vládní vyhláška č. 20/1925 Sb. z. a n. o rozhodnutí konference velvyslanců ze dne 28. července 1920 o Těšínsku, Oravě a Spiši.

¹⁷⁹ KUBÍK, Lubomír. *Těšínský konflikt*. V Olomouci: Votobia, 2001, s. 119-120. ISBN 80-7198-458-2.

¹⁸⁰ Místo, kde se východní hranice obce Pieršné (dnes Prstná) stýká s bývalou hranicí mezi Německem a Rakouskem-Uherskem.

¹⁸¹ Místo, kde se hranice mezi obcemi Bukovce a Javořinka stýká s bývalou hranicí mezi Slezskem a Uherskem.

¹⁸² V této věci se objevovaly rovněž námitky, že absence podpisu zástupce Spojených států je důvodem, proč příslušné rozhodnutí vůbec nenabýlo mezinárodněprávní působnosti. V takovém případě by však byl zpochybněn celý Versailleský mírový systém, neboť u všech dalších mírových smluv byla situace obdobná. Viz JOACHIM, Václav. Javorina. In: HÁCHA, Emíl, Antonín HOBZA, Jiří HOETZEL, Karel LAŠTOVKA a František WEYR. *Slovník veřejného práva československého*. Brno: Polygrafia, 1932, s. 56.

Celkem tak Československo získalo 1 273 km², na kterých se nacházelo 122 obcí, v nichž žilo 297 000 obyvatel. Naopak Polsko získalo 1 013 km², na kterých se nacházelo 89 obcí, v nichž žilo 137 000 obyvatel.

Vedle toho rozhodnutí upravuje rovněž jmenování rozhraničovací komise a její oprávnění činit konferenci velvyslanců návrhy na změny, jež se jí budou zdát oprávněny soukromými nebo veřejnými zájmy v sousedství hraniční čáry a vzhledem ke zvláštním místním okolnostem.

Důležitým aspektem je pak rovněž zakotvení úpravy nabývání státního občanství¹⁸³ a vyloučení trestního stíhání pro činy spáchané v souvislosti s politickým chováním počínaje dnem 28. 7. 1914. Dále je upravena též otázka převzetí finančních břemen s odkazem na úpravu podle okolností v souhlasu se Saint-Germainskou nebo Trianonskou mírovou smlouvou. Konečně je upraven také požadavek uznání koncesí a dalších zejména věcných práv, která nabyli jednotlivci nebo společnosti, jakož i závazek nevydávat po 25 let legislativu v oboru dlužním, průmyslovém nebo obchodním, která by nebyla stejně aplikovatelná pro celou oblast Těšínska.

V neposlední řadě je zde zakotvena také povinnost Československa dodávat Polsku uhlí nejméně v rozsahu dodávek uhlí z Těšínska v roce 1913. Za tyto dodávky mělo Polsko Československu poskytovat na jeho žádost naftu. O uvedených dodávkách měla být do dvou měsíců uzavřena úmluva mezi oběma stranami, jinak by rozhodly čelné mocnosti spojené i sdružené.¹⁸⁴ Za obdobných podmínek Československo ujedná s Polskem úmluvu o usnadnění průvozu polského zboží, zvláště na dráze Bohumín–Petrovice (u Karviné), jinak rozhodnou čelné mocnosti spojené i sdružené. Ostatní finanční, právní nebo administrativní otázky pak mají být upraveny podle zásad Trianonské a Saint-Germainské mírové smlouvy, přičemž v případě neshody má být zajištěno zprostředkování čelnými mocnostmi spojenými i sdruženými.¹⁸⁵

Výše pojednané rozhodnutí podepsal ministr Beneš již dne 28. 7. 1920 bez uvědomění československé vlády nebo prezidenta Tomáše Masaryka. Polská delegace se k podpisu nedostavila, 31. 7. 1920 však i ona připojila své podpisy. Zároveň delegát polské vlády (dřívější ministerský předseda) Ignác Paderewský vyslovil předsedovi konference velvyslanců Alexandru

¹⁸³ Je zde zakotvena rovněž možnost opce zásadně ve lhůtě jednoho roku počínaje dnem vydání rozhodnutí, přičemž na základě dohody mezi oběma vládami byla tato lhůta dále prodloužena až do 28. 4. 1922. V československém právním řádu byla tato dohoda zakotvena výnosem ministerstva zahraničních věcí č. 15304/III ze dne 23. 2. 1922.

¹⁸⁴ Právě proti povinnosti dodávek uhlí, která byla zřejmě zakotvena na žádost Spojených států, vznesla československá strana následujícího dne svou jedinou námitku.

¹⁸⁵ O těchto otázkách je blíže pojednáno v kapitole 5.4.

Millerandovi slavnostní ohrazení, kde rozhodnutí kritizuje, neboť podle jeho názoru významně ztížilo budoucí vztahy mezi oběma národy.¹⁸⁶

Mezinárodní komise na základě jmenovaného rozhodnutí dne 10. 8. 1920 oběma státům, předala svrchovanou moc v částech Těšínska určených podle rozhodnutí konference velvyslanců a následně byl rozpuštěn také Zemský národní výbor a Národní rada.

2.8.1 Právní povaha rozhodnutí

Vítězné mocnosti světové války si již v rámci ustanovení mírových smluv vyhradily právo rozhodnout o budoucí podobě státních hranic nově vzniklých států. Například článek 87 odst. 3 Versailleské mírové smlouvy mj. explicitně stanoví, že „*hranice Polska, pokud nejsou přesně vymezeny touto smlouvou, budou dodatečně určeny čelnými mocnostmi spojenými a sdruženými.*“¹⁸⁷ Obdobná ustanovení pak nalezneme i v dalších mírových smlouvách, zejména v rámci článku 91 Saint-Germainské mírové smlouvy a v rámci článku 75 Trianonské mírové smlouvy. Vzhledem k tomu, že nebylo jednoznačné shody na tom, zda vítězné mocnosti mohou v rámci mírových smluv, které upravují vztahy mezi vítěznými a poraženými státy, rozhodovat rovněž o státních hranicích vítězných států,¹⁸⁸ měl výše zmíněný souhlas obou vlád s rozhodnutím konference velvyslanců značný význam.

Z hlediska právní povahy tohoto rozhodnutí se lze přiklonit k názoru Václava Joachima, který se domnívá, že jde o rozhodnutí, kterým se provádí mírové smlouvy. Zároveň však podle jeho názoru jde svou povahou o zastřený rozhodčí nález.¹⁸⁹ Obdobně i posudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti ve věci Javoriny hovoří o dvou aspektech tohoto rozhodnutí, primárně jde o výkon rozhodnutí vítězných mocností, sekundárně pak jde o projev dohody obou zúčastněných států, proto je rozhodnutí velmi podobné rozhodčímu nálezu.¹⁹⁰

¹⁸⁶ VALENTA, Jaroslav. *Česko-polské vztahy v letech 1918-1920 a Těšínské Slezsko*. První vydání. Ostrava: Krajské nakladatelství Ostrava, 1961, s. 287.

¹⁸⁷ Příloha oddíl VIII. článek 87 Mírové smlouvy mezi Mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem ze dne 28. 6. 1919. In: Sběrka zákonů a nařízení pod č. 217/1921.

¹⁸⁸ JOACHIM, Václav. Javorina. In: HÁCHA, Emíl, Antonín HOBZA, Jiří HOETZEL, Karel LAŠTOVKA a František WEYR. *Slovník veřejného práva československého*. Brno: Polygrafia, 1932, s. 55.

¹⁸⁹ JOACHIM, Václav. Javorina. In: HÁCHA, Emíl, Antonín HOBZA, Jiří HOETZEL, Karel LAŠTOVKA a František WEYR. *Slovník veřejného práva československého*. Brno: Polygrafia, 1932, s. 57.

¹⁹⁰ V anglickém originále: The decision taken on July 28th is therefore the fulfilment at once of a resolution of the Principal Allied Powers and of an agreement between the interested parties. It was taken in accordance with a common desire on the part of all concerned to arrive at a final settlement of the dispute between Poland and Czechoslovakia. In this respect it has much in common with arbitration. Viz Publications of The Permanent Court of International Justice, Collection of Advisory Opinions, Series B, No. 8, December 6th, 1923, Question of Jaworzina, s. 29

Sporná byla rovněž otázka ratifikace tohoto rozhodnutí Národním shromážděním. Senátor dr. Spiegel v této souvislosti na schůzi, kde se jednalo o ratifikaci Hraniční smlouvy ze Sévres prohlásil: „*Musím označiti za těžké porušení povinností vládních, že toto důležité rozhodnutí vyslanecké konference nebylo předloženo Národnímu shromáždění ke schválení. Je to vysoce důležité rozhodnutí nejenom v ohledu teritoriálním, jak předešlý pan řečník dovozoval, nýbrž také v jiném ohledu, neboť právně nejeví se ničím jiným nežli státní smlouvou, která samozřejmě má zapotřebí schválení Národního shromáždění.*“¹⁹¹

V odborné literatuře se však lze setkat i s názorem, že taková ratifikace nebyla nutná. Přitom se argumentuje ustanovením článku III. bodu 3, kde se výslovně hovoří o tom, že lhůta zde uvedená počíná běžet dnešním dnem, z čehož se dovozuje, že tímto dnem též dotčené rozhodnutí nabývá mezinárodněprávní působnosti. Z komparativního pohledu pak není u podobných aktů dána jednoznačná praxe ve věci ratifikace.¹⁹²

2.8.2 Pohled veřejného mínění

Po návratu ministra Beneše do Prahy proběhlo dne 4. 8. 1920 jednání stálého výboru Národního shromáždění, které se zabíralo problematikou rozdělení Těšínska, kde ministr přednesl své exposé. Národní listy pak hodnotí jeho vystoupení na tomto jednání takto: „*Projev zahraničního ministra nepřesvědčuje a nepodmaňuje si otevřeností a pádností argumentů, ale působí jako řeč obratného advokáta, který dovede hájiti i věc, již nelze zváti dobrou.*“¹⁹³ O tom, že vystoupení ministra Beneše bylo přijato dosti rozpačitě svědčí též výsledek hlasování, neboť jeho zpráva byla schválena většinou pouhého jednoho hlasu.

Také Karel Kramář se na stránkách Národních listů vyjadřuje velmi kriticky k rozhodnutí ve věci Těšínska. Zdůrazňoval, že podpis tohoto rozhodnutí představuje předpoklad pro další spory s Polskem. Samotné rozdělení Těšínska pak podle jeho názoru bylo tím nejméně šťastným řešením.¹⁹⁴

Československá plebiscitní komise pro Těšínsko vydala dne 6. 8. 1920 prohlášení, v němž „*protestuje proti rozhodnutí velvyslanecké konference ze dne 28. července 1920, poněvadž přiznáním části Těšínska Republice polské těžce porušeny byly historické nároky Československé*

¹⁹¹ Stenoprotokol z druhého zasedání, 31. schůze Senátu Národního shromáždění republiky Československé ze dne 20. 1. 1921 (projev senátora Spiegela).

¹⁹² JOACHIM, Václav. Javorina. In: HÁCHA, Emíl, Antonín HOBZA, Jiří HOETZEL, Karel LAŠTOVKA a František WEYR. *Slovník veřejného práva československého*. Brno: Polygrafia, 1932, s. 57.

¹⁹³ Těšínská otázka ve stálém výboru. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1920, roč. 60, č. 214, s. 1.

¹⁹⁴ KRAMÁŘ, Karel. Ještě ve věci těšínské. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1920, roč. 60, č. 214, s. 1.

republiky na celé Těšínsko. Český lid na Těšínsku však v zájmu dobrých styků se sousedním státem polským a v zájmu nutného klidu v zemi tomuto rozhodnutí se podrobuje.“¹⁹⁵

Polský tisk byl v této době zaměstnán především událostmi na východní frontě v boji proti bolševickému nebezpečí, proto přišla reakce na rozdělení Těšínska až o něco později. Dne 30. 7. 1920 informoval regionální tisk o rozdělení Těšínska jako o novém Alsasku a Lotrinsku mezi Čechami a Polskem.¹⁹⁶

Oficiální sdělení polské vlády pak bylo vydáno až dne 6. 8. 1920, přičemž se setkalo s velkou nevolí lidu. Například třinecký hutník Jan Wantula komentoval rozhodnutí následovně: „*Když „diplomaté“ rozkrájeli naši zemi a dali Čechům nejhodnotnější, průmyslovou část Slezska spolu s lidem z celé své duše s Polskem spjatou [...] Tehdy jsem se já, podobně jako mnoho slezských činitelů – hutníků a horníků, zhroutil. Celé měsíce a roky jsme z toho byli zničeni.*“¹⁹⁷ Oblast Těšínska za řekou Olší, která byla přidělena Československu, začala být od této doby nazývána v polském tisku jako Zaolší.

2.8.3 Pohled judikatury

Ve věci právního postavení území Těšínska v období od vzniku československého státu až do konečného rozdělení tohoto území na základě rozhodnutí konference velvyslanců ze dne 28. 7. 1920 se opakovaně vyjádřily vysoké vnitrostátní soudy.

Především Nejvyšší soud konstatoval již ve svém rozhodnutí z roku 1921,¹⁹⁸ že státoprávně náleželo celé území Těšínska k zemím bývalé Koruny české a dokud o jeho rozdělení nebylo rozhodnuto, nemohla být pokládána žádná jeho část za cizozemsko. Proto nelze ani exekuční titul vzniklý na základě rozhodnutí okresního soudu ve Fryštátu považovat za cizozemský. Obdobné stanovisko zaujímal i následná judikatura Nejvyššího soudu.¹⁹⁹

V judikatuře tohoto soudu lze však spatřovat i jisté odchylky, například dne 14. 4. 1921 soud konstatoval, že nebylo vývozem do ciziny, byl-li dopravován předmět potřeby do území západně od demarkační čáry na Těšínsku.²⁰⁰ Argumentací a contrario lze tedy dovodit, že v případě, že by

¹⁹⁵ PELC, Ferdinand. *O Těšínsko*. První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928, s. 169.

¹⁹⁶ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1920, telegram ze dne 4. 8. 1920, č. 2601.

¹⁹⁷ WANTULA, Jan. *Pamietniki*. Cieszyn: Macierz Ziemi Cieszyńskiej, 2003, s. 213. ISBN 8388271202. Citován je český překlad podle WITTELS, Krzysztof. *Přes hranici. Poláci-Češi na stránkách „Karty“*. První vydání. Varšava: Ośrodek KARTA, 2016, s. 59. ISBN 978-83-64476-77-8.

¹⁹⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 1921, spis. zn. R II. 357/21 (Váž. civ. 1266).

¹⁹⁹ Například Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 1922, spis. zn. R II 168/22 (Váž. civ. 1817) praví, že stanice v Těšínsku byla i po dobu polského obsazení stanicí tuzemskou.

²⁰⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 1921, spis. zn. Kr II 288/20 (Váž. trest. 420).

tento předmět byl přepravován do území východně od oné demarkační čáry, již by se jednalo o dopravu do ciziny. V této souvislosti je však třeba dodat, že jmenované rozhodnutí bylo úzce zaměřeno na problematiku celního území.

Judikatura Nejvyššího soudu nebyla jednotná ani v dalších otázkách, zejména pokud jde o status soudů v Polskem spravované části Těšínska. Soud nejprve konstatoval, že rozsudek, který byl vynesen okresní soudem v Bílsku-Bělé (dnes Bielsko-Biala) před rozdělením Těšínska, je cizozemským exekučním titulem, přitom však soud ve shodě s dřívější judikaturou podotýká, že dotčené území je nutno i v okamžiku vynesení předmětného rozsudku považovat za československé území, třebas okupované cizí mocí.²⁰¹ Pozdější judikatura se však přiklání ke stanovisku, že po čas plebiscitu bylo pro účely exekučního řádu celé Těšínsko tuzemskem.²⁰²

Z hlediska judikatury Nejvyššího správního soudu ve věci mezinárodněprávního statutu území Těšínska se sluší zmínit náleze ze dne 27. 1. 1937. Jednalo se o kauzu, v níž se žalobce domáhal zrušení rozhodnutí Všeobecného penzijního ústavu v Brně pro nezákonnost z důvodu, že mu jako doba účasti na systému penzijního pojištění nebyla započtena doba od 15. 1. 1919 do 15. 1. 1920, po kterou byl přidělen svým zaměstnavatelem k výkonu závislé práce do obce Skočov (dnes Skoczów).

Svůj postup přitom odůvodnil penzijní ústav tím, že rozhodnutí konference velvyslanců ze dne 28. 7. 1920 mělo dle jeho názoru toliko povahu deklaratorní s účinností ex tunc, protože bylo nutno považovat území uvedené obce za součást Polska již od okamžiku rozpadu Rakouska-Uherska.

Nejvyšší správní soud však tomuto názoru nepřisvědčil a přiklonil se ke stanovisku stěžovatele, že zmíněné rozhodnutí konference velvyslanců má povahu konstitutivní s účinky ex nunc. Doslova praví: „[...] ode dne, kdy státním převratem z 28. října 1918 byla obnovena samostatnost státu českého jako Československé republiky, tvořilo bývalé vévodství Těšínské [...] součást státního území Československé republiky, jež jeho osudem disponovala a již náleželo, i když na něm její svrchovanost nebyla vykonávána, v celém rozsahu až do 28. července 1920, kdy teprve se souhlasem Československé vlády, vyjádřeným v doložce k rozhodnutí konference velvyslanců, připadla část jeho státu polskému [...]“²⁰³

Takové stanovisko²⁰⁴ je však poměrně problematické z pohledu ústavního práva, neboť jestliže mělo rozhodnutí konference velvyslanců povahu konstitutivní, došlo tím ke změně státní hranice

²⁰¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 1920, spis. zn. R II. 120/20 (Váž. civ. 550).

²⁰² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 1921, spis. zn. R II. 357/21 (Váž. civ. 1266).

²⁰³ Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 1. 1937, spis. zn. 10391/37 (Boh. adm. 12744).

²⁰⁴ Tuto argumentaci je nutno vztáhnout též na výše pojednanou judikaturu Nejvyššího soudu.

již dříve stanovené. Přičemž podle Ústavní listiny republiky Československé „*tvoří území Československé republiky jednotný a nedílný celek, jehož hranice mohou být měněny jen ústavním zákonem.*“²⁰⁵ Vzhledem k tomu, že ústavní listina byla v červenci roku 1920 platná i účinná, lze v případě, že se přikloníme ke stanovisku Nejvyššího správního soudu, považovat formu pouhé vládní vyhlášky, kterou bylo rozhodnutí konference velvyslanců publikováno za nedostačující kategorickým požadavkům ústavního práva. V daném případě by totiž byla vyžadována forma ústavního zákona.

Dále se Nejvyšší správní soud rovněž velmi podrobně a opakovaně zabýval problematikou stanovení okamžiku, kdy dotčené rozhodnutí konference velvyslanců nabylo vnitrostátní působnosti. To bylo důležité se zřetelem na běh lhůty pro uskutečnění opce ve věci státního občanství, kterou umožňoval třetí článek jmenovaného rozhodnutí.

Zde se jeho judikatura vyvíjela od původního pojetí, kdy Nejvyšší správní soud zastával názor, že uvedená lhůta počíná běžet dnem vydání rozhodnutí konference velvyslanců.²⁰⁶ Avšak v jednom případě se od tohoto stanoviska odchýlil, když vyslovil, že rozhodnutí je mezinárodněprávním aktem, který zavazuje pouze státy, pročež právní účinky vůči jednotlivcům může vyvolávat až od okamžiku publikace ve Sbírce zákonů a nařízení.²⁰⁷ Následně se však na základě stanoviska odborného pléna ze dne 21. 11. 1927 opět vrátil k původnímu pojetí²⁰⁸ s poukazem na ustanovení §4 odst. 4 ústavního zákona č. 236/1920 Sb. z. a n., podle něhož „*pro příslušníky obcí, ve kterých se bude konati plebiscit, počíná lhůta teprve dnem, kdy o státní příslušnosti jejich obce bude rozhodnuto.*“²⁰⁹

Potom judikatura směřovala zpět k předcházejícímu pojetí, že vnitrostátní působnost má nikoli samotné rozhodnutí, nýbrž dohoda obou vlád.²¹⁰ To bylo odůvodněno poukazem na ustanovení §19 citovaného ústavního zákona, podle něhož „*se vláda zmocňuje, aby ku provedení tohoto zákona dohodla se o podrobnostech s vládami států, jichž se týče.*“²¹¹ Na tomto místě je vhodné poznamenat, že vládní vyhláška č. 20/1925 Sb. z. a n. neobsahuje doložku, kterou československá

²⁰⁵ §3 odst. 1 Ústavní listiny republiky Československé, která byla uvozena zákonem č. 121/1920 Sb. z. a n., kterým se uvozuje ústavní listina republiky Československé.

²⁰⁶ Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 5. 1923, spis. zn. 8413/23 (Boh. adm. 2365), Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 11. 1925, spis. zn. 22662/25 (Boh. adm. 5153).

²⁰⁷ Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 12. 1924, spis. zn. 188/24 (Boh. adm. 4232).

²⁰⁸ Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 3. 1928, spis. zn. 5894/28 (Boh. adm. 7155), Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 3. 1928, spis. zn. 7604/28 (Boh. adm. 7185),

²⁰⁹ §4 odst. 4 Ústavního zákona č. 236/1920 Sb. z. a n., kterým se doplňují a mění dosavadní ustanovení o nabytí a pozbytí státního občanství a práva domovského v Republice československé.

²¹⁰ Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 5. 1928, spis. zn. 5893/28 (Boh. adm. 7285).

²¹¹ §19 Ústavního zákona č. 236/1920 Sb. z. a n., kterým se doplňují a mění dosavadní ustanovení o nabytí a pozbytí státního občanství a práva domovského v republice Československé.

a polská delegace vyslovila souhlas s dotčeným rozhodnutím. Na závěr se Nejvyšší správní soud navrátil k původnímu stanovisku, podle něhož byl rozhodující okamžik vydání jmenovaného rozhodnutí.²¹²

2.9 Shrnutí

Otázka Těšínska se stala rozhodujícím aspektem střetnutí mezi československými a polskými zájmy ve věci stanovení státní hranice. Propuknutí tohoto sporu v plné síle již krátce po vzniku samostatného Československa zastihlo ústřední orgány státu nepřipravené, proto byla iniciativa přinejmenším v počátcích sporu ponechána na straně místních orgánů. Zdejší Zemský národní výbor tak v nelehké situaci uzavřel ujednání s Národní radou, kterým byla stanovena linie oddělující obě strany. Ze strany Zemského národního výboru byla, v souladu s dikcí jmenovaného ujednání, tato linie pokládána za prozatímní, zatímco polská strana na uvedené ujednání pohlížela jako na definitivní.

Přestože se lze v dobovém kontextu československé politiky setkat především s názory odsuzujícími takový krok Zemského národního výboru jako jednání *ultra vires*, je třeba zároveň poukázat na skutečnost, že nebýt takového ujednání, mohla by věc přerůst v krvavou občanskou válku mezi oběma stranami. Zároveň zde byl pravděpodobně zpětně udělen i souhlas Národního výboru v Praze, pročež i samotná otázka jednání *ultra vires* je dosti sporná. Pravda ale je, že ujednání o státních hranicích obvykle přísluší ústředním orgánům státu, nikoli orgánům místním. Při neexistenci komplexní ústavní úpravy v daném okamžiku²¹³ se však jedná o úvahy v rovině *de lege ferenda*.

Následná československá vojenská intervence, která byla motivována narušováním suverenity Československa v oblasti Těšínska a rovněž žádostmi místních obyvatel, představovala z vojenského hlediska jednoznačný úspěch. Právní základ pro vojenskou intervenci byl však velmi chabý a tvrzená suverenita Československa v této oblasti byla dosti pochybná.

Rovněž z politického hlediska byly její následky poněkud méně příznivé. Postoj čelných mocností spojených i sdružených přitom nebyl dán jen tažením československého vojska, nýbrž též situací na východních hranicích Polska a nebezpečím bolševismu.

²¹² Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 5. 1928, spis. zn. 12278/28 (Boh. adm. 7301).

²¹³ Prozatímní ústava byla přijata až 13. 11. 1918. Kompetenci Národního výboru v Praze by však bylo možno dovozovat z ustanovení zákona č. 11/1918 Sb. z. a n. o zřízení samostatného státu československého, podle něhož je Národní výbor vykonavatelem státní svrchovanosti. Není zde však řečeno, že podobných vykonavatelů nemůže být více.

Výsledná prozatímní úprava poměrů stanovená Pařížskou mírovou konferencí byla velmi problematická, činnost ustanovené mezinárodní komise nepřinášela požadované výsledky spočívající v uklidnění poměrů. Proto se obě strany neúspěšně pokusily věc řešit přímými diplomatickými jednáními v Krakově.

Po takovém neúspěchu se věc opět přenesla na půdu Pařížské mírové konference, která nakonec rozhodla o tom, že otázku Těšínska vyřeší referendum, přičemž do okamžiku jeho uskutečnění bylo postaveno pod správu další mezinárodní komise. Zde se však plně projevil právní princip *aplicatio vitae regulae est*. Navzdory záměrům čelných mocností spojených i sdružených, které rozhodly o nařízení referenda, bylo totiž jeho uskutečnění v praxi téměř vyloučeno vzhledem k radikalizaci místních obyvatel. Situaci nevyřešil ani příjezd zahraničních vojsk.

Tak nakonec zástupce Československa i Polska souhlasil s tím, že ve věci rozhodne konference velvyslanců po neuskutečněných úvahách o arbitrážním řešení věci s belgickým králem v roli arbitra. Rozhodnutí bylo následně vyřčeno a Těšínsko s konečnou platností rozděleno. Přitom právní povaha dotčeného rozhodnutí je velmi sporná, můžeme zde nepochybně najít prvky arbitrážní, ale rovněž prvky jednostranného rozhodnutí čelných mocností spojených i sdružených.

Z hlediska dalších právních otázek, souvisejících s tímto rozhodnutím, například z hlediska jeho konstitutivního nebo deklaratorního charakteru, se značně vyvíjel též postoj judikatury. Jestliže se však přikloníme ke spíše převažujícímu pojetí československé judikatury,²¹⁴ podle něhož mělo jmenované rozhodnutí konstitutivní povahu s účinky *ex nunc*, lze spatřovat rozpor s ustanoveními Ústavní listiny republiky Československé, podle níž bylo třeba ke změnám státního území přijetí zvláštního ústavního zákona.

Pokud jde o ohlasy tohoto rozhodnutí ve veřejném mínění, sluší se dodat, že československý i polský pohled byl ryze negativní a jmenované rozhodnutí se pak stalo jedním z důvodů spíše nepřátelských vztahů mezi Československem a Polskem.

O tom svědčí nejlépe skutečnost, že československá diplomatická mise ve Varšavě se stala velvyslanectvím teprve roku 1921, přičemž prvním československým velvyslancem byl jmenován Prokop Maxa. Ostatně pokud jde o osobu velvyslance, byl původně navrhován Václav Girs, který však nebyl polskou stranou přijat pro údajnou přílišnou náklonost k bolševismu.²¹⁵

²¹⁴ Viz citovaná rozhodnutí Nejvyššího soudu a nálezy Nejvyššího správního soudu.

²¹⁵ JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009, s. 140. ISBN 978-80-86887-12-8.

3 Problematika Oravy a Spiše

Orava i Spiš byla historickou součástí Uherského království, přičemž v obou případech jim příslušelo postavení samostatné župy. Sídlním městem župy Oravské byl Dolný Kubín a župy Spišské Levoča. Obě tyto župy až do roku 1918 na severu hraničily s Haličí, která náležela do Rakouska-Uherska, proto se jednalo o hranici mezi dvěma součástmi mocnářství.²¹⁶

Tato hranice byla ve srovnání s hranicí v oblasti Těšínska méně stabilní, poslední významná změna proběhla až dne 13. 9. 1902, kdy arbitrážní soud ve Štýrském Hradci (dnes Graz) rozhodl o připojení území v okolí jezera Morskie Oko ve Vysokých Tatrách k Haliči. Avšak ve srovnání s dalšími, zejména s jižními hranicemi Slovenska, byla tato hranice alespoň hranicí historickou, protože nebylo třeba stanovit ji úplně od základu. K tomu se ostatně vyjádřil i Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti ve svém posudku ve věci Javoriny tak, že historické a etnografické skutečnosti přirozeně vymezily dřívější hranici mezi Haličí a Uhrami jako státní hranici mezi oběma nově vzniklými státy – Polskem a Československem.²¹⁷

Výsledky posledního sčítání lidu z roku 1910 ukazovaly následující. Oravská župa měla rozlohu 3 507,7 km², obývalo ji celkem 78 745 osob, z nichž 59 096 užívalo²¹⁸ jazyk slovenský, jazyk maďarský uvedlo 2 000 osob. Ostatní obyvatelé uvedli další jazyky, například německý nebo rumunský. Vedle toho 16 120 osob uvedlo jiný jazyk.²¹⁹ V případě Spišské župy se jednalo o rozlohu 6 350,11 km², která byla obydlena celkem 172 867 osobami. Z tohoto počtu 97 077 osob užívalo jazyk slovenský, 38 434 osob jazyk německý, 18 658 osob jazyk maďarský a 12 327 osob jazyk rusínský. Ostatní obyvatelé uvedli další jazyky, například rumunský nebo srbský. Vedle toho 5 629 osob uvedlo jiný jazyk.²²⁰ Rovněž v případě zdejších obyvatel byla problematika národnostního určení poměrně složitá. Existovala zde specifická skupina obyvatel označovaných jako Goralé, někdy též Horalé. Hovořili zvláštním goralským nářečím polského původu, které však mělo rovněž výrazné slovenské prvky, proto se nepřihlásili k žádnému z uvedených jazyků. Fedor Houdek charakterizuje zdejší obyvatelstvo a jazyk takto: „*Reč slovenská je také blízka polštine, že nie div, keď za storočia oba jazyky mali na seba značný vliv na tomto území. Pri podobnom*

²¹⁶ KLIMKO, Jozef. *Vývoj územia Slovenska a utváranie jeho hraníc*. Bratislava: Obzor, 1980, s. 111.

²¹⁷ V anglickém originále: Historical and ethnological circumstances pointed naturally to the former frontier between Galicia and Hungary as the frontier between the new Polish and Czechoslovak Republics. Viz Publications of The Permanent Court of International Justice, Collection of Advisory Opinions, Series B, No. 8, December 6th, 1923, Question of Jaworzina, s. 20.

²¹⁸ V případě uherských sčítání lidu se posuzoval tzv. mateřský jazyk, nikoli obcovací jazyk.

²¹⁹ Podle pravidel sčítání lidu totiž nebylo možno uvést jazyk polský ani goralské nářečí.

²²⁰ JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009, s. 47. ISBN 978-80-86887-12-8.

prúdení obyvateľstva i reči naprosto rozlišné sa hodne miešajú [...] Obyvateľstvo severnej Oravy a sev. Spiša hlásilo se vždy k Slovákom.“²²¹

I v pozdější literatuře se uvádí, že kontakty zdejšího obyvatelstva s polskými kulturními středisky měly ve srovnání s oblastí Těšínska podstatně nižší intenzitu. Přičemž tyto kontakty spočívaly zejména v národopisném zájmu některých intelektuálů z polské strany Tater.²²²

3.1 Poválečný vývoj

Již 27. 10. 1918 polská Národní rada pro Těšínsko požaduje připojení Oravy a Spiše k Polsku. 5. 11. 1918 je pak lidovým shromážděním konaným v obci Jablonka na Oravě pod vedením Ferdinanda Machaye²²³ vznesen požadavek na připojení nejen Oravy a Spiše, ale též Čadecka²²⁴ k Polsku.²²⁵ Dále byl volbou ustaven také Národní výbor obrany Oravy, který požadoval obsazení Oravy polským vojskem, k čemuž také později došlo.

Dne 6. 11. 1918 polská branná moc překročila dřívější hranici mezi Haličí a Uhrami u obce Suchá Hora a postoupila až na území obce Jablonka, následně pokračovala dne 18. 11. 1918 ve svém tažení v okolí Babí hory (v polském originále Babia Góra), vstoupila také do obcí Rabča a Oravská Polhora. Rovněž v oblasti Spiše došlo dne 18. 11. 1918 po odchodu uherského četnictva k intervenci polské branné moci, která postoupila až k městu Kežmarok.²²⁶

Takový krok byl v rozporu s vůlí vítězných mocností světové války a nelíbil se ani vládě v Budapešti, která obhajovala integritu Uher. Tak došlo k ohrožení spolupráce mezi Polskem a Maďarskem, která byla historicky velmi dobrá, proto byla vláda v Budapešti ujištěna, že ke vstupu vojsk došlo bez vědomí vlády ve Varšavě.²²⁷

Československá strana proti postupu polského vojska protestovala u náčelníka vojenské mise vítězných mocností světové války v Budapešti plukovníka Vixe, který podpořil československý požadavek a nařídil Polsku, aby stáhlo svá vojska.²²⁸ Následně československé vojsko pod

²²¹ HOUDEK, Fedor. *Vznik hraníc Slovenska*. První vydání. Bratislava: Průdov, 1931, s. 315.

²²² BORÁK, Mečislav a Rudolf ŽÁČEK. *"Ukradené" vesnice*. Vyd. 1. Ostrava: Muzeum Těšínska v nakladatelství Sfinga, 1993, s. 6. ISBN 8085491435.

²²³ Jednalo se o římskokatolického kněze, který již od roku 1913 vydával periodikum *Gazeta Podhalanska*, jehož cílem bylo sjednocení obyvatel Oravy a Spiše s Poláky, mj. udržoval též jisté kontakty s Andrejem Hlinkou.

²²⁴ Oblast okolo dnešního slovenského města Čadca nedaleko státní hranice s Polskem.

²²⁵ BORÁK, Mečislav a Rudolf ŽÁČEK. *"Ukradené" vesnice*. Vyd. 1. Ostrava: Muzeum Těšínska v nakladatelství Sfinga, 1993, s. 3. ISBN 8085491435.

²²⁶ MAJERIKOVÁ, Milica. *Vojna o Spiš*. [1. vyd.]. Krakov: Spolok Slovákov v Poľsku, 2007, s. 25. ISBN 978-83-7490-093-5.

²²⁷ BORÁK, Mečislav a Rudolf ŽÁČEK. *"Ukradené" vesnice*. Vyd. 1. Ostrava: Muzeum Těšínska v nakladatelství Sfinga, 1993, s. 7. ISBN 8085491435.

²²⁸ BORÁK, Mečislav a Rudolf ŽÁČEK. *"Ukradené" vesnice*. Vyd. 1. Ostrava: Muzeum Těšínska v nakladatelství Sfinga, 1993, s. 7. ISBN 8085491435.

vedením podplukovníka Berana v rámci obsazování území Slovenska dne 17. 12. 1918 svedlo boj s polskou armádou u města Kežmarok, který skončil pro Československo vítězně, neboť polské jednotky se stáhly do obce Podolíneec.

Je třeba dodat, že zejména v oblasti Spiše se vytvořily rovněž zastupitelské orgány jiných národnostních skupin, například Národní rada Spišské župy, která reprezentovala maďarské obyvatelstvo; dále též Národní rada Horních Uher, která naopak zastupovala německé obyvatele. Tato uskupení však požadovala zachování celistvosti Uher a stavěla se nejen proti Československu, ale též proti Polsku.

I na Oravě a Spiši se následně měly konat volby do polského parlamentu,²²⁹ čemuž Československo vojensky zabránilo. 23. 12. 1918 tak došlo k vojenskému střetu obou stran nedaleko obce Vyšné Hágy na Spiši. 24. 12. 1918 potom bylo ve městě Poprad ujednáno příměří mezi Československem a Polskem. Tímto příměřím byla stanovena prozatímní demarkační linie na čáře spojující Lomnický štít, vrchol Magura a obec Stará Ľubovňa.²³⁰ Zároveň stanovilo, že konečné rozhodnutí o státní hranici v této oblasti proběhne na Pařížské mírové konferenci.²³¹

3.2 Diplomatická jednání a plánované referendum

Československo nejprve trvalo na respektování historické hranice mezi Haličí a Uhrami, jakož i mezi Haličí a Rakouským Slezskem jako severní hranice Slovenska. O tom nejlépe vypovídá stručné konstatování prezidenta Tomáše Masaryka v dopise ministru Benešovi ze dne 1. 2. 1919, kde se o svém jednání s významným polským politikem Romanem Dmowskim vyjadřuje takto: „*O Slovensku dělal jen narážky, na které jsem nikdy nereagoval, leda stručným, že na Slovensku nemají co hledat.*“²³²

3.2.1 Vztah k maďarské problematice a slovenské iredentě

V době před uzavřením pařížských mírových smluv polská politická reprezentace intenzivně studovala možnost využití části slovenské politické reprezentace, která prosazovala setrvání

²²⁹ Přesněji mělo jít o politické okresy Kežmarok, Stará Ves, Stará Ľubovňa a části politických okresů Trstená a Námestovo. Dále se jednalo dokonce o několik obcí v oblasti Trenčianské župy v okolí města Čadca. Viz JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009, s. 27-28. ISBN 978-80-86887-12-8.

²³⁰ JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009, s. 32. ISBN 978-80-86887-12-8.

²³¹ BORÁK, Mečislav a Rudolf ŽÁČEK. *"Ukradené" vesnice*. Vyd. 1. Ostrava: Muzeum Těšínska v nakladatelství Sřinga, 1993, s. 7. ISBN 8085491435.

²³² ŠOLLE, Zdenko. *Masaryk a Beneš ve svých dopisech z doby pařížských mírových jednání*. Praha: Archiv AV ČR, 1993-1994, s. 172. Práce z dějin Akademie věd, sv. 5-6. ISSN 0323-1313.

Slovenska ve společném státě s Maďarskem, případně postavení Slovenska jako samostatného státu, který by byl k Polsku přátelsky nakloněn. V této věci nejprve probíhala jednání zejména s prešovským novinářem Viktorem Dvorčákem a právníkem Karolem Bulissou, kteří společně založili tzv. Východoslovenskou národní radu. Oba tito politikové se netajili svým názorem, že požadované území Oravy a Spiše rádi Polsku odevzdají.²³³

Roku 1919 byla polskou stranou zajištěna cesta předsedy Slovenské ľudové strany Andreje Hlinky na Pařížskou mírovou konferenci, aby tam předložil svůj požadavek na autonomní postavení Slovenska v novém Československu podle tzv. Pittsburské dohody. Hlinka se na cestu vydal přes Varšavu. Zde jej přijal také Józef Piłsudský. Následně Hlinka se svou delegací odjel do Paříže, kde zamýšlel předložit s polskou podporou memorandum, které požaduje přiznání menšinových práv Slovákům v Československu a širokou politickou samosprávu pro Slováky. Ve Francii byl však Hlinka zadržen kvůli chybějícím cestovním dokladům a po vydání do Československa byl zbaven poslanecké imunity a uvězněn. Požadavky tohoto memoranda tak nebyly naplněny.²³⁴

V době, kdy Československo čelilo maďarské vojenské agresi a v Prešově byla ustavena Slovenská sovětská republika, se opět aktivizovala polská branná moc. Ostatně již 8. 6. 1919 informuje ministerský rada Štěpánek ministra Beneše, že „[...] dle posledních zpráv pomýšlejí i Poláci na obsazení Spiše a Oravy pod titulem zachování pořádku, jakmile by se Maďaři ještě přiblížili.“²³⁵ Dne 12. 6. 1919 pak skutečně došlo k polské vojenské intervenci, přičemž polské vojsko postoupilo až k obci Stará Ľubovňa, čímž mj. také došlo k přerušení železničního spojení mezi západním a východním Slovenskem, které bylo klíčové pro zásobování vojska bojujícího proti Slovenské sovětské republice. Po intervenci francouzského generála Pellého se však polské vojenské jednotky stáhly zpět.²³⁶

Pro účely vojenských operací proti Slovenské sovětské republice a maďarskému vojsku byl do míst bojů vojenský materiál dopravován mj. přes spornou oblast Těšínska po železnici z Bohumína do Košic, přičemž tato doprava přinášela značná zdržení, která podle názoru československé strany způsobovala Polsko.²³⁷

²³³ BORÁK, Mečislav a Rudolf ŽÁČEK. *"Ukradené" vesnice*. Vyd. 1. Ostrava: Muzeum Těšínska v nakladatelství Sfinga, 1993, s. 12. ISBN 8085491435.

²³⁴ KALVODA, Josef. *Genese Československa*. Praha: Panevropa, 1998, s. 419. ISBN 80-85846-09-8.

²³⁵ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1918-1919, telegram ze dne 8. 6. 1919, č. 1328.

²³⁶ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1918-1919, telegram ze dne 12. 6. 1919, č. 1370.

²³⁷ KUBÍK, Lubomír. *Těšínský konflikt*. V Olomouci: Votobia, 2001, s. 74. ISBN 80-7198-458-2.

Rovněž existovala obava ve věci možné přímé spolupráce mezi Maďarskem a Polskem proti Československu. Vladimír Radimský ve svých politických zprávách uvádí následující: „*Ptal jsem se výslovně, zda existuje pro případ válečného konfliktu podepsaná smlouva s Maďarskem, Latinik i Szepticky [...] uvedli, že podepsané smlouvy dosud není, ale Maďaři půjdou docela jistě s Polskem proti Čechům.*“²³⁸

V této věci je vhodné na okraj uvést, že Maďarsko mělo s Polskem tradičně přátelské vztahy, které sice poněkud ochladly právě v době existence Maďarské sovětské republiky, po jejím pádu však znovu nabírají na intenzitě. Uvažovalo se zejména o tom, že by mohlo vzniknout společné maďarsko-polské spojenectví, jehož účelem by bylo vytvoření společné hranice mezi těmito státy prostřednictvím připojení Slovenska a Podkarpatské Rusi k Maďarsku. O tom se ve své zprávě zmiňuje též Vladimír Radimský v srpnu 1919.²³⁹

V polovině roku 1920 se maďarský regent Miklós Horthy obrací dopisem na Józefa Pilsudského, kde kromě jiného zmiňuje snahu o vytvoření společné hranice. V souvislosti s předáním dopisu bylo maďarskému diplomatickému zástupci ve Varšavě uloženo, aby zde usiloval o sjednání dohody o vojenské spolupráci. Vzhledem k odlišným dlouhodobým cílům²⁴⁰ obou států však nedošlo k realizaci těchto myšlenek.²⁴¹

Je však třeba podotknout, že ještě v roce 1922 ministerstvo zahraničních věcí telegraficky požaduje na své diplomatické misi ve Varšavě, aby zjistila, zda Polsko skutečně uzavřelo tajnou dohodu s Maďarskem, jejímž cílem je podpora slovenské iredenty a spolupráce ve Společnosti národů.²⁴²

3.2.2 Krakovská jednání

Na bilaterálním jednání mezi Československem a Polskem v Krakově 22. – 28. 7. 1919, o němž je pojednáno výše v souvislosti s Těšínskem, byla řešena též problematika Oravy a Spiše. Polská delegace zde uplatňovala požadavek na připojení okresu jablonkovského a námestovského v Oravské župě, dále bylo ve Spišské župě požadováno též připojení okresu staroveského,

²³⁸ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Politické zpravodajství zastupitelských úřadů, zastupitelský úřad Varšava 1919, č. 12/a, s. 7.

²³⁹ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Politické zpravodajství zastupitelských úřadů, zastupitelský úřad Varšava 1919, č. 177.

²⁴⁰ Zatímco Polsko bylo obnoveno díky Versailleskému mírovému systému, který plně podporovalo, Maďarsko v jeho důsledku ztratilo asi 2/3 své rozlohy.

²⁴¹ IRMANOVÁ, Eva. *Nepřátelé Trianonu*. In: DEJMEK, Jindřich. *Zrod nové Evropy*. První vydání. Praha: Historický ústav, 2011, s. 331. ISBN 978-80-7286-188-0.

²⁴² Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1922, telegram ze dne 24. 2. 1922, č. 245.

kežmarského, lubovnianského, části okresu levočského a popradského. V neposlední řadě požadovala polská delegace též připojení čadčianského a části kysuckého novomestského okresu ze župy Trenčianskej. V tomto směru tedy polské požadavky přesáhly oblast Oravy a Spiše. Přitom byl polskou stranou později během jednání Pařížské mírové konference opuštěn požadavek na připojení území ze župy Trenčianskej.²⁴³

Jozef Klimko uvádí, že v Krakově zástupci Československa neuplatňovali požadavek kategorického charakteru, který by se vztahoval na území Oravy a Spiše, což bylo podle něj odůvodněno velkým hospodářským zájmem na oblasti Těšínska. Podle jeho názoru se totiž opodstatněné požadavky obyvatelstva na území severních hranic Slovenska stávaly druhořadými ve světle požadavků na ostravskokarvinský uhelný revír a železnici z Bohumína do Košic v oblasti Těšínska.²⁴⁴

V tisku se v souvislosti s krakovskými jednáními uvádí, že *„je třeba důrazně říci, že my Slováci nemůžeme přistoupiti na to, abychom se zřekli svých pohraničních krajů Spišského, Oravského a Trenčianského [...] Své právo na tyto kraje máme pevně opřeno o srdce a duše lidu, který v nich obývá a za žádných okolností nechce být odtržen od své mateřské slovenské země.“*²⁴⁵

Krakovská bilaterální jednání však skončila neúspěchem, protože polská vláda přednesla své územní nároky na Pařížské mírové konferenci.

3.2.3 Plánované referendum

Nejvyšší rada Pařížské mírové konference tak v září roku 1919 rozhodla navzdory svému dřívějšímu stanovisku o respektování historické hranice mezi Uhrami a Haličí, že ve věci průběhu státní hranice v části dřívější Spišské a Oravské župy bude vypsáno referendum, jehož pravidla byla určena dne 27. 9. 1919.

Referendum se však mělo konat jen v části území nárokovaného Polskem. Přesněji se mělo v rámci Spišské župy jednat o celý politický okres Spišská Stará Ves, v politickém okrese Kežmarok pak pouze o obec Javorina. V rámci Oravské župy se mělo jednat o všechny obce v politických okresech Trstená a Námestovo. Stanovené podmínky správy tohoto území až do okamžiku jeho převedení pod svrchovanost Československa nebo Polska, jakož i podmínky pro

²⁴³ HOUDEK, Fedor. *Vznik hranic Slovenska*. První vydání. Bratislava: Průdov, 1931, s. 318.

²⁴⁴ KLIMKO, Jozef. *Vývoj územia Slovenska a utváranie jeho hraníc*. Bratislava: Obzor, 1980, s. 111, 118.

²⁴⁵ Slováci proti odtržení Spiše a Oravy. *Lidové noviny*. Brno: Lidová tiskárna v Brně, 1919, roč. 27, č. 206, s. 1.

konání referenda byly zásadně shodné s podmínkami stanovenými pro oblast Těšínska, o kterých je pojednáno výše.²⁴⁶

Organizaci tohoto referenda měla zajistit mezinárodní komise²⁴⁷ ustanovená společně pro oblast Těšínska, Oravy a Spiše se sídlem v Těšíně. Tato komise se pak dne 6. 5. 1920 rozhodla vytvořit z části svých členů komisi dílčí se sídlem v obci Jablonka, která bude vykonávat přípravu referenda v oblasti Oravy a Spiše,²⁴⁸ přičemž jí v tomto území bude rovněž náležet svrchovaná moc²⁴⁹ se specifiky v oblasti moci soudní, mj. byl zřízen zvláštní soudní tribunál se sídlem v obci Trstené.²⁵⁰

Předsedou této dílčí komise se stal hrabě de la Forest-Divon. Zajímavostí je, že československým zástupcem k této komisi byl jmenován monsignore Marián Bláha, který rovněž zastával úřad kapitulního vikáře ve Spišském Podhradí. Protestní nóta, kterou odeslala mezinárodní komise se sídlem v Těšíně, pak vyslovila názor, že tyto dva úřady jsou vzájemně neslučitelné. Ministr Beneš proto doporučil monsignoru Bláhovi, aby se dočasně vzdal svého úřadu kapitulního vikáře, což se také stalo.²⁵¹

Zatímco v oblasti Těšínska byla vytvořena československá plebiscitní komise, v oblasti Oravy a Spiše měli ve prospěch zájmů Československa působit spíše úředníci jednotlivých žup. Ministerstvo vnitra v této souvislosti vydávalo řadu různých směrnic, kterými bylo úředníkům ukládáno usilovat o loajalitu obyvatel vůči Československu v územích, kde se mělo konat referendum. Jako zastřešující byl dále zřízen úřad vládního komisaře pro plebiscit na Oravě a úřad vládního komisaře pro plebiscit na Spiši. Komisařem na Oravě se stal Jan Janeček se sídlem v obci Trstené a komisařem pro Spiš Marián Bláha se sídlem ve Spišské Belé. Těmto komisařům byly podřízeny všechny úřady a jednotlivci, kteří vykonávali činnost v československém zájmu pro účely plánovaného referenda.²⁵²

Dále byla ustavena rovněž ústřední kancelář pro Oravu a Spiš, která měla především zajišťovat kontakt mezi mezinárodní komisí v Těšíně a dílčí mezinárodní komisí se sídlem v obci Jablonka.

²⁴⁶ KLIMKO, Jozef. *Vývoj územia Slovenska a utváranie jeho hraníc*. Bratislava: Obzor, 1980, s. 112.

²⁴⁷ Jedná se o výše zmiňovanou mezinárodní komisi plebiscitní.

²⁴⁸ Slovenský národný archív, archivní fond Minister Československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska, kartón 305, č. 1616.

²⁴⁹ Rovněž území Oravy a Spiše, které mělo být podrobeno referendu, bylo vyloučeno z prvních voleb do Národního shromáždění v roce 1920 (viz výše v souvislosti s Těšínskem).

²⁵⁰ KLIMKO, Jozef. *Vývoj územia Slovenska a utváranie jeho hraníc*. Bratislava: Obzor, 1980, s. 112.

²⁵¹ Slovenský národný archív, archivní fond Minister Československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska, kartón 305, č. 1368.

²⁵² Slovenský národný archív, archivní fond Minister Československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska, kartón 305, č. 35.

Kromě toho měla též zabezpečovat kontakt dílčí mezinárodní komise s československými orgány. Sídlem této kanceláře se stala obec Ružomberok a jejím vedoucím byl jmenován Jan Burian.²⁵³

Rovněž ústřední správní úřady vykonávaly ve věci obhajoby československých zájmů při plánovaném referendu na Oravě a Spiši intenzivní činnost. Například ministerstvo sociální péče vyzývalo opakovaně župní úřady, aby při použití správního uvážení o žádostech obyvatel v území, kde se mělo konat referendum, postupovaly, pokud možno, co nejvstřícněji.²⁵⁴

Obyvatelstvo Oravy a Spiše též vyslalo své zástupce k prezidentu Tomáši Masarykovi, kde přislíbilo loajalitu Československu a požadovalo urychlené uskutečnění referenda. Masaryk na jejich stanovisko odpověděl následovně: „*Váš řečník se zmínil o hlasování. V tom jsme závislí i na Dohodě a mírových podmínkách. Myslím však, že vaše deputace svědčí o tom, že výsledek hlasování bude takový, jaký si přejeme.*“²⁵⁵

Plánované referendum však bylo nejprve odloženo, nakonec se vůbec neuskutečnilo, neboť na Pařížské mírové konferenci bylo mezi zástupci obou vlád ujednáno se zřetelem na rozbouřenou situaci v oblasti Těšínska, že se věc bude řešit rozhodnutím konference velvyslanců.

3.3 Rozhodnutí konference velvyslanců

Konečné rozhodnutí v této otázce tak učinila konference velvyslanců dne 28. 7. 1920 společně s rozhodnutím o Těšínsku.

Bližší vymezení státní hranice v oblasti Oravy vycházelo z dikce článku I. odstavce 2 jmenovaného rozhodnutí, který je uvozen rubrikou V krajině oravské. Podle něho je státní hranice určena na západě horou Babia Gura (dnes Babia hora)²⁵⁶ a tzv. magurským bodem²⁵⁷ na východě. Mezi těmito body prochází státní hranice linií, která bude určena až činností rozhraničovací komise na místě s tím, že uvedená čára protíná jmenované kóty a vodní toky (například Černia Orava).

Podrobnější určení státní hranice v oblasti Spiše vycházelo z dikce článku I. odstavce 3, který je uvozen rubrikou V krajině spišské. Podle něho je státní hranice určena na západě tzv. bialským

²⁵³ Slovenský národný archív, archivní fond Minister Československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska, kartón 305, č. 101.

²⁵⁴ Slovenský národný archív, archivní fond Minister Československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska, kartón 305, č. 362.

²⁵⁵ MASARYK, Tomáš a Richard VAŠEK, Vojtěch FEJLEK, ed. *Cesta demokracie*. 5., nově připravené vyd. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2003, s. 278-279. ISBN 80-86495-14-0.

²⁵⁶ Místo, které se nachází půldruhého kilometru východně od této hory.

²⁵⁷ Místo, které leží asi jeden kilometr severně od kóty Magura.

bodem²⁵⁸ a tzv. czorsztyńským bodem²⁵⁹ na východě. Mezi těmito body prochází státní hranice linií, která bude určena až činností rozhraničovací komise na místě. Zmíněná čára přitom opět protíná některé kóty uvedené v rozhodnutí.

Celkem tak Polsko získalo na Oravě 338 km², na kterých se nacházelo 12 obcí. Na Spiši potom Polsko získalo 192 km², na kterých se nacházelo 13 obcí. V těchto oblastech žilo celkem 25 000 obyvatel. Zbytek území Oravy a Spiše se 44 obcemi připadl Československu.²⁶⁰

3.3.1 Vztah ke svrchovanosti Uher

O právní povaze tohoto rozhodnutí a stanovisku judikatury bylo již obsírně pojednáno výše v souvislosti s Těšínskem. Zde se však sluší ještě krátce pojednat o vztahu mezi dotčeným rozhodnutím a svrchovaností Uher nad územím Oravy a Spiše, o kterém bylo konferencí velvyslanců rozhodnuto.

Je totiž třeba podotknout, že území Oravy a Spiše, stejně jako zbývající území Slovenska, bylo možno z určitého úhlu pohledu považovat až do okamžiku, kdy nabyla mezinárodněprávní působnosti Trianonská mírová smlouva, za součást Uher. Trianonská mírová smlouva byla podepsána dne 4. 6. 1920, ratifikována byla až dne 26. 7. 1921, přičemž jmenované rozhodnutí bylo vydáno dne 28. 7. 1920

To ostatně vyplývá rovněž z tisku Poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé ze dne 25. 1. 1922, kterým skupina poslanců navrhuje změnu Ústavní listiny republiky Československé, kterou se samospráva Slovenska uzákoňuje. Hned první odstavec odůvodnění totiž uvádí: *„Následkom ratifikovania mierových zmlúv, právoplatným sa stalo, to spoločné dohodnutie uzavierajúcich mocností, aby sa Slovensko od kráľovstva uhorského odtrhlo a so zemami Čiech, Moravy a Sliezska samostatnú Československú republiku utvorilo.“*²⁶¹

V této souvislosti se nejčastěji argumentuje stanoviskem judikatury, podle něhož se československé státní území v oblasti Slovenska a Podkarpatské Rusi utvářelo v závislosti na okamžiku jmenování československé správy do jednotlivých žup.²⁶²

Dále se argumentuje i tím, že dotčené rozhodnutí bylo vydáno vítěznými mocnostmi světové války, které z pozice síly rozhodly o části státní hranice poraženého státu, tedy Uher, již předtím,

²⁵⁸ Místo, které se nachází na dřívější hranici mezi Uhrami a Haličí na řece Bialka cca 500 metrů východně od obce Brzegi.

²⁵⁹ Místo, které leží nedaleko kóty 487 na silnici z Czorsztyna do Staré Vsi (dnes Spišská Stará Ves).

²⁶⁰ HOUDEK, Fedor. *Vznik hranic Slovenska*. První vydání. Bratislava: Průdov, 1931, s. 321.

²⁶¹ Tisk Poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé č. 3403 ze dne 25. 1. 1922 (první volební období, čtvrté zasedání).

²⁶² Viz k této otázce kapitola 1.1.2

než Trianonská mírová smlouva nabyla mezinárodněprávní působnosti. Přitom samotné Uhry v této věci nikdy nevznesly žádný protest, stejně tak neučinil ani žádný jiný stát.²⁶³

3.3.2 Pohled veřejného mínění

Československý tisk vzápětí tvrdě kritizoval uvedené rozhodnutí i z hlediska jeho dopadů v oblasti Oravy a Spiše. Již dne 30. 7. 1920 Lidové noviny uvádí: „*Obyvatelstvo je výsledkem rozhodnutí velmi rozhořčeno a nechce ani slyšet o tom, že má připadnout k Polsku. [...] Mnoho rozhořčení vzbudili Poláci v poslední době roztrušováním klepů, že naše vláda vzdala se části Spiše a Oravy za území na Těšínsku.*“²⁶⁴

Toto rozhodnutí bylo přijato s nesouhlasem také v Polsku, ale rovněž u části slovenské politické reprezentace, která vytýkala Edvardu Benešovi, že opustil kritérium historické hranice Uher.²⁶⁵

Rovněž slovenská emigrace ve Spojených státech amerických pohlížela na výsledky rozhodnutí konference velvyslanců ve věci Oravy a Spiše velmi nevráživě. Došlo zde dokonce k ustavení tzv. Stálého výboru pro celistvost Slovenska, který usiloval o zachování integrity slovenského území. Tento výbor dne 31. 10. 1920 přijal v sále divadla v Pittsburghu deklaraci, která vyjadřuje nesouhlas s připojením části Oravy a Spiše k Polsku. Přitom poukazuje na to, že právě v oblasti Oravy a Spiše nebyl ctěn princip sebeurčení národů, který je jinak jedním z klíčových principů celého Versailleského mírového systému. Naopak podle této deklarace došlo v případě Oravy a Spiše k pouhé výměně řady slovenských obcí za průmyslové oblasti na Těšínsku.²⁶⁶

3.4 Shrnutí

Stejně jako v oblasti Těšínska i na Oravě a Spiši vzneslo Polsko územní nároky vůči Československu. Význam těchto oblastí pro Československo však byl z hospodářského hlediska významně nižší. Naopak národnostní složení sporných obcí vyznívalo spíše ve prospěch Československa. Navzdory tomu bylo v těchto oblastech Československo ochotno právě

²⁶³ NETÍK, Josef. Hranice státní. In: HÁCHA, Emil, Antonín HOBZA, Jiří HOETZEL, Karel LAŠTOVKA a František WEYR. *Slovník veřejného práva československého*. První vydání. Brno: Polygrafia, 1929, s. 799.

²⁶⁴ Rozdělení Oravy a Spiše. Lidové noviny. Brno: Lidová tiskárna v Brně, 1920, roč. 28, č. 373, s. 2.

²⁶⁵ BORÁK, Mečislav a Rudolf ŽÁČEK. *"Ukradené" vesnice*. Vyd. 1. Ostrava: Muzeum Těšínska v nakladatelství Sfinga, 1993, s. 14. ISBN 8085491435.

²⁶⁶ KLIMKO, Jozef. *Vývoj územia Slovenska a utváranie jeho hraníc*. Bratislava: Obzor, 1980, s. 121.

z hospodářských důvodů ochotno k ústupkům výměnou za zisk území na Těšínsku. To se projevilo již během bilaterálních jednání v Krakově.

Po rozhodnutí o nařízení referenda sice došlo k jisté aktivizaci snah o zisk těchto oblastí, avšak ani ta neměla vzhledem k opuštění myšlenky referenda většího významu.

Není se tak čemu divit, že v důsledku rozhodnutí konference velvyslanců došlo ke změně historické severní hranice Uher, což se vcelku pochopitelně setkalo s velkou nevolí slovenské politické reprezentace. Ani polská politická reprezentace nebyla s vyřčeným rozhodnutím konference velvyslanců spokojena.

Důležitým faktorem byla rovněž skutečnost, že zatímco obyvatelé Těšínska byli zvyklí na poměrně vysokou úroveň politického života již z dob dřívějšího Předlitavska, tak obyvatelé Oravy a Spiše žili doposud spíše v politické méně vyspělé společnosti v severních oblastech Uher. Proto ani jejich političtí zástupci nebyli schopni již od prvopočátku náležitě obhajovat požadavek na respektování historické hranice. O to více se později vyhrotily spory o příslušnost malé obce Javorina k Československu nebo Polsku.

4 Ostatní úseky státní hranice a Hraniční smlouva ze Sévres

O severní hranici v oblasti Těšínska je pojednáno již v předcházejících bodech, stejně jako o problematice území Oravy a Spiše. Jinak byl naplněn požadavek československé delegace vznesený v únoru 1919 na Pařížské mírové konferenci ve věci respektování historické státní hranice mezi Rakouskem-Uherskem a Německem, jakož i hranice mezi Uhrami a Haličí a mezi Uhrami a Rakouským Slezskem. Další požadavky zde vzneseny nebyly. Ostatně až na uvedené oblasti nebyla tato hranice v zásadě subjektem pří a byla již od roku 1918 respektována Československem i Polskem.

4.1 Trojmezí Československa, Polska a Německa

Průběh státní hranice mezi Československem a Polskem byl v nejzápadnějším úseku závislý rovněž na výsledku referenda v oblasti Horního Slezska, které mělo rozhodnout o tom, zda sporné území připadne Německu nebo Polsku.²⁶⁷ Na tom pak záviselo, zda jižní hranice území podrobeného referendu bude státní hranicí mezi Československem a Německem, nebo mezi Československem a Polskem. Jinými slovy se jednalo o otázku, kde se bude nacházet trojmezí Československa, Německa a Polska.

Šlo o úsek československé státní hranice²⁶⁸ mezi tzv. prudnickým bodem²⁶⁹ na západě a tzv. dědickým bodem²⁷⁰ na východě, přičemž byla dána vázanost rovněž na výsledek sporu o Těšínsko. Na základě rozhodnutí konference velvyslanců ze dne 28. 7. 1920 o rozdělení Těšínska byl pak tzv. dědický bod zaměněn za tzv. prstenský bod,²⁷¹ který se nacházel západně od tzv. bodu dědického.²⁷²

Se zřetelem na výsledek referenda ze dne 20. 3. 1921, tři hornoslezská povstání a následná diplomatická jednání poté došlo k převodu části Horního Slezska pod státní suverenitu Polska,

²⁶⁷ Příloha oddíl VIII. článek 88 Mírové smlouvy mezi Mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem ze dne 28. 6. 1919. In: Sbíрка zákonů a nařízení pod č. 217/1921.

²⁶⁸ Tento úsek byl vymezen v rámci ustanovení Versailleské mírové smlouvy. Viz Příloha oddíl VIII. článek 88 Mírové smlouvy mezi Mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem ze dne 28. 6. 1919. In: Sbíрка zákonů a nařízení pod č. 217/1921.

²⁶⁹ Severní bod osoblažského výběžku asi 8 km východně od Prudníku (dnes Prudnik).

²⁷⁰ Místo, kde jižní hranice území podrobeného referendu v Horním Slezsku opouští severní hranici Těšínska.

²⁷¹ Místo, kde jižní hranice území podrobeného referendu v Horním Slezsku opouští hranici stanovenou rozhodnutím konference velvyslanců ze dne 28. 7. 1920 a směřuje dále k městu Těšín, nachází se u obce Petrovice u Karviné, místní částí Prstná.

²⁷² SOVINSKÝ, Jaroslav. *Státní hranice Československa a České republiky*. Vyd. 1. Praha: Všešrd, 2005, s. 74-75. ISBN 8085305429.

v důsledku čehož byl počátek státní hranice mezi Československem a Polskem na západní straně dán v tzv. bohumínském bodě.²⁷³

Přitom se zejména v polském tisku objevovaly různé spekulace o úmyslu Československa vytvořit v Horním Slezsku protektorát.²⁷⁴ To bylo podpořeno rovněž soustředěním československé branné moci v okolí hranice se sporným územím podrobeným referendu, kde v roce 1921 propuklo již třetí hornoslezské povstání Poláků proti Německu. Ostatně Václav Girska byl nucen v oběžníku adresovaném jednotlivým československým diplomatickým misím podobné spekulace vyvrátit, doslova uvádí, že „*naše stanovisko k Hornímu Slezsku je rezervované, do věci se nemícháme.*“²⁷⁵

4.2 Problematika Hlubčicka a Ratibořska

Je však třeba zmínit, že Československo vneslo na Pařížské mírové konferenci rovněž požadavek na připojení některých oblastí ve sporném území Horního Slezska, přesněji se jednalo o území vedoucí od osoblažského výběžku nad obcemi Hlubčice (dnes Glubczyce), Ratiboř (dnes Racibórz) a Rybníky (dnes Rybnik) až k řece Odry. Tento požadavek byl přednesen ministrem Benešem v únoru roku 1919 jako součást celé řady dalších územních požadavků.²⁷⁶ Československu však nakonec připadla jen část území Ratibořska v okolí města Hlučín,²⁷⁷ přičemž v okamžiku inkorporace dne 4. 2. 1920 se jednalo o území náležející Německu. Přechod východní části Horního Slezska ze svrchovanosti Německa pod svrchovanost Polska se totiž uskutečnil na základě výsledku referenda a diplomatických jednání až dne 20. 10. 1921, území Hlučínska navíc nebylo ani zahrnuto do rámce území Horního Slezska, které bylo podrobeno referendu.

Naopak do rámce území Horního Slezska, které bylo podrobeno referendu, a v závislosti na výsledku referenda mohlo připadnout Československu, bylo zařazeno území Hlubčicka. Avšak Československu mělo být přiděleno pouze za podmínky, že by na základě konečného stanovení státních hranic mělo být odloučeno od Německa.²⁷⁸ Tato podmínka však nebyla naplněna, neboť

²⁷³ Místo, které leží na řece Odry, na jih od železnice spojující Ratiboř (dnes Racibórz) a Bohumín.

²⁷⁴ JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009, s. 161. ISBN 978-80-86887-12-8.

²⁷⁵ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1921, telegram ze dne 5. 5. 1921, č. 5391–5396.

²⁷⁶ NETÍK, Josef. Hranice státní. In: HÁCHA, Emil, Antonín HOBZA, Jiří HOETZEL, Karel LAŠTOVKA a František WEYR. *Slovník veřejného práva československého*. První vydání. Brno: Polygrafia, 1929, s. 796.

²⁷⁷ Příloha oddíl VII. – Stát československý článek 83 Mírové smlouvy mezi Mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem ze dne 28. 6. 1919. In: Sbírká zákonů a nařízení pod č. 217/1921.

²⁷⁸ Příloha oddíl VII. – Stát československý článek 83 Mírové smlouvy mezi Mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem ze dne 28. 6. 1919. In: Sbírká zákonů a nařízení pod č. 217/1921

dotčené území podle výsledku referenda připadlo Německu, proto se příslušné ustanovení stalo bezpředmětným.²⁷⁹

4.3 Trojmezí Československa, Polska a Rumunska

Státní hranice mezi Československem a Polskem pak měla končit v tzv. východohaličském bodě.²⁸⁰ Následně byl průběh státní hranice až do bodu určeného vrcholem hory Stoh²⁸¹ závislý na osudu oblasti Východní Haliče.²⁸² Na tom pak záleželo, se kterým státem bude v této oblasti Československo hraničit.

Československá diplomacie se ve věci Východní Haliče spíše neangažovala.²⁸³ Francie a Rumunsko v zásadě podporovaly nároky Polska, Velká Británie naopak ne. V rámci neratifikované politické smlouvy s Polskem se Československo v její tajné části zavázalo příznivě působit na britskou vládu ve věci Východní Haliče. Polsko Východní Halič nakonec anektovalo.²⁸⁴ Proto se trojmezí Československa, Polska a Rumunska nacházelo ve zmíněném bodu určeném vrcholem hory Stoh.

4.4 Hraniční smlouva ze Sévres

Do rámce mezinárodního práva veřejného měla být československo-polská státní hranice deklaratorně zakotvena Smlouvou hraniční, která byla většinou smluvních stran podepsána v Sévres 10. 8. 1920.²⁸⁵ Tato smlouva nebyla smlouvou mírovou, nýbrž hraniční. Určovala totiž státní hranice mezi vítěznými státy světové války v souvislosti s rozpadem Rakouska-Uherska,

²⁷⁹ NETÍK, Josef. Hranice státní. In: HÁCHA, Emil, Antonín HOBZA, Jiří HOETZEL, Karel LAŠTOVKA a František WEYR. *Slovník veřejného práva československého*. První vydání. Brno: Polygrafia, 1929, s. 797.

²⁸⁰ Místo, které leží asi dva kilometry jižně od kóty Halicz, v němž se stýká hranice mezi Haličí a Uhrami se správní hranicí mezi politickým okresem Lisko a Turka.

²⁸¹ Místo, kde pramení řeky Tisa, Vyš a Čeremoše.

²⁸² Východní Halič byla oblast nacházející se na území dřívějšího Rakouska-Uherska v části rakouské korunní země Halič, 1. 11. 1918 zde byl vyhlášen stát označovaný jako Západoukrajinská lidová republika s hlavním městem ve Lvově. V roce 1919 se pak sloučil s Ukrajinskou lidovou republikou s hlavním městem v Kyjevě. Vojska Západoukrajinské lidové republiky vedla válku s Polskem, která však skončila porážkou Západoukrajinské lidové republiky. Připojení Východní Haliče k Polsku bylo potvrzeno tzv. Varšavskou smlouvou z dubna 1920 mezi vládou v Kyjevě a ve Varšavě, jakož i rozhodnutím konference velvyslanců ze dne 27. 3. 1923, přičemž byla opuštěna původní myšlenka jejího autonomního postavení.

²⁸³ Ovšem Československo poměrně ochotně poskytlo půdu pro ukrajinskou emigraci, v Praze například dlouhodobě působila Ukrajinská svobodná univerzita. V polském tisku se rovněž objevovaly nepravdivé informace o tom, že se v Československu formují ukrajinské legie. Viz Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Politické zpravodajství zastupitelských úřadů, zastupitelský úřad Varšava 1922, č. 690.

²⁸⁴ Viz JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matices slezská, 2009, s. 164-165, 168. ISBN 978-80-86887-12-8.

²⁸⁵ Smlouva hraniční ze dne 10. 8. 1920. In: Příloha k tisku č. 531 Poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé (první volební období, druhé zasedání).

jednalo se o hranice Československa, Rumunska, Království Srbů, Chorvatů a Slovinců, jakož i Polska.

Smlouva byla podepsána Československem, Rumunskem i Královstvím Srbů, Chorvatů a Slovinců, Polsko však uvedenou mezinárodní smlouvu odmítlo podepsat, neboť nezmiňovala Východní Halič jako součást Polska.²⁸⁶ Smlouva byla schválena oběma komorami Národního shromáždění republiky Československé, nebyla ale ratifikována prezidentem republiky, proto nenabyla mezinárodněprávní působnosti. Je však třeba podotknout, že ustanovení uvedené mezinárodní smlouvy měla pouhý deklaratorní charakter, neboť státní hranice mezi výše zmíněnými státy byla konstituována již na základě rozhodnutí Pařížské mírové konference, případně vycházela z hranic historických.²⁸⁷

Ve věci zakotvení průběhu státní hranice mezi Československem a Polskem se dále sluší uvést, že obě strany se s ním ztotožnily tím, že vyslovily souhlas s rozhodnutím konference velvyslanců ze dne 3. 8. 1922 a ze dne 22. 5. 1924, kterým byla rozhraničovací komise ustavená původně pro oblast Těšínska, Oravy a Spiše pověřena rovněž provedením rozhraničení i v ostatních úsecích státní hranice.²⁸⁸

Tato smlouva pak zakotvuje celý průběh státní hranice Československa s Polskem, zvláště upravuje úsek hranice s Východní Haličí, o jejímž osudu bylo definitivně rozhodnuto až v roce 1923. Rozhraničovací komise byla pověřena za souhlasu obou států rozhraničením i pro tento úsek zmíněným rozhodnutím konference velvyslanců ze dne 22. 5. 1924.

Tato hranice počíná na západě tzv. bohumínským bodem²⁸⁹ a končí tzv. východohaličským bodem. Průběh státní hranice respektuje dřívější státní hranici mezi Rakouskem-Uherskem a Německem od uvedeného tzv. bohumínského bodu až po tzv. bod prstenský,²⁹⁰ kde počíná sporná hranice na Těšínsku. Tato sporná hranice skončila v tzv. bukovecko-javořínském²⁹¹ bodě na východní straně území Těšínska.

²⁸⁶ KLIMKO, Jozef. *Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky (1918-1939)*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1986, s. 92.

²⁸⁷ O odlišném stanovisku konference velvyslanců, podle něhož byla touto smlouvou hranice v některých oblastech Spiše konstituována, je pojednáno níže v souvislosti s otázkou Javoriny.

²⁸⁸ NETÍK, Josef. Hranice státní. In: HÁCHA, Emil, Antonín HOBZA, Jiří HOETZEL, Karel LAŠTOVKA a František WEYR. *Slovník veřejného práva československého*. První vydání. Brno: Polygrafia, 1929, s. 799.

²⁸⁹ V daném okamžiku však nemohlo být zřejmé, jaký bude výsledek referenda v Horním Slezsku, protože je velmi zajímavé, že počátek hranice není určen v tzv. prudnickém bodě. Na základě této skutečnosti lze spekulovat, že vítězné mocnosti světové války měly již v daném okamžiku určitou představu o rozdělení Horního Slezska mezi Německo a Polsko.

²⁹⁰ V tomto okamžiku již naopak bylo zřejmé, jak bude rozděleno Těšínsko, proto bylo možno nahradit dědický bod bodem prstenským.

²⁹¹ Místo, kde se hranice mezi obcemi Bukovcem a Javořinkou stýká s dřívější hranicí mezi Uhrami a Rakouským Slezskem.

Následně státní hranice respektuje průběh dřívější hranice mezi Rakouským Slezskem a Uhrami, jakož i mezi Haličí a Uhrami až do bodu na hoře Babia Gura (dnes Babia hora).²⁹² Zde leží nejzápadnější bod sporného území Oravy, které končí na východě v tzv. magurském bodu.²⁹³

Poté opět státní hranice kopíruje dřívější hranici mezi Haličí a Uhrami až do tzv. bialského bodu,²⁹⁴ kde začíná na západě sporné území Spiše. Toto sporné území končí na východě v czorsztyńském bodu.²⁹⁵

Státní hranice pak pokračuje na linii dřívější hranice mezi Haličí a Uhrami až do východohaličského bodu, dále je opět respektována tato historická hranice jako hranice s Východní Haličí až do bodu určeného vrcholem hory Stoh, kam bylo následně umístěno hraniční trojmezí Československa, Polska a Rumunska (viz výše).

4.5 Shrnutí

Zatímco státní hranice s Polskem v oblasti Těšínska, Oravy a Spiše byla sporná, v ostatních úsecích takové spory nebyly. Tato státní hranice byla v nejzápadnějším úseku právně zakotvena v rámci Versailleské mírové smlouvy, přičemž v okamžiku přijetí této smlouvy nebylo zřejmé, zda půjde o státní hranici Československa s Německem nebo Polskem. Podle výsledku referenda v oblasti Horního Slezska, na jehož základě připadla podstatná část Horního Slezska Německu, bylo potom hraniční trojmezí posunuto více na východ.

Rovněž československé územní požadavky zejména v oblasti Hlubčicka a Ratibořska tak byly vzneseny sice primárně vůči Německu, ale v závislosti na osudu Horního Slezska mohly směřovat také proti Polsku.

Nakonec však byla Československu přiznána jen část území Ratibořska, tedy Hlučínsko, a to v době, kdy náleželo Německu. Možnost připojení Hlubčicka byla sice také zakotvena v rámci Versailleské mírové smlouvy, avšak pouze podmíněčně, a to sice tehdy, jestliže by toto území mělo být odloučeno od Německa. Vzhledem k tomu, že jmenovaná podmínka nebyla naplněna, nestalo se Hlubčicko součástí Československa.

Další úsek státní hranice pak procházel skrze území Těšínska, kde byl stanoven rozhodnutím konference velvyslanců ze dne 28. 7. 1920. Následně státní hranice respektovala historické hranice s výjimkou oblasti Oravy a Spiše, kde byl její průběh opět stanoven zmíněným rozhodnutím.

²⁹² Místo, které leží asi 1,5 km východně od vrcholu této hory.

²⁹³ Místo, které leží asi 1 km severně od vrcholu této hory.

²⁹⁴ Místo, které leží asi 0,5 km východně od obce Brzegi.

²⁹⁵ Místo, které leží na silnici mezi Czorstynem a Starou Vsí (dnes Spišská Stará Ves).

Východní hraniční trojmezí bylo také závislé na osudu sporného území, tentokrát se jednalo o Východní Halič. Vzhledem k tomu, že Východní Halič připadla Polsku, vzniklo hraniční trojmezí s Rumunskem. Přitom však nebylo vůbec vyloučeno, že by se mohlo jednat o hraniční trojmezí s Ukrajinou.

Právní zakotvení státní hranice na úrovni mezinárodního práva veřejného mělo být dáno v Hraniční smlouvě ze Sévres. Jednalo se o mezinárodní smlouvu, která měla zakotvit státní hranici mezi vítěznými státy světové války, čímž se výrazně lišila od jiných mezinárodních smluv, které byly ujednány na Pařížské mírové konferenci.

Její dikce přitom měla pouhou deklaratorní povahu, neboť státní hranice již byla z hlediska mezinárodního práva veřejného konstituována jinými akty. Přestože nedošlo k ratifikaci jmenované smlouvy, byla státní hranice zakotvena v mezinárodním právu veřejném. O této skutečnosti svědčí rovněž souhlas československé i polské vlády s pověřením pro rozhraničovací komisi ve věci provedení rozhraničovacích prací i na ostatních úsecích státních hranic, kde nebyl jejich průběh stanoven rozhodnutím konference velvyslanců ze dne 28. 7. 1920.

5 Delimitace a demarkace státní hranice

Delimitace a demarkace státní hranice probíhala nejprve v oblasti Těšínska, Oravy a Spiše.²⁹⁶ Úprava této problematiky vycházela z díkce článku II. rozhodnutí konference velvyslanců ze dne 28. 7. 1920 o Těšínsku, Oravě a Spiši.²⁹⁷ Podle něho bude do jednoho měsíce od řečeného rozhodnutí vytvořena zvláštní tzv. rozhraničovací komise,²⁹⁸ jejímž úkolem se stane vyznačení výše popsané hraniční čáry na místě samém. Dále upravuje rovněž složení komise, která má zahrnovat jednoho zástupce každé z čelných mocností spojených i sdružených, jakož i jednoho zástupce Československa a Polska.

Druhý odstavec pak stanoví, že rozhodnutí komise jsou činěna prostou většinou hlasů s rozhodujícím hlasem předsedy v případě rovnosti hlasů. Třetí odstavec komisi zplnomocňuje k podávání návrhů konferenci velvyslanců ve věci změn v sousedství hraniční čáry, jež se jí budou zdát oprávněnými vzhledem k soukromým nebo veřejným zájmům a vzhledem ke zvláštním okolnostem v místě.²⁹⁹ Konečně poslední odstavec stanoví, že výlohy komise bude hradit Československo a Polsko rovným dílem. O vztahu rozhraničovací komise ke konferenci velvyslanců je pojednáno výše v souvislosti s Pařížskou mírovou konferencí.

Komise byla ustavena dne 5. 8. 1920 ze zástupců čelných mocností spojených i sdružených (Francie, Velká Británie, Itálie, Japonsko³⁰⁰ a Spojené státy americké).³⁰¹ Československo reprezentoval Ing. Václav Roubík a Polsko bylo zastoupeno postupně dr. Bochénskim, dr. Rostkem³⁰², M. Bratkowskim a profesorem Walerym Goetelem.³⁰³ Předsedou komise byl jmenován francouzský zástupce, podplukovník Uffer.³⁰⁴

²⁹⁶ Již 16. 1. 1920 však byla jmenována rozhraničovací komise pro oblast Hlučínska, která zahrnovala zástupce Československa a Polska, v daném okamžiku se totiž předpokládalo, že půjde o státní hranici mezi Československem a Polskem. V roce 1923 pak byla jmenována nová rozhraničovací komise pro Hlučínsko, která již zahrnovala zástupce Německa.

²⁹⁷ Článek II. Vládní vyhlášky č. 20/1925 Sb. z. a n. o rozhodnutí konference velvyslanců ze dne 28. července 1920 o Těšínsku, Oravě a Spiši.

²⁹⁸ Český překlad mezinárodní smluv z Pařížské mírové konference užívá pojem rozhraničovací komise, který zahrnuje nejen komisi delimitační, ale také komisi demarkační.

²⁹⁹ Toto oprávnění bylo svou povahou unikátní, nepříslušelo žádné z ostatních rozhraničovacích komisí.

³⁰⁰ Japonsko od roku 1923 odvolalo svého zástupce z rozhraničovací komise.

³⁰¹ Rovněž Spojené státy americké od roku 1921 zastoupeny nebyly.

³⁰² Zajímavostí je, že dr. Rostek byl do rozhraničovací komise podle Vladimíra Radimského jmenován čistě z protekčních důvodů, protože mu musel být ustaven ještě pobočník, který ovládal francouzský jazyk a mohl tak vhodně působit na podplukovníka Uffera. Viz Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Politické zpravodajství zastupitelských úřadů, zastupitelský úřad Varšava 1919, č. 12/a, s. 14.

³⁰³ Viz níže v souvislosti s otázkou Javoriny.

³⁰⁴ KADLEC, Čeněk. *Hry o hranice*. Vyd. 1. B.m.: Čeněk M. Kadlec, 2001, s. 62. ISBN 8023885820.

Dne 3. 8. 1922 byla tato komise pověřena rozhodnutím konference velvyslanců se souhlasem dotčených států rovněž provedením delimitace a demarkace v oblasti československé hranice s Polskem upravené v rámci prvního článku Hraniční smlouvy ze Sévres. Následně byla dne 22. 5. 1924 rozhodnutím téhož orgánu se souhlasem dotčených států pověřena delimitací a demarkací státní hranice i ve zbývajícím úseku podle druhého článku téže hraniční smlouvy, který upravoval státní hranici s oblastí Východní Haliče, která připadla Polsku (viz výše).³⁰⁵

Činnost rozhraničovací komise byla upravena instrukcí konference velvyslanců 22. 7. 1920. Podrobnější instrukce pak vycházela z dopisu francouzského generále Henriho Le Ronda³⁰⁶ ze dne 5. 11. 1919. Zde jsou jmenovány tři základní oprávnění rozhraničovací komise, především oprávnění k určení čáry na místě samém podle mezinárodněprávního aktu, kterým byla hranice v tomto úseku stanovena. Dále rovněž oprávnění na základě návrhu některého z dotčených států, který komise přijme, provést změny dřívějších správních hranic a konečně na základě jednomyslného souhlasu všech členů může komise provést dílčí změny i v jiných úsecích, tzn. v oblasti dřívějších státních hranic.³⁰⁷

Lze říci, že tato činnost byla velmi obtížná. Vzhledem k tomu, že dřívější hranice mezi Rakouskem-Uherskem a Německem, zvláště pak mezi Uhrami a Rakouským Slezskem, jakož i mezi Uhrami a Haličí nebyly v krajině téměř vůbec vyznačeny. Proto komise rozdělila státní hranice do třiceti úseků, kde byla prováděna topografická měření podle instrukce pro měření polygonální z roku 1907, která byla vydána k provedení zákona č. 83/1883 Ř. z.

Velkou obtíž představovala též skutečnost, že zde v zásadě chyběla hraniční dokumentární díla z předchozích rozhraničovacích prací. Jen v malém rozsahu se podařilo některá taková díla dohledat pro západní úsek hranice.³⁰⁸

Demarkace státní hranice pak byla dokončena v říjnu 1926. Pro tyto účely byly užity hraniční mezníky, které byly na svislých stranách opatřeny státními znaky obou států a jejich iniciály. Významné hraniční mezníky pak byly opatřeny též letopočty 1919 podle data počátku Pařížské mírové konference, 1920 podle data rozhodnutí konference velvyslanců a letopočtem 1923, který

³⁰⁵ NETÍK, Josef. Hranice státní. In: HÁCHA, Emil, Antonín HOBZA, Jiří HOETZEL, Karel LAŠTOVKA a František WEYR. *Slovník veřejného práva československého*. První vydání. Brno: Polygrafia, 1929, s. 799.

³⁰⁶ Jednalo se o předsedu mezinárodní plebiscitní komise v Horním Slezsku.

³⁰⁷ KRČMÁŘ, Jan. *Javorina před Stálým dvorem mezinárodní spravedlnosti v Haagu a před radou Společnosti národů v Paříži*. První vydání. Praha: Orbis, 1924, s. 10.

³⁰⁸ KADLEC, Čeněk. *Hry o hranice*. Vyd. 1. B.m.: Čeněk M. Kadlec, 2001, s. 63. ISBN 8023885820.

odkazuje na datum 17. 12. 1923, kdy Rada Společnosti národů uložila rozhraničovací komisi provést rozhraničení v oblasti Javoriny podle posudku Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti.³⁰⁹

Přes všechny nesnáze však dne 12. 10. 1927 připravila rozhraničovací komise hraniční dokumentární dílo, které převzala konference velvyslanců. Základní principy hraničního dokumentárního díla přitom odpovídaly ostatním hraničním dokumentárním dílům (zejména při porovnání s hraničním dokumentárním dílem pro německou hranici). Byla tak vypracována podrobná mapa všech úseků státní hranice, dále pak rovněž mapa průběhu celé státní hranice a byla připravena i zpráva o průběhu delimitace a demarkace. K této zprávě připojil Václav Roubík námitku, že provedené rozhraničení přesahuje rámec rozhodnutí Rady Společnosti národů, jakož i konference velvyslanců. Komise pak byla rozpuštěna dne 16. 10. 1927.³¹⁰

V oblasti Těšínska probíhalo rozhraničení bez významnějších obtíží, až na některé drobné excesy, například polský zástupce v rozhraničovací komisi navrhol postoupení města Fryštát Polsku,³¹¹ nebo alespoň části areálu nádraží v Těšíně apod.³¹² Nicméně dne 5. 1. 1921 bylo v Paříži určeno, že státní hranice bude respektovat rozhodnutí konference velvyslanců ze dne 28. 7. 1920 a tyto návrhy jsou nepřípustné.³¹³ Ve dvou oblastech, tzn. oblasti Oravy a Spiše, však došlo v rámci rozhraničení k územním změnám a sporům, kterým je věnována zvláštní pozornost v následujících kapitolách.

5.1 Výměna území

V oblasti Oravy byla činnost rozhraničovací komise vcelku bezproblémová, došlo zde však k výměně drobných území. Obce Hladovka a Suchá Hora podle rozhodnutí konference velvyslanců ze dne 28. 7. 1920 připadly Polsku. Avšak podle téhož rozhodnutí došlo i k rozdělení obce Nižná Lipnica (dnes Lipnica Wielka) mezi Československo a Polsko.

Rozhraničovací komise proto dne 23. 4. 1921 navrhla konferenci velvyslanců, aby došlo k výměně československé části uvedené obce za obce Hladovka a Suchá hora, což tato konference

³⁰⁹ NETÍK, Josef. Hranice státní. In: HÁCHA, Emil, Antonín HOBZA, Jiří HOETZEL, Karel LAŠTOVKA a František WEYR. *Slovník veřejného práva československého*. První vydání. Brno: Polygrafia, 1929, s. 802.

³¹⁰ KADLEC, Čeněk. *Hry o hranice*. Vyd. 1. B.m.: Čeněk M. Kadlec, 2001, s. 62-64. ISBN 8023885820.

³¹¹ Připojení města Fryštát k Československu totiž údajně zařídil jmenovaný průmyslník Jan Larisch-Mönnich proto, aby nedošlo k rozdělení jeho majetku mezi dva státy.

³¹² JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009, s. 144-145. ISBN 978-80-86887-12-8.

³¹³ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1921, telegram ze dne 5. 1. 1921, č. 3244.

dne 25. 5. 1921 akceptovala. Jmenované rozhodnutí však bylo vykonáno až později v souvislosti s otázkou Javoriny.³¹⁴

V závěru činnosti rozhraničovací komise roku 1924 (po vyřešení otázky Javoriny) navrhl polský zástupce ještě určité dílčí úpravy průběhu státní hranice v okolí řeky Poprad a Dunajec, za které by Československo obdrželo územní kompenzaci v katastru obce Velké Polany. Nakonec bylo přistoupeno jen k nepatrným úpravám hranice v okolí řeky Poprad.³¹⁵

5.2 Problematika Javoriny

Naopak v oblasti Spiše byla delimitace státní hranice výrazně komplikována sporem o obec Javorina (dnes Tatranská Javorina). Obec Javorina nebyla doposud nikterak významná, proto je zajímavé, že právě ona se stala středobodem tohoto významného mezinárodního sporu, který značně zatížil vztahy mezi Československem a Polskem. V této souvislosti se někdy uvádí, že Polsko jen krátce předtím, než rozhraničovací komise přistoupila k rozhraničení v oblasti Spiše, neuspělo v referendu, které rozhodovalo o připojení dvou území k Polsku, nebo k Německu.³¹⁶

Proto polská politická reprezentace patrně potřebovala kompenzovat tento neúspěch jiným úspěchem v zahraniční politice. Přitom se přímo nabízí, že polský zástupce v rozhraničovací komisi mohl sám navrhnout obec Javorina jako vhodný územní zisk.³¹⁷ Javorina totiž byla jedinou obcí ve Vysokých Tatrách, která se nacházela na území, jež mělo být původně podrobeno referendu, nakonec o něm však rozhodla konference velvyslanců.³¹⁸

Podle hraniční linie stanovené rozhodnutím ze dne 28. 7. 1920 měla obec připadnout Československu. Když se však rozhraničovací komise dne 23. 4. 1921 jednomyslně usnesla na návrhu směřujícím k provedení výše zmíněné výměny území na Oravě, připojil polský zástupce rovněž prohlášení, že za tuto výměnu očekává rovněž zisk obce Javorina na Spiši.³¹⁹

Při rozhraničení v oblasti Spiše tak došlo ke sporu o připojení obce Javorina a souvisejícího území v okolí obce Jurgów sahajícího až 15 km do vnitrozemí Československa od původně určené

³¹⁴ SOVINSKÝ, Jaroslav. *Státní hranice Československa a České republiky*. Vyd. 1. Praha: Všehrad, 2005, s. 130. ISBN 8085305429.

³¹⁵ JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009, s. 193. ISBN 978-80-86887-12-8.

³¹⁶ Jednalo se o oblasti Varmie (dnes Warmia) a Mazur (Mazowsze Północne), které podle výsledku referenda připadly Německu jako součást Východního Pruska.

³¹⁷ Profesor Walery Goetel byl totiž rovněž významným členem Polského tatranského spolku (v polském originále *Polskiego towarzystwa tatrzańskiego*).

³¹⁸ JAKUBEC, Pavol. *Javorina v (česko)slovensko-polských vztazích mezivojnového období ako symbol*. Gothenburg, 2009, s. 30.. University of Gothenburg.

³¹⁹ KRČMAŘ, Jan. *Javorina před Stálým dvorem mezinárodní spravedlnosti v Haagu a před radou Společnosti národů v Paříži*. První vydání. Praha: Orbis, 1924, s. 11.

hranice, což požadoval polský zástupce. Přitom se sluší uvést, že zmíněné území bylo poměrně významné, neboť zahrnovalo značnou část východní strany Vysokých Tater, která by tak připadla Polsku. Vzhledem k tomu, že se v rámci rozhraničovací komise nepodařilo dosáhnout shody, předložil tuto věc její předseda dne 5. 7. 1921 konferenci velvyslanců k rozhodnutí.³²⁰

Zástupci čelných mocností spojených i sdružených připojili rovněž svá stanoviska, podle nichž by bylo přidělení Javoriny Polsku sice ospravedlněno důvody hospodářskými, avšak převažující vojenské a politické důvody svědčí ve prospěch Československa. Dále jsou toho názoru, že změny průběhu státní hranice v tomto rozsahu přesahují rámec jejich oprávnění.³²¹

5.2.1 Bilaterální jednání

Ještě před vydáním tohoto rozhodnutí se ministr Beneš a polský ministr zahraničních věcí Konstantyn Skirmunt dne 6. 11. 1921 dohodli na tom, že věc vyřeší bilaterálním jednáním. Přitom Československo uvádí, že nikdy nepřislíbilo, že Javorinu Polsku postoupí, což ostatně ani samo Polsko netvrdí. K tomu se přiklání i níže uvedený posudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti, když konstatuje, že zmínění otázky Javoriny v prohlášení Československa k politické dohodě obou států nemůže být považováno za vyjádření souhlasu s tím, že hranice v oblasti Spiše nebyla definitivně upravena.³²²

Pařížská konference velvyslanců stanovila za tím účelem lhůtu pro smírné řešení věci nejpozději do 15. 1. 1922, přičemž tato lhůta byla dále opakovaně prodloužena až do 6. 8. 1922. Československá strana v tom spatřovala skutečnost, že konference velvyslanců odmítá jakékoli další úpravy hranice v této oblasti na základě rozhodnutí rozhraničovací komise. Avšak jmenovaný posudek zastává opačný názor, podle něhož především slovo vytyčování, které bylo užito konferencí velvyslanců nemá ve skutečnosti vždy onen úzký technický význam, který mu zamýšlí dát Československo.³²³

³²⁰ KADLEC, Čeněk. *Hry o hranice*. Vyd. 1. B.m.: Čeněk M. Kadlec, 2001, s. 72. ISBN 8023885820.

³²¹ KRČMÁŘ, Jan. *Javorina před Stálým dvorem mezinárodní spravedlnosti v Haagu a před radou Společnosti národů v Paříži*. První vydání. Praha: Orbis, 1924, s. 13.

³²² V anglickém originále: The fact that the annex to the political agreement mentions the question of Jaworzina cannot be considered as a recognition on the part of the Czechoslovak Government of the fact that the frontier in the region of Spisz was not settled. Viz Publications of The Permanent Court of International Justice, Collection of Advisory Opinions, Series B, No. 8, December 6th, 1923, Question of Jaworzina, s. 55.

³²³ V anglickém originále: First of all, the word abornement (marking out) used by the Conference of Ambassadors has not always, in fact, nor necessarily, the narrow technical meaning which the Czechoslovak Government desires to give it. Viz Publications of The Permanent Court of International Justice, Collection of Advisory Opinions, Series B, No. 8, December 6th, 1923, Question of Jaworzina, s. 47.

Jak uvádím výše, pro Polsko byla věc Javoriny do značné míry záležitostí prestiže, proto se roku 1922 Polsko rozhodlo spojit otázku ratifikace dříve podepsané politické smlouvy³²⁴ s tím, že Československo v záležitosti Javoriny ustoupí.³²⁵ Poté probíhala jednání o nejrůznějších návrzích řešení spojených s územními výměnami.

Možnost podobné výměny patrně z pohledu československé diplomacie nebyla zcela vyloučena. Dne 12. 4. 1921 byl totiž podle Pavola Jakubce vydán přípis ministerstva zahraničních věcí, kterým vyslovuje s takovou výměnou souhlas za podmínky, že souhlas připojí i ministerstvo pro správu Slovenska. Tento návrh údajně sdělil polské straně Václav Roubík.³²⁶ V témže roce pak i polská strana zvažovala zmírnění svých požadavků, podle vyjádření československého diplomatického zástupce ve Varšavě Prokopa Maxy by se totiž spokojila pouze s výstavbou polských lázní a horského hotelu v Javorině.³²⁷

Polský diplomatický zástupce v Praze Erazim Piltz a ministr Beneš později též ujednali, že věc Javoriny nebudou dále řešit. Naopak se budou řídit rozhodnutím konference velvyslanců ze dne 28. 7. 1920, což měl Štefan Osuský následně sdělit předsedovi této konference. Přitom bylo zvláště zdůrazněno, že celou věc je se zřetelem na veřejné mínění nutno držet v nejvyšší důvěrnosti.³²⁸ Erazim Piltz však v této věci patrně jednal bez potřebné autorizace ministerstva zahraničních věcí ve Varšavě, neboť následně dostal pokyn, aby předal Československu protestní nótu kvůli porušení klauzule neratifikované politické smlouvy o bilaterální řešení otázky Javoriny a dostavil se do Varšavy k podání vysvětlení.³²⁹

5.2.2 Plánovaná výměna území

K dohodě mezi oběma stranami však nedošlo, pročež rozhraničovací komise dne 25. 6. 1922 pěti hlasy ze šesti rozhodla o nové hraniční čáře, která přiděluje Javorinu Polsku výměnou za obec Kacvín (dnes Kacwin) a Nedec (dnes Niedzica). Československu by dále byly přiděleny též

³²⁴ Jednalo se o politickou smlouvu, která byla podepsána ministry zahraničních věcí dne 6. 11. 1921 v Praze, obsahovala vzájemný závazek umožnit ve prospěch druhé strany převoz vojenského materiálu přes vlastní území v případě válečného konfliktu, dále řešení obecných sporů cestou arbitráže, řešení specifického sporu ve věci Javoriny přímým jednáním obou vlád a tajnou část dotýkající se Východní Haliče (viz výše). Dále byla dne 20. 11. 1921 podepsána též obchodní smlouva, která také nebyla ratifikována.

³²⁵ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Politické zpravodajství zastupitelských úřadů, zastupitelský úřad Varšava 1922, č. 132.

³²⁶ JAKUBEC, Pavol. *Javorina v (česko)slovensko-polských vztazích mezivojnového období ako symbol*. Gothenburg, 2009, s. 34.. University of Gothenburg.

³²⁷ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1921, telegram ze dne 7. 10. 1921, č. 4974.

³²⁸ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1922, telegram ze dne 30. 7. 1922, č. 831.

³²⁹ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Politické zpravodajství zastupitelských úřadů, zastupitelský úřad Varšava 1922, č. 537.

strategicky významné hřebeny Vysokých Tater. Následujícího dne předložil předseda rozhraničovací komise tento návrh konferenci velvyslanců.³³⁰

Zástupce Československa Václav Roubík proti takovému rozhodnutí důrazně protestoval, neboť pokládal průběh hranice stanovené dne 28. 7. 1920 za konečný. K tomuto protestu se připojilo rovněž ministerstvo zahraničních věcí v Praze. Doslova se v telegramu adresovaném diplomatické misi v Ženevě a Paříži uvádí: „*Řešení toto naprosto nepřijatelné pro nás zásadně odporuje rozhodnutí konference velvyslanců.*“³³¹

Dne 13. 11. 1922 pak Československo obdrželo reakci konference velvyslanců na zmíněný protest, jež praví, že rozhodnutí ze dne 28. 7. 1920 určilo hranici v oblasti Spiše jen v některých úsecích. V ostatních úsecích byla pak hranice určena Hraniční smlouvou ze Sévres, která však nebyla ratifikována, proto je nutno v tomto úseku určit státní hranici novým rozhodnutím konference velvyslanců. K takovému názoru se však nepřiklání jmenovaný posudek, podle něhož stanovisko vyjádřené v reakci konference velvyslanců nemůže převážit zcela jednoznačnou dikci rozhodnutí ze dne 28. 7. 1920.³³²

Československá politická reprezentace se v této době již do značné míry shodovala s vládním stanoviskem, že podobná výměna je zcela nepřijatelná. Stranický tisk Československé národní demokracie tak dne 28. 9. 1922 uvádí mj. následující: „*Nechceme cizího, ale nedáme svého a protestujeme tedy a budeme v celém národě hromadně protestovati proti pokusům delimitační komise vyrvati nám tento nejkrásnější kraj naší vlasti způsobem, který nemůžeme uznati právním a zdůvodněným.*“³³³ Je třeba podotknout, že i v rámci československé politiky se objevoval názor, podle něhož bylo takové rozhodnutí o výměně Javoriny za dvě polské obce v zájmu Československa. Tato stanoviska zastávala zejména Slovenská ľudová strana pod vedením Andreje Hlinky.³³⁴

Po vydání reakce konference velvyslanců se spekulovalo, že ve věci rozhodne konference velvyslanců podle návrhu rozhraničovací komise ze dne 25. 9. 1922. S čímž by podle zprávy

³³⁰ KRČMÁŘ, Jan. *Javorina před Stálým dvorem mezinárodní spravedlnosti v Haagu a před radou Společnosti národů v Paříži*. První vydání. Praha: Orbis, 1924, s. 15.

³³¹ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1922, telegram ze dne 27. 9. 1922, č. 1238 a 1239.

³³² V anglickém originále: [...] such opinion cannot outweigh the perfectly clear language of the decision of July 28th, 1920. Viz Publications of The Permanent Court of International Justice, Collection of Advisory Opinions, Series B, No. 8, December 6th, 1923, Question of Jaworzina, s. 36.

³³³ ŠPAČEK, Jaromír. Chtějí nám vzít Javorinu násilím. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1922, roč. 62, č. 266, s. 1.

³³⁴ JAKUBEC, Pavol. *Javorina v (česko)slovensko-polských vztáchoch medzivojnového obdobia ako symbol*. Gothenburg, 2009, s. 32-33.. University of Gothenburg.

Prokopa Maxy Polsko vyslovalo souhlas,³³⁵ avšak pro Československo bylo takové rozhodnutí politicky nepřijatelné, přestože by to mohlo vést k výraznému nárůstu obchodní výměny mezi oběma státy.

Ministr Beneš jednoznačně formuloval československé stanovisko v telegramu pro Štefana Osuského v souvislosti s připravovanou cestou do Varšavy. Zde především uvádí, že vzhledem tomu, že Československo považuje rozhodnutí ze dne 28. 7. 1920 za konečné, není přípustné, aby bylo v téže věci vydáno nové rozhodnutí konference velvyslanců. Připouští však, aby konference velvyslanců své dřívější rozhodnutí potvrdila. Jestliže by se však konference velvyslanců od původního rozhodnutí odchýlila, požadovalo by Československo stanovisko Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti.³³⁶ V dalším telegramu pro Prokopa Maxu pak uvádí, že případné řešení sporu před Stálým dvorem mezinárodní spravedlnosti „*by vůbec znemožnilo jakoukoli dohodu s Poláky*“. Přitom sám považuje Javorinu za *otázku osobní cti*.³³⁷

V souvislosti s kandidaturou polského zástupce Konstantyna Skirmunta do Rady Společnosti národů přislíbilo Polsko, že se vzdá všech svých nároků na Javorinu, jestliže Československo podpoří polského kandidáta.³³⁸ Sám ministr Beneš byl přitom společným kandidátem všech zemí Malé dohody, a proto by bylo velmi obtížně vyjít takovému návrhu vstříc.³³⁹ Ministr Beneš byl pak též vskutku zvolen 30 hlasy oproti 17 hlasům pro polského kandidáta.

5.2.3 Posudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti

Vzhledem k tomu, že spor stále neměl řešení, požádala v této věci konference velvyslanců po vcelku dlouhé nečinnosti, která byla přičítána vlivu Edvarda Beneše,³⁴⁰ Radu Společnosti národů se souhlasem obou dotčených států, aby jim v této věci navrhla řešení postupem podle článku 11 odst. 2 Úmluvy o Společnosti národů.³⁴¹ Přitom bylo konstatováno, že obě vlády by uvítaly, pokud by se v dané věci Rada Společnosti národů obrátila na Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti v Haagu s žádostí o posudek.

³³⁵ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Politické zpravodajství zastupitelských úřadů, zastupitelský úřad Varšava 1922, č. 757.

³³⁶ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1923, telegram ze dne 22. 2. 1923, č. 296.

³³⁷ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1923, telegram ze dne 25. 2. 1923, č. 310.

³³⁸ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1923, telegram ze dne 11. 6. 1923, č. 743.

³³⁹ Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1923, telegram ze dne 23. 6. 1923, č. 799 a 800.

³⁴⁰ JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009, s. 186. ISBN 978-80-86887-12-8.

³⁴¹ Článek 11 části I. Mírové smlouvy mezi Mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem ze dne 28. 6. 1919. In: Sbírká zákonů a nařízení pod č. 217/1921.

Konečná otázka pro tento soudní orgán byla formulována dne 27. 9. 1923 s následujícím zněním. Zda otázka delimitace hranice mezi Polskem a Československem zůstala dosud otevřena a jakou měrou, či musí být považována za vyřízenou konečným rozhodnutím (s výjimkou dílčích změn v souvislosti s osazováním mezníků na místě samém)?³⁴² Je tedy zřejmé, že příslušná otázka nebyla zaměřena výhradně na problematiku sporné obce Javorina, nýbrž se dotýkala celé státní hranice s Polskem, což mohlo mít velmi závažné důsledky i v jiných oblastech státní hranice.

Československou delegaci u Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti vedl Jan Krčmář a polskou delegaci vedl Krzysztof Mrozowski. Přitom přinejmenším z československé strany byla patrná snaha nedělat z věci velkou aféru, proto nebyl v československé delegaci zastoupen žádný vrcholný politik.³⁴³

12. 9. 1923 předložila polská delegace svou argumentaci, jež se opírala o reakci konference velvyslanců ze dne 13. 11. 1922, kterou považuje za autentickou interpretaci rozhodnutí ze dne 28. 7. 1920. Dále zde bylo uvedeno, že československý delegát v rozhraničovací komisi v souvislosti s přijetím rozhraničení v oblasti Těšínska a Oravy dne 23. 4. 1921 zavázal svou vládu uznat územní ústupky ve prospěch Polska v oblasti Javoriny.³⁴⁴

Československá teze byla vypracována Janem Krčmářem, její rozbor by zasluhoval detailnější pojednání. Jen ve stručnosti lze říci, že Krčmář rozporoval myšlenku o tom, že rozhodnutí ze dne 28. 7. 1920 určilo hranice na Spiši jen v některých úsecích za použití různých výkladových metod, mj. historického výkladu, když připomíná, že rozhodnutí ze dne 28. 7. 1920 podepsali totožní zástupci čelných mocností spojených i sdružených jako Hraniční smlouvu ze Sevrés, pročež zjevně neměli pochybnost o jednoznačném určení průběhu státní hranice na Spiši. Dále rozporuje také autenticitu výkladu jmenovaného rozhodnutí konferencí velvyslanců, když připomíná, že jen ten, kdo má oprávnění právní normu zrušit, může ji též vykládat. Přitom konference velvyslanců by podle něj nebyla oprávněna dotčené rozhodnutí zrušit. Dále se rovněž velmi obsírně zabývá otázkou modifikace průběhu státní hranice rozhraničovací komisí, především připomíná, že modifikace hraniční čáry neznamená stanovení nové hraniční čáry. Polskem tvrzenou provázaností

³⁴² V anglickém originále: Is the question of the delimitation of the frontier between Poland and Czechoslovakia still open, and, if so, to what extent; or should it be considered as already settled by a definitive decision (subject to the customary procedure of marking boundaries locally, with any modifications of detail which that procedure may entail)? Viz Publications of The Permanent Court of International Justice, Collection of Advisory Opinions, Series B, No. 8, December 6th, 1923, Question of Jaworzina, s. 10.

³⁴³ KRČMÁŘ, Jan, Luboš VELEK, ed. a Jana ČECHUROVÁ, ed., Jan KUKLÍK, ed. *Paměti*. Vydání první. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v.v.i. a Nová tiskárna Pelhřimov, 2007-2017, s. 102. ISBN 978-80-86559-83-4.

³⁴⁴ KRČMÁŘ, Jan. *Javorina před Stálým dvorem mezinárodní spravedlnosti v Haagu a před radou Společnosti národů v Paříži*. První vydání. Praha: Orbis, 1924, s. 20.

mezi rozhraněním v oblasti Spiše a dřívějším rozhodnutím o Těšínsku a Oravě se Krčmář vůbec nezaobíral, neboť ji pokládá za „prostou jakékoli váhy.“³⁴⁵

Posudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti byl vydán dne 6. 12. 1923 s tím, že v zásadě vychází vstříc československým požadavkům. Přiklání se tedy k názoru, že průběh státní hranice byl rozhodnutím ze dne 28. 7. 1920 určen s konečnou platností.³⁴⁶ Soud přitom vychází z dikce preambule zmíněného rozhodnutí,³⁴⁷ dále také z logické argumentace a *minori ad maius*, neboť je-li rozhodnuto o méně významných otázkách, například problematice finančních závazků,³⁴⁸ musí být nepochybně rozhodnuto o klíčové otázce státního území, ke kterému se dotčené závazky vztahují.

Toto stanovisko ale zároveň nevylučuje změny státní hranice v detailních aspektech, které jinak respektují dikci uvedeného rozhodnutí,³⁴⁹ přičemž uvedené drobné změny státní hranice se podle názoru soudu nemohly dotýkat oblastí, kde státní hranice prochází po linii historické hranice mezi Uhrami a Haličí. Právo činit takové změny podle názoru soudu stále trvá.

V této souvislosti je zajímavé uvést, že obec Javorina je vzdálena více než sedm kilometrů od linie stanovené rozhodnutím konference velvyslanců ze dne 28. 7. 1920. Přitom dotčená dřívější hranice mezi Uhrami a Haličí nedaleko Javoriny v oblasti jezera Morskie Oko se již dříve stala předmětem sporu, o němž bylo arbitrážně rozhodnuto dne 13. 9. 1902. V literatuře se tak lze setkat i s názorem, podle něhož spor o Javorinu představuje pokračování dřívějšího sporu o Morskie Oko.³⁵⁰

Z hlediska hodnocení posudku Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti se někdy objevuje argument, že tento posudek je vnitřně rozporný, neboť na jednu stranu hovoří o konečném stanovení státní hranice rozhodnutím konference velvyslanců, na druhou stranu však připouští její změny, byť v dílčích aspektech. Rovněž skutečnost, že posudek sice vyvrací souvislost mezi

³⁴⁵ KRČMÁŘ, Jan. *Javorina před Stálým dvorem mezinárodní spravedlnosti v Haagu a před radou Společnosti národů v Paříži*. První vydání. Praha: Orbis, 1924, s. 27-29.

³⁴⁶ V anglickém originále: The court is of opinion that the question of the delimitation of the frontier between Poland and Czechoslovakia has been settled by the decision of the Conference of Ambassadors of July 28th 1920, which is definitive. Viz Publications of The Permanent Court of International Justice, Collection of Advisory Opinions, Series B, No. 8, December 6th, 1923, Question of Jaworzina, s. 57.

³⁴⁷ Spojené státy americké, říše Britská, Francie, Itálie a Japonsko, čelné mocnosti spojené a sdružené, [...] uváživše, že je v zájmu všeobecného míru nezbytně nutno uspořádati osud těchto území [...]

³⁴⁸ Například pátý článek citovaného rozhodnutí upravuje problematiku převzetí finančních břemen Rakouska-Uherska.

³⁴⁹ V anglickém originále: [...] portion of the frontier in the region of Spisz topographically described therein remains subject [...] to the modifications. Viz Publications of The Permanent Court of International Justice, Collection of Advisory Opinions, Series B, No. 8, December 6th, 1923, Question of Jaworzina, s. 57.

³⁵⁰ JAKUBEC, Pavol. *Javorina v (česko)slovensko-polských vztáchoch medzivojnového obdobia ako symbol*. Gothenburg, 2009, s. 36.. University of Gothenburg.

rozhraničením v oblasti Těšínska a Oravy s rozhraničením v oblasti Spiše, ale zároveň hovoří o morální hodnotě polského ústupku v těchto oblastech pro rozhraničení v jiných oblastech, je problematická. Jan Krčmář uvádí, že argumentace posudku v těchto bodech není dostatečně přesvědčivá.³⁵¹

5.2.4 Rozhraničení v oblasti Javoriny

V návaznosti na stanovisko Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti rozhodla 17. 12. 1923 Rada Společnosti národů o tom, že se obrací na konferenci velvyslanců, aby pověřila rozhraničovací komisi stanovením detailního průběhu státní hranice ve smyslu výše pojednaného doporučujícího stanoviska. Nebylo přitom akceptováno polské stanovisko, podle něhož výměna území náleží do působnosti rozhraničovací komise a jedná se tedy o přípustné modifikace podle posudku Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti. O tom informuje ministr Beneš svým telegramem, kde spokojeně uvádí: „*Dnešní rozhodnutí Rady Společnosti Národů jest úplně v náš prospěch přes velmi silnou protiakci Poláků.*“³⁵² Přitom sám ministr Beneš se na rozhodnutí podílel jako člen Rady Společnosti národů.

Rozhraničovací komise byla konferencí velvyslanců pověřena dne 12. 1. 1924, následně československý i polský zástupce vznesli své návrhy. Polský návrh opět nerespektoval dikci haagského posudku, přičemž odchylka od příslušné linie stanovené dne 28. 7. 1920 byla odůvodněna údajným hospodářským zájmem několika spišských obcí, které byly přiděleny Polsku na využití pastvin v katastru obce Javorina.³⁵³

Na zasedání rozhraničovací komise dne 10. 2. 1924 byla zřejmá snaha zástupců čelných mocností spojených i sdružených přidělit některé pozemky v katastru obce Javorina a též v katastru obce Jurgów a Lapsanka k Polsku. Přičemž po protestu Václava Roubíka byla provedena dílčí korekce.³⁵⁴ Obdobně i Jan Krčmář praví, že rozhraničovací komise byla rozhodnutím Rady Společnosti národů velmi rozezlena a zejména britský zástupce byl podle jeho názoru velmi nevlídný.³⁵⁵

³⁵¹ KRČMÁŘ, Jan. *Javorina před Stálým dvorem mezinárodní spravedlnosti v Haagu a před radou Společnosti národů v Paříži*. První vydání. Praha: Orbis, 1924, s. 38.

³⁵² Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1923, telegram ze dne 17. 12. 1923, č. 1482 a 1483.

³⁵³ KRČMÁŘ, Jan. *Javorina před Stálým dvorem mezinárodní spravedlnosti v Haagu a před radou Společnosti národů v Paříži*. První vydání. Praha: Orbis, 1924, s. 50.

³⁵⁴ KADLEC, Čeněk. *Hry o hranice*. Vyd. 1. B.m.: Čeněk M. Kadlec, 2001, s. 72. ISBN 8023885820.

³⁵⁵ KRČMÁŘ, Jan, Luboš VELEK, ed. a Jana ČECHUROVÁ, ed., Jan KUKLÍK, ed. *Paměti*. Vydání první. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v.v.i. a Nová tiskárna Pelhřimov, 2007-2017, s. 106. ISBN 978-80-86559-83-4.

Rozhraničovací komise přesto následně svým rozhodnutím ze dne 11. 2. 1924 vytyčila průběh státní hranice, přičemž její rozhodnutí bylo schváleno konferencí velvyslanců dne 28. 2. 1924 a rovněž dne 27. 3. 1924 aprobováno Radou Společnosti národů. Nebylo vyhověno polskému návrhu na slyšení předsedy rozhraničovací komise, rovněž nebyl akceptován ani československý protest, podle něhož se stanovená státní hranice odchyluje od rozhodnutí ze dne 17. 12. 1923.

5.3 Vnitrostátní úprava rozhraničení

Na úrovni vnitrostátního práva se činnosti rozhraničovací komise dotýkal zákon č. 245/1921 Sb. z. a n. o státních hranicích.³⁵⁶ Jeho struktura zahrnuje šest článků, přičemž druhý z uvedených článků se dále dělí do dvanácti paragrafů.

První článek upravuje problematiku výkonu veřejné správy při provádění rozhraničovacích ustanovení mezinárodních smluv. Přitom stanoví, že výkon veřejné správy v této oblasti náleží ministerstvu veřejných prací, které má postupovat v dohodě s ostatními zúčastněnými ministerstvy. Ukončení doby provádění rozhraničovacích prací pak stanoví vláda nařízením, toto datum bylo stanoveno na den 1. 1. 1938 podle vládního nařízení č. 237/1937 Sb. z. a n., jímž se stanoví ukončení doby provádění rozhraničovacích ustanovení mezinárodních smluv.³⁵⁷

Druhý článek v §1 zakotvuje povinnost vlastníků pozemků strpět bez náhrady výstavbu hraničních mezníků a jiných značkových opatření na těchto pozemcích a též umožnit užití pozemků za účelem výstavby těchto mezníků. Ve druhém odstavci je pak stanovena další povinnost vlastníků pozemků, a to sice strpět bez náhrady obchůzky státní hranice úředními osobami a umožnit přístup na státní hranici a jakékoliv jiné použití pozemků za účelem provádění nutných osazovacích prací a oprav na hraničních meznících.

Podle §2 jsou vlastníci hraničních pozemků dále povinni na vyzvání československého komisaře rozhraničovací komise nebo politického úřadu bezplatně předat do vlastnictví státu soukromé mezníky nacházející se na státní hranici. Přitom však takové mezníky nesmějí být ani později přesazeny jinam bez svolení vlastníka pozemku.

Další paragrafy zakotvují povinnost vlastníka nebo pachtýře lesního pozemku zpravidla bez nároku na náhradu vymýtit pruh lesa v šířce jeden metr od hranic v určené lhůtě a udržovat jej trvale vymýcený. Jakož i povinnost vlastníků pozemků ponechat pruh v šíři jednoho metru podél

³⁵⁶ Zákon č. 245/1921 Sb. z. a n., o státních hranicích. Tento právní předpis pozbyl účinnosti až dne 1. 1. 2002 v souvislosti s přijetím nového zákona č. 312/2001 Sb. o státních hranicích.

³⁵⁷ Vládní nařízení č. 237/1937 Sb. z. a n., jímž se stanoví ukončení doby provádění rozhraničovacích ustanovení mezinárodních smluv.

státních hranic nezastavěný s výjimkou budov a zařízení v době vydání tohoto zákona již existujících (specifická úprava je dána v oblasti železnic).

Obdobné povinnosti jako v §1 pak zakotvuje §5 i pro vlastníky břehů hraničních vodních toků. Tito vlastníci, jakož i uživatelé vod a vlastníci práv k nim, jsou dále podle §6 s výjimkou případů hrozícího nebezpečí zdržet se všeho, čím by povaha, poloha, tvar nebo směr břehů a řečiště vod mohly být změněny. Konečně §7 stanoví těmto osobám též povinnost zpravidla bez nároků na náhradu vymýtiti potřebný pruh porostu v rozsahu až do šíře dvou metrů. V neposlední řadě zavádí §8 povinnost schválení změn břehů hraničních vodních toků a nových vodních děl na takových tocích po dobu provádění rozhraničovacích prací ministerstvem veřejných prací.

§9 dále zakotvuje povinnost vlastníků pozemků neprodleně oznamovat starostovi obce každé poškození nebo zničení hraničních mezníků. §10 stanovuje specifickou úpravu pro železnice, které se dotýkají státní hranice nebo jí prochází s tím, že se v této oblasti vedle ustanovení tohoto zákona přihlédne také ke stavebním a policejním předpisům platným pro železnice.

Nesplnění povinností podle tohoto zákona se dle §11 trestá peněžitou pokutou od 100 Kč do 10 000 Kč nebo vězením do tří měsíců. Při nedobytnosti pokuty nastupuje místo ní vězení. Jestliže by došlo k porušení tohoto zákona v důsledku protiprávního jednání, může státní správa sama podle §12 dát vykonat příslušná opatření a vzniklé náklady vymáhat exekučně. Právní úpravu odpovědnosti v této oblasti dále upravuje zákon č. 254/1921 Sb. z. a n. o ochraně hraničních mezníků a trigonometrických značek.³⁵⁸ Za zmínku stojí ještě článek pátý, který umožňuje nařízením vlády stanovit případy, kdy se má výjimečně podle §3 a §7 poskytnout náhrada. Takové nařízení vlády však nebylo vydáno.

5.4 Úprava právních vztahů v souvislosti s rozhraničením

Již dne 5. 9. 1924 schválila konference velvyslanců protokol podepsaný československým a polským zástupcem v rozhraničovací komisi v Krakově dne 6. 5. 1924 o hospodářských a komunikačních úlevách v pohraničním pásmu československo-polském na Spiši, který byl publikován jako vládní vyhláška č. 274/1925 Sb. z. a n.³⁵⁹ Tento protokol obsahuje úpravu řady otázek souvisejících s rozdělením Spiše mezi Československo a Polsko, zejména v oblasti hospodářské, dopravní, ale také v oblasti turistiky a lázeňské rekreace.

³⁵⁸ Zákon č. 254/1921 Sb. z. a n. o ochraně hraničních mezníků a trigonometrických značek. Tento právní předpis doposud nepozbyl účinnosti.

³⁵⁹ Vládní vyhláška č. 274/1925 Sb. z. a n. o rozhodnutí konference velvyslanců ze dne 5. 9. 1924 o hospodářských a komunikačních úlevách v pohraničním pásmu československo-polském na Spiši.

Roku 1925 byla ve Varšavě uzavřena řada tzv. konciliačních smluv, jejichž účelem bylo upravit právní a hospodářské otázky, které vznikly v souvislosti se stanovením československo-polské státní hranice. Předlohou pro tyto smlouvy se stala osnova vyplývající z rezoluce Valného shromáždění Společnosti národů ze dne 22. 9. 1922. Jan Krčmář hodnotí vyjednávací proces i samotný pobyt ve Varšavě jako „*opravdovou manifestaci československo-polského přátelství.*“ Přitom poukazuje rovněž na významný příspěvek československého diplomatického zástupce ve Varšavě dr. Fliedera a jeho polského kolegy v Praze hraběte Lasockého ke zdaru těchto jednání.³⁶⁰

Jednalo se zejména o smlouvu o otázkách právních a finančních.³⁶¹ Tato obsáhlá smlouva upravovala především problematiku státního občanství pro osoby na územích Těšínska, Oravy a Spiše, které byly podrobeny rozhodnutí konference velvyslanců ze dne 28. 7. 1920. V některých případech se občanství nabývalo ipso iure (zejména podle domovského práva k roku 1914 nebo bydliště k roku 1908), v jiných případech potom se souhlasem vlády (zejména pro osoby, které nesplnily podmínku mít v dané obci domovské právo nebo bydliště po stanovenou dobu s určitými výjimkami). Konečně zde byla upravena i problematika opčních prohlášení.

Dále je zde zakotveno též udělení milosti pro trestné činy spáchané v souvislosti s politickou agitací v otázce příslušnosti sporných území. Ta se vztahovala také na obdobné přestupky a přestupky proti předpisům o sčítání lidu. Přitom smluvní strany prohlašují, že podmínky udělení milosti budou posuzovat blahovolně a bez úzkoprsosti.

Vedle toho smlouva obsáhle upravuje také problematiku ochrany menšin, spisovou rozlukou a řadu majetkoprávních a finančních otázek. Konečně ve sporných případech má rozhodovat smíšená komise a rozhodčí soud. Dále se jednalo o smlouvu o zamezení dvojímu zdanění v oblasti přímých daní,³⁶² jakož i arbitrážní smlouvu,³⁶³ které už však svým zaměřením přesahují rámec tohoto pojednání.

Dne 30. 5. 1925 byla sjednána v Praze Úmluva o usnadnění pohraničního styku, která umožňovala obyvatelstvu v pohraničním pásmu překračovat státní hranici a pobývat v pohraničním pásmu druhého státu. Takové pohraniční pásmo bylo zásadně stanoveno v rozsahu nejvýše 15 km od státní hranice. Také upravovala některé věcné úlevy, zejména v oblasti celního

³⁶⁰ KRČMÁŘ, Jan, Luboš VELEK, ed. a Jana ČECHUROVÁ, ed., Jan KUKLÍK, ed. *Paměti*. Vydání první. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v.v.i. a Nová tiskárna Pelhřimov, 2007-2017, s. 71. ISBN 978-80-86559-83-4.

³⁶¹ Smlouva mezi republikou Československou a republikou Polskou o otázkách právních a finančních ze dne 23. 4. 1925. In: Sbírká zákonů a nařízení pod č. 56/1926.

³⁶² Smlouva mezi republikou Československou a republikou Polskou o zamezení dvojího zdanění v oboru přímých daní státních ze dne 23. 4. 1925. In: Sbírká zákonů a nařízení pod č. 255/1925.

³⁶³ Smlouva o smírčím a rozhodčím řízení mezi Československem a Polskem ze dne 23. 4. 1925. In: Sbírká zákonů a nařízení pod č. 175/1926.

režimu. Tato úmluva byla nejprve uvedena v prozatímní vnitrostátní působnost³⁶⁴ vládní vyhláškou č. 238/1925 Sb. z. a n.,³⁶⁵ následně byla ratifikována prezidentem republiky, přičemž definitivně nabyla vnitrostátní působnosti dne 6. 5. 1926.³⁶⁶

Dále byla 18. 2. 1928 v Katovicích podepsána Úmluva o úpravě řeky Olše a potoka Petrůvky, která byla publikována pod č. 28/1930 Sb. z. a n.³⁶⁷ Jejím obsahem je zejména problematika úpravy průběhu dotčených vodních toků a související otázky, například rozdělení nákladů a údržby provedených staveb.

Konečně byla téhož dne a ve stejném místě podepsána rovněž Úmluva o rybolovu a ochraně ryb v hraničních vodách a ve vodách jejich povodí, která byla publikována pod č. 109/1931 Sb. z. a n.³⁶⁸ Jejím obsahem je zejména zákaz jistých technik rybolovu v dotčených vodách, dále rovněž zakotvení jednotné doby šetření apod.

Komplexní úprava v oblasti právních vztahů souvisejících se státní hranicí měla být obsažena v hraničním statutu. Příprava takového hraničního statutu náležela podle instrukce konference velvyslanců ze dne 22. 7. 1920 pro rozhraničovací komise do rámce úkolů této komise. Později však konference velvyslanců změnila své dřívější rozhodnutí tak, že hraniční statut nemusí být připraven, jestliže dotčené státy příslušné právní vztahy upraví na základě bilaterální dohody.³⁶⁹

Československo a Polsko se tak rozhodlo jmenované právní vztahy upravit hraničním statutem, který byl podepsán zástupci Československa i Polska dne 24. 10. 1931 v polském městě Gdynia jako Smlouva o úpravě otázek vyplývajících ze stanovení hranice mezi republikou Československou a republikou Polskou. Nicméně nikdy nedošlo k její ratifikaci, protože nenabyla mezinárodněprávní působnosti a nebyla rovněž publikována ve Sbírce zákonů a nařízení. Toto pojednání proto vychází z příslušného senátního tisku.³⁷⁰

Obsah smlouvy byl obdobný dalším hraničním statutům, které Československo ujednalo. Zaobíral se problematikou hraničního dokumentárního díla, veřejnými cestami na hranici,

³⁶⁴ Zákon č. 305/1924 Sb. z. a n. o prozatímní úpravě obchodních styků s cizinou totiž umožňoval vládě se souhlasem prezidenta republiky uvádět prozatímně ve vnitrostátní působnost obchodní smlouvy.

³⁶⁵ Vládní vyhláška č. 238/1925, kterou se uvádí v prozatímní platnost Úmluva mezi Československem a Polskem o usnadnění pohraničního styku.

³⁶⁶ Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 59/1926 Sb. z. a n.

³⁶⁷ Smlouva mezi republikou Československou a republikou Polskou o úpravě řeky Olše a potoka Petrůvky ze dne 18. 2. 1928. In: Sbírka zákonů a nařízení pod č. 28/1930.

³⁶⁸ Smlouva mezi republikou Československou a republikou Polskou o rybolovu a ochraně ryb v hraničních vodách a vodách jejich povodí ze dne 18. 2. 1928. In: Sbírka zákonů a nařízení pod č. 109/1931.

³⁶⁹ NETÍK, Josef. Hranice státní. In: HÁCHA, Emil, Antonín HOBZA, Jiří HOETZEL, Karel LAŠTOVKA a František WEYR. *Slovník veřejného práva československého*. První vydání. Brno: Polygrafia, 1929, s. 805.

³⁷⁰ Smlouva o úpravě otázek vyplývajících ze stanovení hranice mezi republikou Československou a republikou Polskou ze dne 24. 10. 1931. In: Příloha k tisku č. 854 Senátu Národního shromáždění republiky Československé (třetí volební období, šesté zasedání).

právními poměry na hraničních tocích, dále jsou zde upraveny zejména některé otázky související s bezpečností plavby, výměnou údajů o stavech vodní hladiny apod.

Zajímavé je zejména ustanovení o průběhu státní hranice v hraničních vodních tocích, který byl stanoven již dřívějším rozhodnutím rozhraničovací komise jako pevný. „*Aby při praktickém používání tohoto usnesení delimitační komise nedošlo k různým výkladům, pořídila tato komise mapové doplňky k polním náčrtkům (čl. 2), ve kterých průběh hranice ve všech význačnějších tocích podrobně vyšetřila a zajistila číselnými údaji, jež pro budoucnost budou v těchto případech rozhodující.*“³⁷¹

Konečně je zde upravena také údržba hraničních znaků a některé hospodářské úlevy pro obyvatelstvo pohraničí. K tomu důvodová zpráva praví: „*[...] zdůrazňovalo pohraniční obyvatelstvo, zejména na Slovensku a na Podkarpatské Rusi, že při obhospodařování svých polí, pastvin a lesů je v mnohých případech odvislo od používání cest vedoucích po území druhého státu a upozorňovalo, že by v některých krajinách pastevnictví bez umožnění napájení dobytka na druhé straně hranice nemohlo prováděti. Těmto životním zájmům obyvatelstva plně odpovídají hospodářské úlevy sjednané v hlavě XII.*“³⁷² Případné spory z této smlouvy měly být řešeny mezinárodní arbitráží, jejíhož předsedu by v případě absence dohody stran určil prezident Švýcarské konfederace.

5.5 Shrnutí

V této části bylo pojednáno o otázkách souvisejících s rozhraničením československo-polské státní hranice. Provedení rozhraničovacích prací bylo svěřeno příslušné komisi nejprve pro oblast Těšínska, Oravy a Spiše, později i pro ostatní úseky státní hranice.

Se zřetelem ke sporům, které bylo možno očekávat vzhledem k obtížím, jež byly spojeny s předchozí fází procesu stanovení státní hranice, tzn. její alokací, se čelné mocnosti spojené i sdružené rozhodly, že komise bude zahrnovat rovněž jejich zástupce, což ostatně bylo charakteristické i pro ostatní rozhraničovací komise. Rovněž personální složení jednotlivých rozhraničovacích komisí bylo v zásadě shodné, klíčová byla zejména úloha předsedy komise,

³⁷¹ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu, kterým se předkládá Národnímu shromáždění republiky Československé Smlouva o úpravě otázek vyplývajících ze stanovení hranice mezi republikou Československou a republikou Polskou ze dne 24. 9. 1931.

³⁷² Důvodová zpráva k vládnímu návrhu, kterým se předkládá Národnímu shromáždění republiky Československé Smlouva o úpravě otázek vyplývajících ze stanovení hranice mezi republikou Československou a republikou Polskou ze dne 24. 9. 1931.

francouzského podplukovníka Uffera, československého komisaře Václava Roubíka a jeho polského protějšku.

Z hlediska vnitrostátního práva byla problematika rozhraničovací práce a související otázky upravena zákonem o státních hranicích. Tento poměrně stručný předpis přiznával veřejné správě, zejména československému komisaři v rozhraničovací komisi, mnohá oprávnění v souvislosti s rozhraničením. Zároveň stanovil četné povinnosti zejména vlastníkům dotčených pozemků.

Rozhraničovací práce proběhly téměř na všech úsecích státní hranice překvapivě bez větších obtíží, o čemž nejlépe vypovídá dohoda o výměně obcí na Oravě. Samozřejmě i zde se vyskytly určité neshody, zejména v oblasti Těšínska, které však zpravidla neměly většího významu.

Bohužel při rozhraničení na Spiši se malá a jinak nepříliš významná obec Javorina zřejmě spíše z vnitropolitických důvodů na polské straně stala předmětem hlubokého sporu mezi oběma státy. Snaha vyřešit tento spor bilaterálním jednáním, případně výměnou území, nebyla úspěšná. V této době totiž došlo ke značné radikalizaci přinejmenším částí československé, ale též polské politické reprezentace, pro kterou se otázka Javoriny stala jistým symbolem prestiže dotčených států.

Vlády Československa i Polska nakonec vyslovily souhlas s tím, že věc bude předložena k posouzení Stálému dvoru mezinárodní spravedlnosti, který ve věci vydá posudek jako podklad pro rozhodnutí nedávno vzniklé Rady společnosti národů. Československo připravilo rukou Jana Krčmáře pro Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti snad možno říci až brilantní odůvodnění svého stanoviska ve věci Javoriny.

Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti též ve svém posudku vychází většinou československých argumentů vstříc. Sám Krčmář se pak „*cítil zvláště poctěn tím, že na četných místech soud převzal text exposé doslovně.*“³⁷³ Výjimku představovalo československé stanovisko ve věci vyhasnutí práva modifikace průběhu hraniční čáry rozhraničovací komisí. Haagský posudek byl reflektován též rozhodnutím Rady Společnosti národů a přes jisté protesty z československé strany jej v zásadě respektovalo i konečné rozhodnutí rozhraničovací komise.

Proces stanovení státní hranice byl zakončen úpravou některých právních vztahů v souvislosti s rozhraničením. Přestože se podařilo dojednat řadu dílčích bilaterálních úmluv, jakož i hraniční statut, který jmenovanou problematiku upravoval komplexně, nebyl tento hraniční statut na rozdíl od jmenovaných dílčích úmluv nikdy ratifikován.

³⁷³ KRČMÁŘ, Jan. *Javorina před Stálým dvorem mezinárodní spravedlnosti v Haagu a před radou Společnosti národů v Paříži*. První vydání. Praha: Orbis, 1924, s. 37.

Závěr

Toto pojednání se poměrně obsírně zabíralo problematikou stanovení státní hranice Československa s Polskem. V rámci jednotlivých částí předkládaného textu je vždy obsaženo shrnutí, které rekapituluje obsah dané části a vyvozuje patřičné závěry.

Na tomto místě proto bude krátce rozebrána otázka splnění stanoveného cíle, kterým bylo předložit čtenáři komplexní pohled na problematiku stanovení státní hranice mezi Československem a Polskem, jež zahrnuje nejen právní, ale též mezinárodněpolitické, jakož i vnitropolitické aspekty. V klíčových otázkách pak bylo cílem rovněž zohlednit názor veřejného mínění. V tomto směru je nutno konstatovat, že se podařilo podat podrobný výklad o klíčových aspektech stanovení jmenované státní hranice, především za užití deskriptivní a analytické metody.

Přitom se sluší uvést, že bylo využíváno přednostně primárních pramenů, stěžejním zdrojem těchto pramenů byl Archiv ministerstva zahraničních věcí, jakož i Slovenský národní archiv. Vedle toho byly ve značném rozsahu užity také relevantní prameny práva ve formálním smyslu, jednalo se především o předpisy z oblasti ústavního a správního práva. Důležitým zdrojem byly rovněž prameny mezinárodního práva veřejného, zejména Versailleská mírová smlouva, ale též posudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti, rozhodnutí konference velvyslanců a některé další mezinárodněprávní akty.

Předkládaný text se neomezuje jen na popis těchto pramenů, nýbrž zpravidla pojednává též o procesu jejich přijetí, stanoviscích členů zákonodárského sboru nebo politické reprezentace k těmto aktům a snaží se zohlednit rovněž pohled veřejného mínění tak, aby byl náležitě reflektován rozdíl mezi právem v knihách (law in books) a právem v praxi (law in action).

Neméně významným pramenem se pak stala sekundární literatura. Zde je nutno říci, že o české části státní hranice s Polskem existuje řada obsáhlých pojednání, která podrobně vymezují zejména proces stanovení státní hranice v oblasti Těšínska. Naopak v případě slovenské části státní hranice je výběr pramenů sekundární literatury podstatně užší. V odborné literatuře je věnována pozornost zejména otázce Javoriny, ostatní problematika zůstává v zásadě stranou zájmu autorů odborné literatury, světlou výjimkou je v tomto směru například Fedor Houdek nebo Jozef Klimko.

Závěrem je třeba zmínit, že navzdory úspěšnému zakončení procesu stanovení státní hranice, došlo později k významným změnám státní hranice v souvislosti s revizionistickými snahami, které se projevily v době mnichovské krize. Po druhé světové válce byla sice hranice navrácena do původní podoby s výjimkou Podkarpatské Rusi, zato se však otevřela řada nových sporných otázek. Problematika státní hranice s Polskem pak byla zásadně uzavřena až roku 1958.

Seznam zkratek

1. Boh. adm. – Bohuslavova sbírka nálezů Nejvyššího správního soudu ve věcech administrativních.
2. Československo – republika Československá.
3. Francie – Francouzská republika.
4. Halič – Království Haličsko-Vladiměřské.
5. Itálie – Italské království.
6. Japonsko – Japonské císařství.
7. Lidové hlasování – referendum.
8. Národní rada – Národní rada knížectví Těšínského (v polském originále Rada Narodowa Ksiestwa Cieszyńskiego).
9. Německo – Německá říše.
10. Polsko – Polská republika (v polském originále Rzeczpospolita Polska).
11. Rakouské Slezsko – Vévodství Horní a Dolní Slezsko.
12. Rumunsko – Rumunské království.
13. Ř. z. – Říšský zákoník.
14. Sb. – Sbírka zákonů.
15. Sb. z. a n. – Sbírka zákonů a nařízení.
16. Uhry – Uherské království.
17. Váž. civ. – Vážného sbírka rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věcech občanských.
18. Váž. trest. – Vážného sbírka rozhodnutí Nejvyššího soudu ve věcech trestních.
19. Velká Británie – Britské impérium (Britská říše).
20. Zemský národní výbor – Zemský národní výbor pro Slezsko.

Dále jsou užity notoricky známé zkratky, například tzv., mj. a další.

Seznam použitých zdrojů a literatury

Literatura

1. BENEŠ, Edvard. *Světová válka a naše revoluce*. Praha: Orbis, 1935.
2. BLÁHOVÁ, Marie, Jan FROLÍK, Naďa PROFANTOVÁ, Pavel BĚLINA, Michael BOROVIČKA a Milan HLAVAČKA. *Velké dějiny zemí Koruny české*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 1999. ISBN 80-7185-384-4.
3. BORÁK, Mečislav a Rudolf ŽÁČEK. *"Ukradené" vesnice: musí Češi platit za 8 slovenských obcí?* Vyd. 1. Ostrava: Muzeum Těšínska v nakladatelství Sfinga, 1993. ISBN 8085491435.
4. ČERVINKA, Vincenc. *Karel Kramář: Jeho život a význam*. Praha: Obchodní tiskárna Merkur, 1930.
5. DEJMEK, Jindřich, ed., František KOLÁŘ, ed. a Jan NĚMEČEK, ed. *Československo na pařížské mírové konferenci 1918-1920*. Svazek 1. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2001-2011. Dokumenty československé zahraniční politiky. ISBN 80-86506-02-9.
6. DEJMEK, Jindřich, ed., František KOLÁŘ, ed. a Jan NĚMEČEK, ed. *Československo na pařížské mírové konferenci 1918-1920*. Svazek 2. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2001-2011. Dokumenty československé zahraniční politiky. ISBN 8024602385.
7. DEJMEK, Jindřich. *Zrod nové Evropy: Versailles, St-Germain, Trianon a dotváření poválečného mírového systému*. Praha: Historický ústav, 2011. ISBN 978-80-7286-188-0.
8. HÁCHA Emil, Antonín HOBZA, Jiří HOETZEL, Karel LAŠTOVKA a František WEYR. *Slovník veřejného práva československého: Svazek 1*. Brno: Polygrafia, 1929.
9. HÁCHA Emil, Antonín HOBZA, Jiří HOETZEL, Karel LAŠTOVKA a František WEYR. *Slovník veřejného práva československého: Svazek 2*. Brno: Polygrafia, 1932.
10. HÁCHA, Emil, Antonín HOBZA, Jiří HOETZEL, Karel LAŠTOVKA a František WEYR. *Slovník veřejného práva československého. Svazek 4*. Brno: Polygrafia, 1938.
11. HOUDEK, Fedor. *Vznik hranic Slovenska*. První vydání. Bratislava: Prúdiv, 1931.
12. JAKUBEC, Pavol. *Javorina v (česko)slovensko-poľských vzťahoch medzivojnového obdobia ako symbol*. Gothenburg, 2009. University of Gothenburg.
13. JELÍNEK, Petr. *Zahraničně-politické vztahy Československa a Polska 1918-1924*. Vyd. 1. Opava: Matice slezská, 2009. ISBN 978-80-86887-12-8.
14. KADLEC, Čeněk M. *Hry o hranice*. B.m.: Čeněk M. Kadlec, 2001. ISBN 8023885820.

15. KALVODA, Josef. *Genese Československa*. Praha: Panevropa, 1998. ISBN 80-85846-09-8.
16. KLIMKO, Jozef. *Vývoj územia Slovenska a utváranie jeho hraníc*. Bratislava: Obzor, 1980.
17. KLIMKO, Jozef. *Politické a právne dejiny hraníc predmníchovskej republiky (1918-1939)*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1986.
18. KRČMÁŘ, Jan. *Javorina před Stálým dvorem mezinárodní spravedlnosti v Haagu a před radou Společnosti národů v Paříži*. První vydání. Praha: Orbis, 1924.
19. KRČMÁŘ, Jan, Luboš VELEK, ed. a Jana ČECHUROVÁ, ed., Jan KUKLÍK, ed. *Paměti*. Vydání první. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v.v.i. a Nová tiskárna Pelhřimov, 2007-2017. ISBN 978-80-86559-83-4.
20. KUBÍK, Lubomír. *Těšínský konflikt: dramatické okamžiky česko-polských vztahů*. V Olomouci: Votobia, 2001. ISBN 80-7198-458-2.
21. LATINIK, Franciszek. *Walka o Śląsk Cieszyński w r. 1919*. Cieszyn, 1934.
22. MAJERIKOVÁ, Milica. *Vojna o Spiš: Spiš v politike Poľska v medzivojnovom období v kontexte česko-slovensko-poľských vzťahov*. [1. vyd.]. Krakov: Spolok Slovákov v Poľsku, 2007. ISBN 978-83-7490-093-5.
23. MASARYK, Tomáš Garrigue. *Světová revoluce*. Praha: Orbis, 1936.
24. MASARYK, Tomáš Garrigue a Richard VAŠEK, Vojtěch FEJLEK, ed. *Cesta demokracie*. 5., nově připravené vyd. Praha: Masarykův ústav AV ČR, 2003. ISBN 80-86495-14-0.
25. MASARYK, Tomáš Garrigue a Karel KRAMÁŘ, Jan BÍLEK, ed. *Korespondence T.G. Masaryk – Karel Kramář*. 1. vyd. Praha: Masarykův ústav, 2005. ISBN 80-86495-33-7.
26. MATUSIAK, Klemens. *Walki o Ziemię Cieszyńską w latach 1914–1920*. Cieszyn: Pamiętniki, 1930.
27. NOVOTNÝ, Lubomír. *Metody plebiscitní kampaně na Těšínském Slezsku v letech 1919-1920*. Olomouc: Vědecká knihovna, 2012.
28. PALLAS, Ladislav. *Jazyková otázka a podmínky vytváření národního vědomí ve Slezsku*. První vydání. Opava: Profil, 1970.
29. PELC, Ferdinand. *O Těšínsko: Vzpomínky a úvahy*. První vydání. Slezská Ostrava: Slezská matice osvěty lidové, 1928.
30. PEROUTKA, Ferdinand. *Budování státu*. Vyd. 4., Reprint 3. vyd. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-1095-5.

31. PEŠKA, Zdeněk. *Československá ústava a zákony s ní souviselé*. První vydání. Praha: Československý kompas, 1935.
32. POTOČNÝ, Miroslav a Jan ONDŘEJ. *Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část*. 6., dopl. a rozš. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2011. Beckovy právnické učebnice. ISBN 978-80-7400-398-1.
33. SOVINSKÝ, Jaroslav. *Státní hranice Československa a České republiky*. Praha: Všehrd, 2005. ISBN 8085305429.
34. ŠNEJDÁREK, Josef. *Co jsem prožil*. První vydání. Praha: Melantrich, 1939.
35. ŠOLLE, Zdenko. *Masaryk a Beneš ve svých dopisech z doby pařížských mírových jednání*. Praha: Archiv AV ČR, 1993-1994. Práce z dějin Akademie věd, sv. 5-6. ISSN 0323-1313.
36. VALENTA, Jaroslav. *Česko-polské vztahy v letech 1918-1920 a Těšínské Slezsko*. První vydání. Ostrava: Krajské nakladatelství Ostrava, 1961.
37. WANTULA, Jan. *Pamiętniki*. Cieszyn: Macierz Ziemi Cieszyńskiej, 2003. ISBN 8388271202.
38. WITTELS, Krzysztof. *Přes hranici. Poláci-Češi na stránkách „Karty“*. První vydání. Varšava: Ośrodek KARTA, 2016. ISBN 978-83-64476-77-8.

Periodika

1. Nároky Poláků výrazem imperialismu. *Lidové noviny*. Brno: Lidová tiskárna v Brně, 1919, roč. 27, č. 105, s. 1.
2. Francouzský ministr zahraničí o Těšínsku. *Lidové noviny*. Brno: Lidová tiskárna v Brně, 1919, roč. 27, č. 105, s. 1.
3. Ministr dr. Beneš o hranicích naší republiky. *Venkov*. Praha: Českomoravské podniky tiskařské a vydavatelské v Praze, 1919, roč. 14, č. 116, s. 4.
4. Porady Paderewského s presidentem Masarykem. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1919, roč. 59, č. 118, s. 1.
5. Slováci proti odtržení Spiše a Oravy. *Lidové noviny*. Brno: Lidová tiskárna v Brně, 1919, roč. 27, č. 206, s. 1.
6. O Těšínsku rozhodne konference velvyslanců. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1920, roč. 60, č. 192, s. 1.
7. KRAMÁŘ, Karel. Ještě ve věci těšínské. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1920, roč. 60, č. 214, s. 1.

8. Těšínská otázka ve stálém výboru. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1920, roč. 60, č. 214, s. 1.
9. Nové polské útoky v plebiscitním území. *Lidové noviny*. Brno: Lidová tiskárna v Brně, 1920, roč. 28, č. 244, s. 1.
10. Rozdělení Oravy a Spiše. *Lidové noviny*. Brno: Lidová tiskárna v Brně, 1920, roč. 28, č. 373, s. 2.
11. ŠPAČEK, Jaromír. Chtějí nám vzít Javorinu násilím. *Národní listy*. Praha: Pražská akciová tiskárna, 1922, roč. 62, č. 266, s. 1.
12. PEKAŘ, Josef. K českému boji státoprávnímu za války. *Český časopis historický*. Praha: Historický klub, 1930, roč. 36, č. 1, s. 531-532.

Právní předpisy

Vnitrostátní právo

1. Zákon č. 121/1920 Sb. z. a n., kterým se uvozuje ústavní listina republiky Československé.
2. Zákon č. 123/1920 Sb. z. a n., kterým vydává se řád volení do poslanecké sněmovny.
3. Zákon č. 124/1920 Sb. z. a n., o složení a pravomoci senátu.
4. Ústavní zákon č. 236/1920 Sb. z. a n., kterým se doplňují a mění dosavadní ustanovení o nabývání a pozbývání státního občanství a práva domovského v republice Československé.
5. Zákon č. 245/1921 Sb. z. a n., o státních hranicích.
6. Zákon č. 254/1921 Sb. z. a n. o ochraně hraničních mezníků a trigonometrických značek.
7. Zákon č. 305/1924 Sb. z. a n. o prozatímní úpravě obchodních styků s cizinou.
8. Vládní vyhláška č. 20/1925 Sb. z. a n. o rozhodnutí konference velvyslanců ze dne 28. 7. 1920 o Těšínsku, Oravě a Spiši.
9. Vládní vyhláška č. 238/1925 Sb. z. a n., kterou se uvádí v prozatímní platnost Úmluva mezi Československem a Polskem o usnadnění pohraničního styku.
10. Vládní vyhláška č. 274/1925 Sb. z. a n. o rozhodnutí konference velvyslanců ze dne 5. 9. 1924 o hospodářských a komunikačních úlevách v pohraničním pásmu československo-polském na Spiši.
11. Zákon č. 205/1925 Sb. z. a n., kterým se mění řád volení do poslanecké sněmovny ze dne 29. února 1920.

12. Zákon č. 206/1925 Sb. z. a n., kterým se mění některá ustanovení zákona ze dne 29. února 1920 o složení a pravomoci senátu.
13. Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 59/1926 Sb. z. a n.
14. Vládní nařízení č. 237/1937 Sb. z. a n., jímž se stanoví ukončení doby provádění rozhraničovacích ustanovení mezinárodních smluv.
15. Zákon č. 312/2001 Sb. o státních hranicích.

Mezinárodní právo

1. Mírová smlouva mezi Mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem ze dne 28. 6. 1919. In: Sbírka zákonů a nařízení pod č. 217/1921.
2. Smlouva hraniční ze dne 10. 8. 1920. In: Příloha k tisku č. 531 Poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé (první volební období, druhé zasedání).
3. Smlouva mezi republikou Československou a republikou Polskou o otázkách právních a finančních ze dne 23. 4. 1925. In: Sbírka zákonů a nařízení pod č. 56/1926.
4. Smlouva mezi republikou Československou a republikou Polskou o zamezení dvojího zdanění v oboru přímých daní státních ze dne 23. 4. 1925. In: Sbírka zákonů a nařízení pod č. 255/1925.
5. Smlouva o smírčím a rozhodčím řízení mezi Československem a Polskem ze dne 23. 4. 1925. In: Sbírka zákonů a nařízení pod č. 175/1926.
6. Smlouva mezi republikou Československou a republikou Polskou o úpravě řeky Olše a potoka Petrůvky ze dne 18. 2. 1928. In: Sbírka zákonů a nařízení pod č. 28/1930.
7. Smlouva mezi republikou Československou a republikou Polskou o rybolovu a ochraně ryb v hraničních vodách a vodách jejich povodí ze dne 18. 2. 1928. In: Sbírka zákonů a nařízení pod č. 109/1931.
8. Smlouva o úpravě otázek vyplývajících ze stanovení hranice mezi republikou Československou a republikou Polskou ze dne 24. 10. 1931. In: Příloha k tisku č. 854 Senátu Národního shromáždění republiky Československé (třetí volební období, šesté zasedání).

Judikatura

1. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 15. 6. 1920, spis. zn. R II. 120/20 (Váž. civ. 550).
2. Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 10. 1920, spis. zn. 10170/20 (Boh. adm. 568).

3. Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 26. 4. 1921, spis. zn. 4372/21 (Boh. adm. 823).
4. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 1921, spis. zn. Kr II 288/20 (Váž. trest. 420).
5. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 1921, spis. zn. R II. 357/21 (Váž. civ. 1266).
6. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. 9. 1922, spis. zn. R II 168/22 (Váž. civ. 1817).
7. Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 5. 1923, spis. zn. 8413/23 (Boh. adm. 2365).
8. Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 14. 11. 1923, spis. zn. 19052/23 (Boh. adm. 2863).
9. Posudek Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti ze dne 6. 12. 1923, spis. zn. PCIJ Series B, No. 8. In: *Publications of The Permanent Court of International Justice, Collection of Advisory Opinions, Series B, No. 8, December 6th, 1923*, Question of Jaworzina.
10. Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 15. 12. 1924, spis. zn. 188/24 (Boh. adm. 4232).
11. Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 11. 1925, spis. zn. 22662/25 (Boh. adm. 5153).
12. Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 3. 1928, spis. zn. 5894/28 (Boh. adm. 7155).
13. Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 28. 3. 1928, spis. zn. 7604/28 (Boh. adm. 7185).
14. Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 19. 5. 1928, spis. zn. 5893/28 (Boh. adm. 7285).
15. Nález Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 1. 1937, spis. zn. 10391/37 (Boh. adm. 12744).

Archivní zdroje

1. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Politické zpravodajství zastupitelských úřadů, zastupitelský úřad Varšava 1919, č. 12/a.
2. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Politické zpravodajství zastupitelských úřadů, zastupitelský úřad Varšava 1919, č. 31.
3. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Politické zpravodajství zastupitelských úřadů, zastupitelský úřad Varšava 1919, č. 67.
4. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Politické zpravodajství zastupitelských úřadů, zastupitelský úřad Varšava 1922, č. 132.
5. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Politické zpravodajství zastupitelských úřadů, zastupitelský úřad Varšava 1919, č. 159.
6. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Politické zpravodajství zastupitelských úřadů, zastupitelský úřad Varšava 1919, č. 177.

7. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Politické zpravodajství zastupitelských úřadů, zastupitelský úřad Varšava 1922, č. 537.
8. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Politické zpravodajství zastupitelských úřadů, zastupitelský úřad Varšava 1922, č. 690.
9. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Politické zpravodajství zastupitelských úřadů, zastupitelský úřad Varšava 1922, č. 757.
10. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1918-1919, telegram ze dne 11. 1. 1919, č. 19.
11. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1918-1919, telegram ze dne 24. 1. 1919, č. 43.
12. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1918-1919, telegram ze dne 28. 1. 1919, č. 47.
13. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1918-1919, telegram ze dne 3. 2. 1919, č. 65.
14. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1918-1919, telegram ze dne 8. 6. 1919, č. 1328.
15. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1918-1919, telegram ze dne 12. 6. 1919, č. 1370.
16. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1918-1919, telegram ze dne 24. 7. 1919, č. 1854.
17. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1918-1919, telegram ze dne 24. 7. 1919, č. 1860.
18. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1918-1919, telegram ze dne 2. 9. 1919, č. 2409.
19. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1918-1919, telegram ze dne 2. 8. 1919, č. 1089.
20. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1918-1919, telegram ze dne 26. 8. 1919, č. 2289.
21. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1918-1919, telegram ze dne 1. 9. 1919, č. 2379.
22. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1918-1919, telegram ze dne 3. 9. 1919, č. 2409.

23. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1918-1919, telegram ze dne 8. 9. 1919, č. 1447.
24. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1918-1919, telegram ze dne 11. 9. 1919, č. 1479.
25. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1920, telegram ze dne 18. 5. 1920, č. 3403 a 3404.
26. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1920, telegram ze dne 24. 5. 1920, č. 2293.
27. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé, telegram ze dne 3. 6. 1920, č. 2319.
28. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1920, telegram ze dne 9. 7. 1920, č. 2478.
29. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1920, telegram ze dne 10. 7. 1920, č. 3632.
30. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1920, telegram ze dne 11. 7. 1920, č. 2489.
31. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1920, telegram ze dne 23. 7. 1920, č. 2550.
32. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1920, telegram ze dne 4. 8. 1920, č. 2601.
33. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1921, telegram ze dne 5. 1. 1921, č. 3244.
34. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1922, telegram ze dne 24. 2. 1922, č. 245.
35. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1922, telegram ze dne 30. 7. 1922, č. 831.
36. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1922, telegram ze dne 27. 9. 1922, č. 1238 a 1239.
37. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1923, telegram ze dne 22. 2. 1923, č. 296.
38. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1923, telegram ze dne 25. 2. 1923, č. 310.

39. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1923, telegram ze dne 11. 6. 1923, č. 743.
40. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy odeslané 1923, telegram ze dne 23. 6. 1923, č. 799 a 800.
41. Archiv ministerstva zahraničních věcí, archivní fond Telegramy došlé 1923, telegram ze dne 17. 12. 1923, č. 1482 a 1483.
42. Slovenský národní archív, archivní fond Minister Československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska, kartón 305, č. 35.
43. Slovenský národní archív, archivní fond Minister Československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska, kartón 305, č. 101.
44. Slovenský národní archív, archivní fond Minister Československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska, kartón 305, č. 362.
45. Slovenský národní archív, archivní fond Minister Československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska, kartón 305, č. 1368.
46. Slovenský národní archív, archivní fond Minister Československej republiky s plnou mocou pre správu Slovenska, kartón 305, č. 1616.
47. Zemský archiv v Opavě, archivní fond Zemský Národní výbor pro Slezsko 1918-1919, kartón 2, č. 37.
48. Zemský archiv v Opavě, archivní fond Zemský Národní výbor pro Slezsko 1918-1919, kartón 12, č. 19/1.
49. Zemský archiv v Opavě, archivní fond Policejní ředitelství Moravská Ostrava, kartón 624, č. 42.

Ostatní zdroje

1. Stenoprotokol z 70. schůze Národního shromáždění československého ze dne 10. 9. 1919 (projev předsedajícího Tomáška).
Dostupné z <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/070schuz/s070001.htm>.
2. Stenoprotokol z 89. schůze Národního shromáždění československého ze dne 7. 11. 1919 (zpráva poslance Hnídka).
Dostupné z <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/089schuz/s089001.htm>.
3. Stenoprotokol z 5. schůze Poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé ze dne 10. 6. 1920 (projev ministerského předsedy Tusara a poslance Kramáře).

Dostupné z <https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/005schuz/s005001.htm>.

4. Stenoprotokol z druhého zasedání, 31. schůze Senátu Národního shromáždění republiky Československé ze dne 20. 1. 1921 (projev senátora Spiegela).

Dostupné z <https://www.psp.cz/eknih/1920ns/se/stenprot/031schuz/s031001.htm>.

5. Stenoprotokol z 48. schůze Poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé ze dne 27. 1. 1921 (zpráva poslance Hrušovského).

Dostupné z <https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/stenprot/048schuz/s048001.htm>.

6. Tisk Poslanecké sněmovny Národního shromáždění republiky Československé č. 3403 ze dne 25. 1. 1922 (první volební období, čtvrté zasedání).

Dostupné z https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/t3403_00.htm.

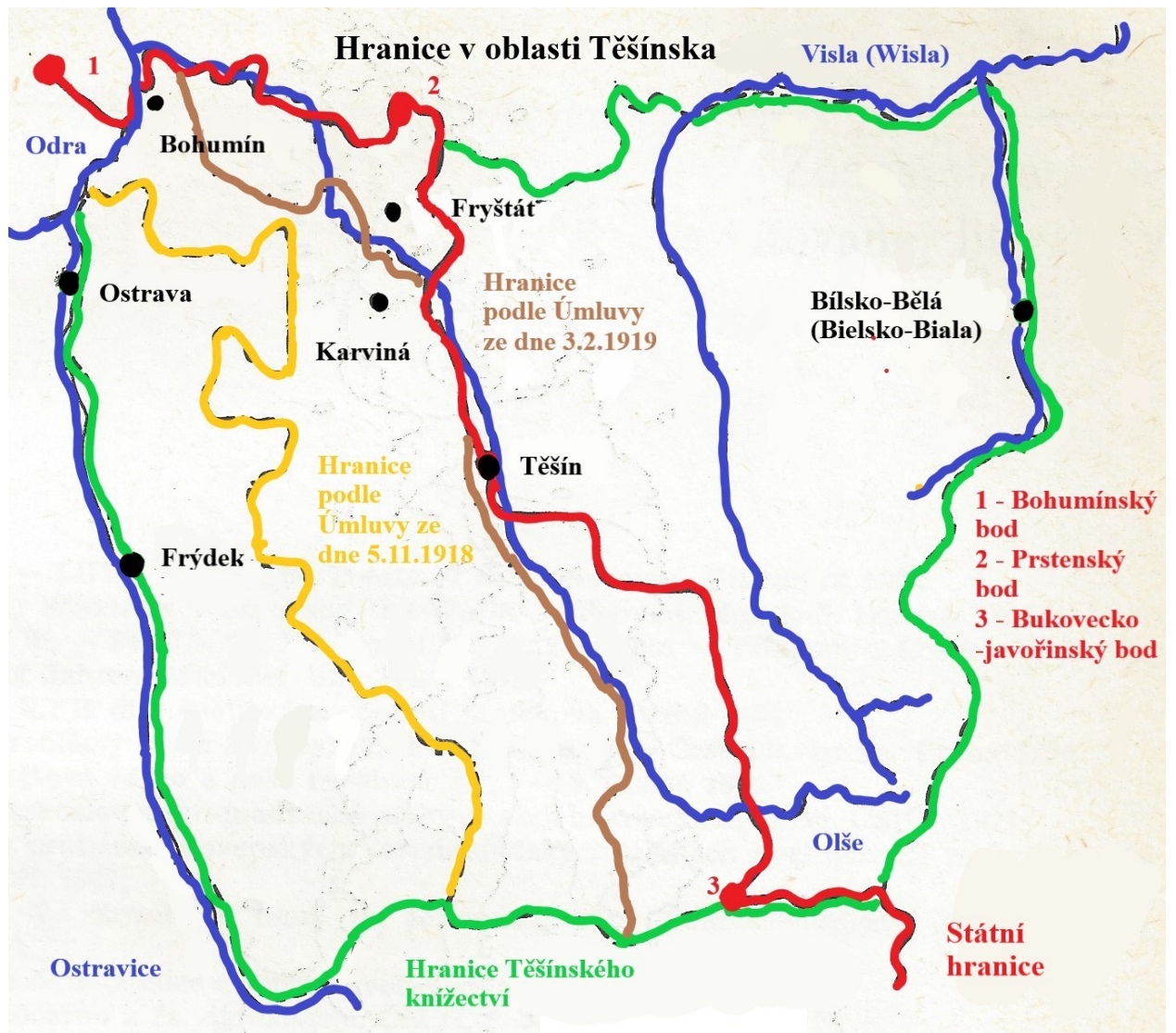
7. Důvodová zpráva k vládnímu návrhu, kterým se předkládá Národnímu shromáždění republiky Československé Smlouva o úpravě otázek vyplývajících ze stanovení hranice mezi republikou Československou a republikou Polskou ze dne 24. 9. 1931.

Dostupné z https://www.senat.cz/informace/z_historie/tisky/3vo/tisky/T0854_01.htm.

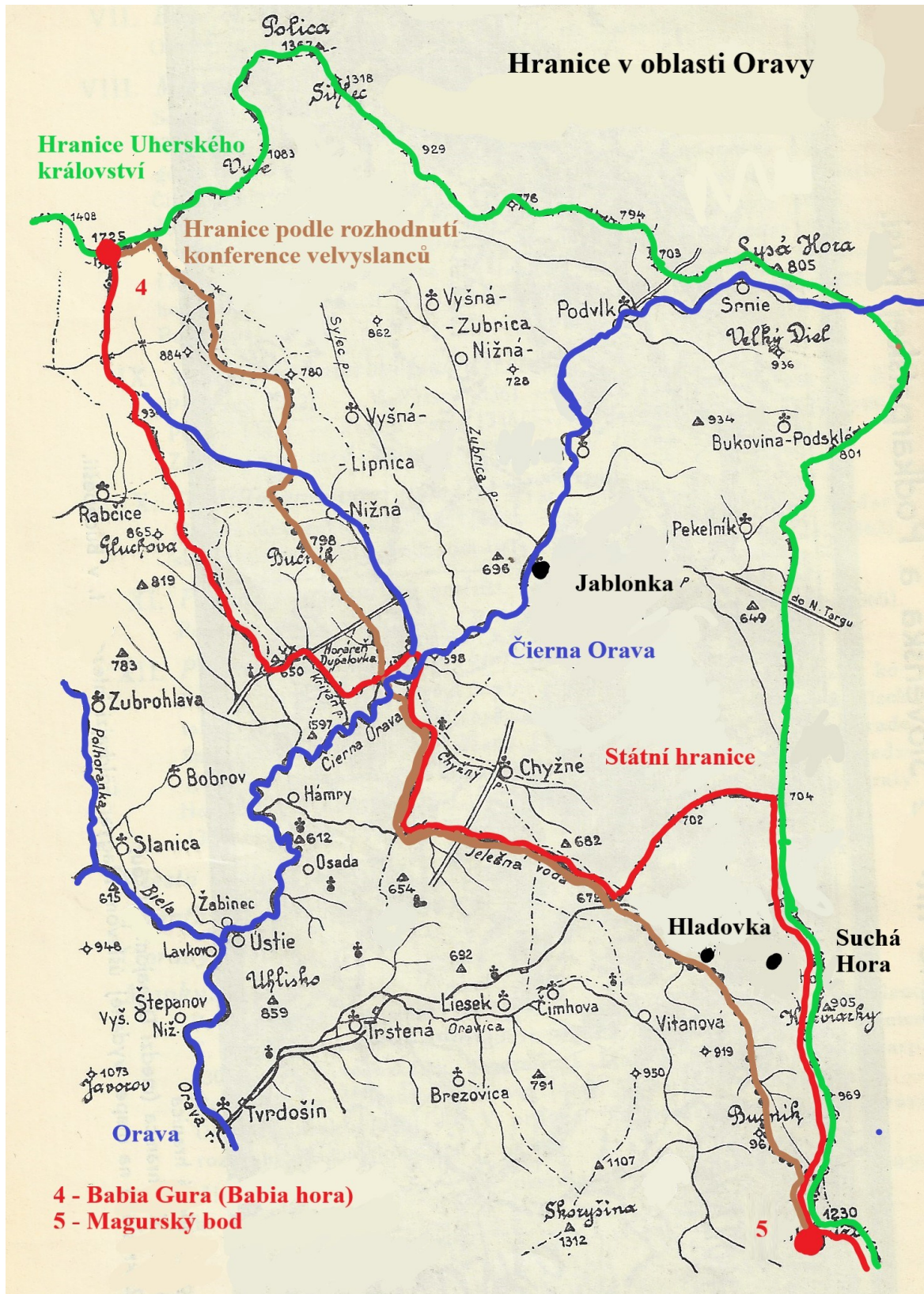
Seznam příloh

- **Příloha č. 1** – Hranice v oblasti Těšínska (výrazně upraveno podle předlohy z publikace KLIMKO, Jozef. *Politické a právní dejiny hraníc predmníchovskej republiky (1918-1939)*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1986.)
- **Příloha č. 2** – Hranice v oblasti Oravy (výrazně upraveno podle předlohy z publikace HOUDEK, Fedor. *Vznik hraníc Slovenska*. První vydání. Bratislava: Průdov, 1931.)
- **Příloha č. 3** – Hranice v oblasti Spiše (výrazně upraveno podle předlohy z publikace HOUDEK, Fedor. *Vznik hraníc Slovenska*. První vydání. Bratislava: Průdov, 1931.)

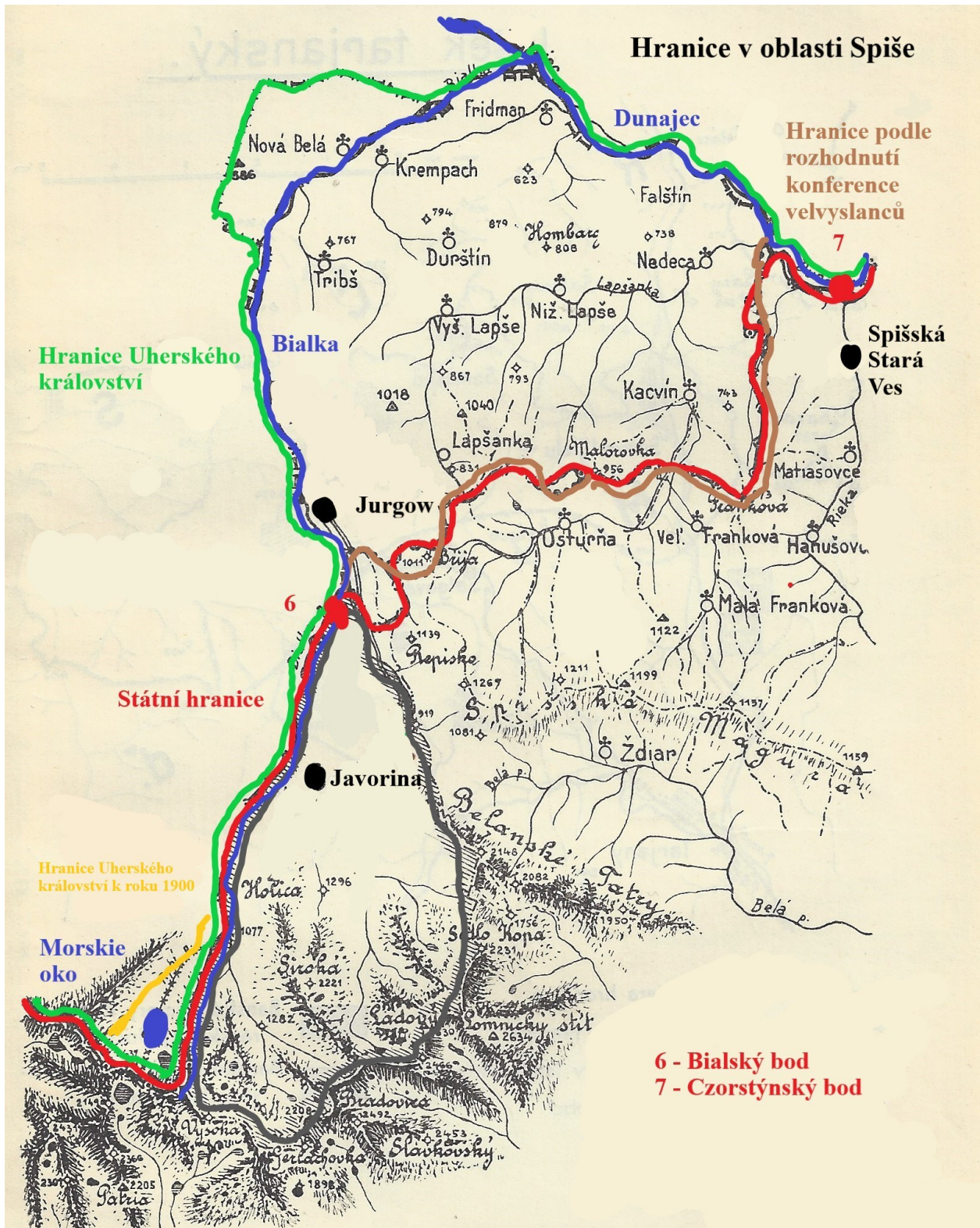
Příloha č. 1 – Hranice v oblasti Těšínska

Příloha č. 2 – Hranice v oblasti Oravy

Příloha č. 3 – Hranice v oblasti Spiše

Stanovení státní hranice Československa s Polskem

Abstrakt

Předkládané pojednání se zabývá otázkou stanovení státní hranice Československa s Polskem. Ve své první části se zaměřuje na problematiku související se vznikem obou států a koncepcemi společných hranic, které byly připraveny čelními představiteli československé politické reprezentace v průběhu světové války. Zároveň tato část pojednává o přednesení územních požadavků Československa na Pařížské mírové konferenci a souvisejících diplomatických jednáních na půdě této mírové konference.

Ve své druhé části se tento text zabývá otázkou Těšínska, která se stala asi nejvýznamnějším aspektem hraničních sporů mezi oběma dotčenými státy. V jednotlivých kapitolách je podrobně rozebráno ustavení československých a polských orgánů na tomto území, jakož i jejich vzájemná jednání a následný vojenský konflikt. Zvláštní zřetel je však přikládán zejména otázce pozdějších diplomatických jednání, plánovaného referenda a konečně též rozhodnutí konference velvyslanců, v jehož důsledku došlo k rozdělení sporného území Těšínska.

Třetí část předkládané práce se soustředí na území Oravy a Spiše, kde došlo k dalšímu střetnutí československých a polských zájmů v rámci stanovení státní hranice. Konečně v rámci čtvrté části pojednání je věnována pozornost ostatním úsekům státní hranice. Přitom je specifický zřetel upřen rovněž na hraniční trojmezí československo-polské státní hranice. Není opomenuta ani otázka Hraniční smlouvy ze Sévres.

Pátá část tohoto pojednání pak zkoumá poslední fázi procesu stanovení státní hranice, tedy její delimitaci a demarkaci, jakož i související úpravu právních vztahů. Specifická pozornost je věnována rozhraní v oblasti obce Javorina na Spiši, které se stalo předmětem jednání významných mezinárodních institucí tehdejší doby, například Stálého dvora mezinárodní spravedlnosti v Haagu.

Klíčová slova

- státní hranice
- politická jednání
- právní základ
- delimitace
- demarkace

Determination of the state border between Czechoslovakia and Poland

Abstract

This thesis deals with the question of determination of the state border between Czechoslovakia and Poland. The first chapter deals with issues related to the formation of both states and the concept of common borders, which were prepared by leading members of the Czechoslovak political representation during the World War. This chapter also deals with the presentation of the territorial requirements of Czechoslovakia at the Paris Peace Conference and related diplomatic negotiations in the context of this peace conference.

The second chapter focuses on the issue of Těšínsko, which may have become the most important aspect of border disputes between the two countries concerned. The individual subchapters discuss in detail the establishment of Czechoslovak and Polish authorities in this area, their mutual negotiations, as well as the subsequent military engagement. However, special attention is given to the issue of following diplomatic negotiations, the planned referendum and, finally, the decision of the Conference of Ambassadors, as a result of which the disputed territory of Těšínsko was divided.

The third chapter of this thesis focuses on the territory of Orava and Spiš. There was a further conflict of Czechoslovak and Polish interests in the determination of the state border. Finally, in the fourth part of this thesis attention is paid to other sections of the state border. At the same time, special attention is also focused on the other parts of the Czechoslovak-Polish state border. The question of the Border Treaty from Sévres is not omitted as well.

The fifth chapter then examines the last phase of the process of determining the state border, it means its delimitation and demarcation, as well as the related regulation of legal relations. Particular attention is given to the border in the area of Javorina in the Spiš region, which became the subject of negotiations on the level of important international institutions of that time, for example the Permanent Court of International Justice in The Hague.

Key words

- state border
- political negotiations
- legal base
- delimitation
- demarcation